

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KYL-YL-2013-0002

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU: VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

Mahmut ÇALIŞKAN

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

AYDIN- 2013

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KYL-YL-2013-0002

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU: VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
Mahmut ÇALIŞKAN

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

AYDIN- 2013

Beyan Metni

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Mahmut ÇALIŞKAN

İmza :

ÖZET

Mahmut ÇALIŞKAN

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU: VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Devletin temel görevi, bireylerine en iyi şekilde kamu hizmetini sağlamaktır. Fakat devlet, bu hizmetini sunarken bazı aksaklıklar oluşabilmektedir. Kamu yönetimi alanında, bireylere karşı, kamu görevlileri haksızlık, yozlaşma veya istenilmeyen bir davranış gösterdiklerinde, kamu kurumlarının haksızlık, ayrımcılık yapmalarını ve istenilmeyen davranışları engellemek amacıyla bazı denetim mekanizmalarına başvurur. Denetim mekanizmaları içinde de Kamu Denetçiliği Kurumu, önemli bir kurumdur.

Kamu Denetçiliği Kurumunun işlevi, bireylerin şikâyetlerini dinlemek ve konuyu araştırarak, sonucu hem taraflara hem de kamuoyuna duyurmaktır. Kamu Denetçiliği, bireyi devlet karşısında ön plana çıkaran, devlet merkezli kamu yönetimi anlayışından, birey merkezli kamu anlayışını hâkim kılan bir anlayıştır. İdare ile birey arasında arabuluculuk görevi üstlenir.

Çalışmamın ilk bölümünde Denetim ve Kamu Denetçiliği başlığı altında, denetim kavramı ve Kamu Denetçiliği ile ilgili kavramsal çerçeve, Kamu Denetçiliğinin görev ve yetkileri, özellikleri, çeşitleri ve türlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde Dünya'daki Kamu Denetçiliği Kurumlarından örnekler verilmiştir. Kurumun başlangıç noktası olan İskandinav ülkeleri (İsveç, Finlandiya, Norveç ve Danimarka) ile Amerika Birleşik Devletleri, İngiliz Uluslar Topluluğu Ülkeleri (İngiltere ve Yeni Zelanda), Avrupa Birliği ve Batı Avrupa Ülkelerinde (Fransa, Almanya) Kamu Denetçiliği Kurumları incelenmiştir.

Son bölümde ise Türkiye'de Denetim ve Kamu Denetçiliği Kurumu başlığı altında, Türkiye'de Denetim Mekanizmaları, Tarihsel süreçte Osmanlı Devletinde ve Türkiye Cumhuriyetinde Kamu Denetçiliği, Türkiye'de Kamu Denetçiliği İhtiyacının Kaynağı, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Değerlendirilmesi, Kamu Denetçiliğinin gerekliliği ve eleştiriler ile çalışmam sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler; Kamu Denetçiliği, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye

ABSTRACT

Mahmut ÇALIŞKAN

THE INSTITUTION OF PUBLIC SUPERVISING (OMBUDSMAN):

AND EXAMPLE OF TURKEY

The principal duty of government is to provide public services to individuals perfectly. But, some lameness can occur in the submission of these services by the government. In the area of public administration, people can apply to some control mechanisms to prevent public institutions' injustice, discrimination and unwanted behaviors, when public officials behave in a way of injustice, degenerated and unwanted behaviors. Institution of Public Supervising, among the control mechanisms, is an important institution.

Function of Public Supervising Institution that undertakes the duty of mediation between administration and individual is listening to individuals' complaints and declaring the result by searching the issues to both sides and public. Public Supervising is a mentality that brings individual to the fore, prefers individual-centered public mentality instead of state-centered public administration.

In the first part of my work, the concept of inspection and the conceptual framework for Public Supervising, its duties, powers, features, kinds and varieties are mentioned. In the second part, some examples about Institution of Public Supervising in the world are given; the starting point of this institution in Scandinavian countries (Sweden, Finland, Norway and Denmark), United States of America, English nations community countries (England and New Zealand), European Union and West European countries (France and Germany), Institution of Public Supervising are analyzed.

In the last part, under the title, Inspection and Public Supervising in Turkey, Inspection mechanisms, the system of Public Supervising in Ottoman Empire and the Republic of Turkey, the need for resource for Public Supervising, appreciation of the law of Public Supervising and necessity and criticism of the institution for Turkey are concluded.

Key Words: Public Supervising, Institution of Public Supervising, Turkey.

ÖNSÖZ

Günümüzde birçok ülkede uygulanan Kamu Denetçiliği Sistemi, 2012 yılı itibari ile Türkiye’de de yürürlüğe girmiştir. Bireyi, idare karşısında güçlendirecek olan Kamu Denetçiliği, tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de büyük bir adımdır. İlk öncülüğünü yapan İsveç, kurumu oluştururken Osmanlı Devletinin kurumlarından etkilenmiş ve ülkesinde uygulamaya koymuştur. Daha sonraki zamanlarda da dünyanın farklı ülkelerinde başarıyla uygulanmıştır.

Ayrıca, Kamu Denetçiliği Kurumunun hayata geçirildiği ülkelerde üç özellik büyük bir önem arz etmektedir. Bunlar; Kamu Denetçiliğinin bağımsız bir statüsünün olması, şikâyetlerin birebir yapılması ve idarenin daha adilane işlemlerini sağlaması yönleriyle, ülkemiz açısından da gerekli bir kurum haline gelmiştir. Dolayısıyla Kamu Denetçiliği Sisteminin Türkiye için de uygulamaya konması ve etkin bir şekilde işlemlerini önemi kazanmaktadır.

Tezin hazırlanması sırasında, fikirleri ile beni aydınlatan, bana yol gösteren ve destek olan hocalarım; Sayın Doç. Dr. Fatma Neval Genç ve Sayın Doç. Dr. Ferhat Başkan Özgen hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, hayatımın her aşamasında, yanımda olan ve olacaklarını bildiğim ve tez müddetince de bana destek olan sevgili eşime ve aileme de özel olarak teşekkür etmek isterim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. DENETİM VE KAMU DENETÇİLİĞİ.....	3
1.1. Denetim.....	3
1.2. Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)	5
1.2.1. Kavramsal Çerçeve.....	5
1.2.2. Kamu Denetçiliğinin Görev ve Yetkileri.....	8
1.2.3. Kamu Denetçiliğinin Özellikleri	11
1.2.4. Kamu Denetçiliği Çeşitleri.....	12
1.2.5. Bazı Kamu Denetçiliği Türleri.....	13
1.2.5.1. Parlamento Kamu Denetçiliği	14
1.2.5.2. İnsan Hakları Kamu Denetçiliği.....	14
1.2.5.3. Yerel Yönetim Kamu Denetçiliği.....	15
1.2.5.4. Bankacılık Kamu Denetçiliği.....	16
1.2.5.5. Tüketici Kamu Denetçiliği.....	16
1.2.5.6. Basın Kamu Denetçiliği.....	17
1.2.5.7. Vergi Kamu Denetçiliği.....	18
1.2.5.8. Çocuk Hakları Kamu Denetçiliği	19
1.2.5.9. Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçiliği	20
2. SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KAMU DENETÇİLİĞİ	22
2.1. İskandinav Ülkelerinde Kamu Denetçiliği.....	23
2.1.1. İsveç.....	23
2.1.1.1. Atanması ve Statüsü	23
2.1.1.2. Görev ve Yetkileri	24
2.1.1.3. Başvuru ve Çalışma Şekli	26
2.1.2. Finlandiya.....	27
2.1.2.1. Atanması ve Statüsü	27

2.1.2.2.	Görev ve Yetkileri	27
2.1.2.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	29
2.1.3.	Danimarka	30
2.1.3.1.	Atanması ve Statüsü	31
2.1.3.2.	Görev ve Yetkileri	31
2.1.3.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	33
2.1.4.	Norveç	36
2.1.4.1.	Atanması ve Statüsü	36
2.1.4.2.	Görev ve Yetkileri	37
2.1.4.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	38
2.2.	Amerika Birleşik Devletlerinde Kamu Denetçiliği	41
2.2.1.	Atanması ve Statüsü	41
2.2.2.	Görev ve Yetkileri	42
2.2.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	42
2.3.	İngiliz Milletler Topluluğu Ülkelerinde Kamu Denetçiliği	43
2.3.1.	Britanya	43
2.3.1.1.	Atanması ve Statüsü	43
2.3.1.2.	Görev ve Yetkileri	46
2.3.1.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	48
2.3.2.	Yeni Zelanda	52
2.3.2.1.	Atanması ve Statüsü	52
2.3.2.2.	Görev ve Yetkileri	52
2.3.2.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	53
2.4.	Avrupa Birliği Ülkelerinde Kamu Denetçiliği	54
2.4.1.	Avrupa Birliği	54
2.4.1.1.	Atanması ve Statüsü	54
2.4.1.2.	Görev ve Yetkileri	54
2.4.1.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	55
2.4.2.	Fransa	57
2.4.2.1.	Atanması ve Statüsü	57
2.4.2.2.	Görev ve Yetkileri	58
2.4.2.3.	Başvuru ve Çalışma Şekilleri	60

2.4.3.	Almanya	61
2.4.3.1.	Atanması ve Statüsü	61
2.4.3.2.	Görev ve Yetkileri	62
2.4.3.3.	Başvuru Ve Çalışma Şekilleri	63
3.	TÜRKİYE’DE DENETİM VE KAMU DENETÇİLİĞİ	66
3.1.	Türkiye’de Denetim Çeşitleri	66
3.1.1.	İdari Denetim	66
3.1.2.	Yasama Denetimi	67
3.1.3.	Kamuoyu Denetimi	68
3.1.4.	Yargısal Denetim	69
3.1.5.	Türkiye’de Diğer Denetim Birimleri	70
3.1.5.1.	Sayıştay Denetimi	70
3.1.5.2.	Danıştay Denetimi	71
3.1.5.3.	Devlet Denetleme Kurulu	72
3.1.5.4.	TBMM Dilekçe Komisyonu ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonu	73
3.1.5.5.	Başbakanlık Teftiş Kurulu	75
3.2.	Tarihsel Süreçte Osmanlı Ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği	76
3.2.1.	Osmanlı Devletinde Ahilik Sistemi	76
3.2.2.	Türkiye Cumhuriyetinde Kamu Denetçiliği	77
3.3.	Türkiye’de Kamu Denetçiliği İhtiyacının Kaynağı	80
3.3.1.	Şeffaflık İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği	81
3.3.2.	Hesap Verebilirlik İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği	81
3.3.3.	Adillik İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği	82
3.3.4.	Sorumluluk İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği	82
3.4.	Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Değerlendirilmesi	83
3.5.	Kamu Denetçiliği’nin Gerekliliği	88
3.6.	Kamu Denetçiliği Kurumuna Yönelik Eleştiriler	92
	SONUÇ	95
	KAYNAKÇA	97
	EKLER	107
	Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu	107

GİRİŞ

Günümüzde tüm dünya ülkelerinin, insan haklarına saygılı, hakkaniyet ölçülerine uygun, demokratik bir hukuk devleti olma yolunda gayretleri mevcuttur. Bu gayretlerin neticesinde, İnsan haklarının önem kazanması ve insanlığın daha bilinçli hale gelmesiyle birlikte, idarenin haksız işlemlerine karşı, haksızlığa uğrayan insanların, haklarını koruma çabaları her geçen zaman dilimde giderek artmaktadır.

İdare, yükümlü olduğu kamu hizmetlerini yerine getirirken, hukuk kurallarına uygun olarak yerine getirmek durumundadır. Fakat idare, sorumluluklarını yerine getirirken muhtemel hatalar oluşabilmektedir ve maalesef idare bu hataları nedeniyle, vatandaşların ihtiyaçlarına cevap verememe durumuna düşmektedir. Elbette ki böyle durumlar karşısında kamu yönetimi, idare-birey arasındaki ilişkilerdeki sorunların çözümünde duyarsız kalamayacağı açıktır. Bu gibi durumlarda, uygulamada ortaya çıkan sorunlarda, her iki tarafı bir ortak noktaya getirecek uygulama değişikliklerine gidilerek çözümlenmesi, kamu yönetimi, değişim sürecini daha sağlıklı bir hale getirecektir.

Bireyin devlete karşı korunması, mağdur duruma düştüğünde, hesap sorabilmesi demokratik bir hukuk anlayışıdır. Bireyler, idareyi baskı ve denetim altında tutabilmesi tezimin konusu olan, Kamu Denetçiliği Kurumunun bir gereğidir. Bireyin idareyi şikâyet edebilme, şikâyetin Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından incelenmesi ve sonuçlandırılabilmesi mümkündür. İnsan haklarına, adalete ve demokrasiye aykırı kötü yönetim uygulamaların olduğu bir ortamda, Kamu Denetçiliği Kurumu, bir ihtiyaç haline gelmektedir.

Bu tezin amacı, Kamu Denetçiliği Kurumunun dünya ülkelerindeki uygulamalarının irdelenmesi sonucu, Türk kamu yönetiminde Kamu Denetçiliği Kurumunun uygulama alanına yönelik bir değerlendirmedir.

Bu tez, tümdengelim yöntemi ile oluşturulmuştur. Denetim kavramına, genel bir bakış ve yeni denetim türü olan, Kamu Denetçiliği Kurumunun genel kavramları, dünya ülkelerindeki başarılı uygulamaları ve ülkemizde yeni oluşum içindeki Kamu Denetçiliği Kurumunun incelenmesi ile tez sonuçlandırılmıştır. Tezin hazırlanışında literatür taraması yönteminden faydalanılmıştır.

Kamu Denetçiliği denetiminin, diğer kamu denetim metotları arasındaki yeri, ayrıcalığı nedir? Başvuru kolaylıkları ve sorunları çözümedeki hızlılığı nereden kaynaklanmaktadır? Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumuna gerçekten ihtiyaç var mıdır? Türkiye’nin sorunlarına cevap verebilecek midir? şeklindeki sorular bu çalışmanın hipotezlerini oluşturur.

Kamu Denetçiliği vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunması, idarenin eylem ve işlemlerinde adaletin sağlanması açısından birey ile devlet arasında, halk ile kamu görevlileri arasındaki ilişkilerde önemli bir noktadadır. Bu sistem vatandaş tarafını tutan, onun adına her türlü idari organı sorgulayabilen, her türlü bilgi ve belgeye ulaşarak elindeki bazı araçlarla idarenin modern yönetim anlayışına uygun işlemlerini sağlayan, yardımcı bir sistemdir.

Kamu Denetçiliği, bireylerden gelen ve konusu idarenin hukuka uymayan veya hukuka uygun olmakla birlikte toplum içinde hakkaniyet ölçüleriyle örtüşmeyen kötü yönetim uygulamalarını ilgilendiren şikâyetlerini inceleyen, gerektiğinde soruşturan ve genelde parlamento olmak üzere devletin en üst düzeylerine tavsiyelerini sunan bir kurumdur. Kurumun en önemli özelliği tarafsızlığı ve bağımsızlığıdır. Kamu Denetçiliği sistemi ikinci Dünya Savaşı’ndan sonra ülkelerin birçoğunda kamu yönetimini sorgulamaları ile kamu yönetimindeki aksaklıklarının düzeltilmesi amacıyla kabul ettikleri yeni bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; denetim kavramı ve Kamu Denetçiliğine dair Kavramsal çerçeve, Kamu Denetçiliğinin görev ve yetkileri, özellikleri, çeşitleri ve türleri bahsedilmiştir. İkinci bölüm, kurumun oluşumunun sağlandığı İskandinav ülkeleri incelenmiş ve bu ülkelerde (İsveç, Finlandiya, Danimarka ve Norveç) başarılı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ardından nüfus ve alan itibarıyla geniş bir coğrafyaya hâkim olan Amerika Birleşik Devletleri irdelenmiştir. Bölümün son kısmında da İngiliz Milletler Topluluğu, Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği ülkelerinden Fransa ve Almanya’daki Kamu Denetçilikleri incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölüm de ise, Türkiye’de denetim mekanizmaları, Osmanlı Devletinde Ahilik Sistemi ile Türkiye’de Kamu Denetçiliği, Kamu Denetçiliği İhtiyacının kaynağını ve kurumun Türkiye için gereklilikleri ve eleştirilen yönleri neler oldukları belirtilerek araştırmamız sonuçlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENETİM VE KAMU DENETÇİLİĞİ

1.1. Denetim

Denetim kavramı, yoklama, kontrol, teftiş, murakebe, revizyon, inceleme kavramlarını da kapsayacak şekilde ve çoğu zaman bu kavramlarla aynı anlamlarda kullanılmaktadır (Yıldız, 1998:16). Murakebe, bakma, gözetim altında bulundurma, gözetleme, sansür anlamlarına gelmektedir (Atay, 1999: 18). Kontrol, bir şeyin gerçeğe ve aslına uygunluğuna bakma, arama, yoklama anlamına gelir. Teftiş ise, denetleme, denet etme anlamlarına gelmektedir (Püsküllüoğlu, 1995: 1473).

İsbir'e göre, denetim ile teftiş kelimelerinin sözlük anlamlarının kesin hatlarla birbirinden ayıramayız. Fakat yönetim bilimindeki teknik anlamları açısından aralarında belirgin bir fark ortaya çıkmaktadır. Teftiş genel olarak soruşturmalar yoluyla faaliyetlerin mevzuata uygunluğunun denetlenmesini esas alırken, denetim yönetime önderlik ve gelişmesine yardım ederek onun etkinliğini artırıcı yöndeki faaliyetleri kapsayan bir anlam taşımaktadır. Denetim daha çok devamlılık arz eden ve halen yapılmakta olan faaliyet ve örgüt çalışmaları üzerinde yapılacak bir işlem iken, Teftiş yapıp bitirilmiş faaliyet ve işlerle ilgili olarak başvurulacak bir işlemi ifade etmektedir (İsbir, 1977: 5, 6)

Ayrıca, denetimi şu şekilde ifade edebiliriz; Yanlış olan işlemlerin yapılmasına engel olmak, işlerin belirlenen doğrultuda ilerlemesini sağlamak ve denetleme neticesinde işlerin, verilen emir ve talimatlara ve saptanan ilkelere uygun olarak ilerleyip ilerlemediğini görmeyi sağlamaktır. Bir kimse ya da bir kurum, başka bir kimse ya da kurumun yapacağı şeyleri belirlerse ya da etkilerse orada denetim var demektir (Atay, 1999: 18).

Denetimin temel amacı, kurumun amaçlarının gerçekleştirilme düzeyini saptayarak aksaklıkları gidermek, kurumun etkililik düzeyini yükseltmek ve böylelikle idarenin geliştirilmesini sağlamaktır. Denetim yoluyla, kurumsal faaliyetler sürekli bir şekilde işlemeye tabi tutularak kurumun içindeki işleyişin eksik yönleri belirlenmekte ve kurumun geliştirilmesine çaba harcanmaktadır (Tortop vd. 1993:157).

Kamu yönetiminin genişlemesiyle birlikte, yapı ve işleyiş itibariyle karmaşık bir nitelik kazanması ve onun çalışanlarından kaynaklanan sorunların çözümlenmesi, kamu yönetiminin daha iyi ve sürekli denetlenmesini gerekli kılmaktadır (İnaç, Ünal, 2007:3).

Ayrıca idarenin denetlenmesi şu sebeplerden dolayı da gereklidir; (Tortop vd, 1993: 157);

- Devlet idarelerinin, yaptıkları işle orantısız bir şekilde genişleme eğilimlerine engel olmak,
- Bürokrasi mensuplarınca, kamuoyunun eleştirilerinin de dikkate alınmasını sağlamak,
- Devlet memurlarının hukuki metinleri keyfi bir şekilde yorumlamalarını önlemek,
- Bürokratların idare edilenlerin haklarını hiçe sayarak zaman zaman buldukları makamları kişisel çıkarları için kullanmamalarını sağlamak,
- Bürokratların, devlet yönetiminde tek başlarına söz sahibi otoriteler haline gelmelerine imkân vermemek.

Görüldüğü gibi idare açısından denetleme, daha ziyade bürokratların görevleri dolayısıyla sahip oldukları yetkileri keyfi bir şekilde kullanmalarına engel olmak için önem taşır. Bürokrasiler üzerindeki denetimin bir nedeni de, onların yasama organı tarafından kanunlar vasıtasıyla belirlediği amaçlarına uygun çalışma gösterip göstermediklerinin çeşitli denetim yollarıyla saptanmasıdır (Tortop vd, 1993: 157)

Bu yüzden, günümüzde idare, çok değişik sebepler ile ve çok değişik şekillerde birden çok organ tarafından denetlenmektedir (Akın, 2000: 91). Kamu Denetçiliği de bu denetim türlerinden birisidir. İskandinav ülkelerinden, tüm dünyaya yayılan bu denetim biçimi, uygulandığı ülkelerde Kamu Denetçiliği, vatandaşların haklarının korunması konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Her Kamu Denetçisi yaklaşık olarak yılda bin kadar başvurma ile karşılaşmaktadır. Bunların beşte birine yakını ciddi bir incelemeyi gerektirmektedir. Kamu Denetçiliği, idare ile vatandaş arasında orta yolu bulma çabasında olan bir kurumdur (Tortop vd, 1993: 182, 183).

1.2. Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)

1.2.1. Kavramsal Çerçeve

Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık), gücünü parlamentodan alan, idarenin denetlenmesi yetkisine sahip, geniş bir bağımsızlık içinde çalışan, aşırı formalitelere bağlı olmayan ve vatandaşların korunmasına çalışan bir organdır. Bu kurum günümüzde geleneksel yargı denetimi sistemini tamamlama yolunda önemli gelişmeler kaydetmiştir (Tortop vd., 1993: 80).

Altuğ, Kamu Denetçiliğinin işlevini de şu şekilde belirtir; Kamu gücü ile bireyler arasındaki ilişkilidir. Görevi ise, kişi hak ve özgürlüklerini savunmak, vatandaşları idareye karşı korumak, kötü yönetimden doğan haksızlıkları önlemek amacıyla yönetimin iyileştirilmesine çalışan bir kurum olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir (Altuğ, 1968: 159-161'den aktaran, Topçu, 2006: 93).

Kamu Denetçiliğinin özellikleri baktığımızda, yasama organına bağlı olarak bağımsız ve tarafsız bir biçimde çalışan, vatandaşların, yönetimin hukuka aykırı eylem ve işlemleriyle ilgili şikâyetlerini dinleyen, uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştıran Kamu Denetçiliği, kamu kurumlarından gerekli bilgi ve belgeleri temin edip görevlileri sorguya çekebildiğini görürüz. Bununla beraber yönetimin eksik ve hatalı davranışlarını ortaya çıkarıp, sonuçları yasama organının ve kamuoyunun ilgisine sunar. Fakat kararlarında bir bağlayıcılığı yoktur (Nohutçu, 2007: 300).

Bu üç ana özelliği Erhürman şu şekilde özetler;

- Kamu Denetçisi idareyi denetleyen bir kurumdur.
- Kamu Denetçisi bağımsız bir kurumdur.
- Kamu Denetçisinin kararları hukuken bağlayıcı nitelikte değildir

(Erhürman, 2000, 157-159).

Kamu Denetçisi, çoğunlukla Parlamento tarafından seçilir ve görevini yerine getirirken tam bir özgürlük ve otonomi içinde hareket eder. Kamu Denetçiliği, faaliyetlerini yürütürken Parlamento, Kamu Denetçisine belirli bir şikâyeti nasıl ele alacağı hakkında talimat veremez veya Kamu Denetçisinin kararlarını etkileyemez, onları tekrar gözden geçirip düzeltemez. Arkasında Parlamento'nun görevinin olması Kamu Denetçisine faaliyetlerini yürütürken büyük destek sağlar. Kararlarının güvenilir

ve adil olması için Kamu Denetçisi hukuk ilmine tamamen hâkim olması ve siyasi tarafsızlığını her koşul altında muhafaza etmelidir. Bu yüzden Kamu Denetçilerinin kariyer endişesi taşımayan, dürüst, olgun ve hukuka tam anlamıyla hâkim kişiler olmaları gerekmektedir (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 15).

Kamu Denetçiliği ilk olarak, Osmanlıdaki ahilik kurumunda yola çıkılarak İsveç'te ortaya çıkmıştır. Demirbaş Şarl diye bilinen İsveç Kralı XII. Şarl, 1714 sonlarına kadar beş yılı aşkın süre sığındığı Osmanlı sınırları içerisinde, yarı esir yarı konuk olarak Edirne yakınlarındaki Demirtaş Paşa Konağında ikamet etmiş. Bu süre zarfında, görevlendirdiği elçisini Stockholm'de yöneticilerin ve yargıçların yasalara gereği gibi uyup uymadığını gözetmek üzere 1713'de görevlendirmiştir (Yağmurlu, 2009: 91).

Bu kişinin Osmanlı'daki Ahilik Kurumundan esinlenmesiyle Kamu Denetçiliği için, ilk olarak atılım yapılmıştır. Ahilik Kurumu'nda liderinin seçimi demokratik usulde yapılmakta, göreve getirilen kişide dürüstlük, liyakat, tarafsız olma özellikleri aranmaktadır. Bağımsız ve tarafsız bir kurum olarak faaliyet gösteren ve aynı zamanda sivil toplum kuruluşu olan Ahilik, devlet ile vatandaş arasındaki sorunların çözümünde, hakların korunmasında halkın vekilliği görevini yerine getirmiş, halkın gözlemcisi durumuna gelmiştir (Şafaklı, 2009: 166).

1809 yılında İsveç'te yeni bir anayasa hazırlandığı sırada Kral adına denetim yapan Kamu Denetçiliğine karşılık, Parlamentoda kendi adına denetim yapacak bir başka Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmuştur, bu kurum daha sonra, vatandaşlar lehine gelişmiş ve değişmiştir (Esgün, 1996: 255). İsveç Kralı, ülkesine döndüğü zaman, atadığı görevlinin yokluğunda vatandaşlardan gelen şikâyetler, olaylar ve bunların çözüm önerilerini içeren bir raporla karşılaşmış, böyle bir gözlemcinin sürekli olarak faaliyet göstermesinin ülkenin daha iyi yönetilmesi açısından faydalı olacağı düşüncesiyle Kamu Denetçiliği Kurumunu kurumsallaştırmıştır (Erhürman, 1998: 90).

Sonraki zaman diliminde, Kamu Denetçiliği, her ülkenin kendi yapısına göre değişkenlikler gösterse de, günümüzde yüzlerce ülkede faaliyet göstermektedir. Kamu Denetçiliği sisteminin ilk çıkış noktası, İsveç'ten sonra Finlandiya'dır. Finlandiya 1919 yılında bağımsızlığını ilan etmeden önce İsveç Krallığı hâkimiyetindeydi, bu süreç içinde İsveç'ten etkilenmesinden dolayı, Finlandiya Cumhuriyeti, bağımsızlığıyla

beraber, Kamu Denetçiliği sistemini oluşturmuştur. Finlandiya'daki Kamu Denetçiliği sistemi ile İsveç'teki Kamu Denetçiliği sistemi arasında pek fark görülmemektedir. Sonraki zaman zarfında sırasıyla 1955'te Danimarka'da Parlamento Komiseri (Parliamentary Commissioner) ismiyle, sonra 1962'de Norveç ve yine aynı tarihte Yeni Zelanda da Kamu Denetçiliği Sistemi oluşturulmuştur. 1967'de İngiltere, 1970 Kanada, 1971 İsrail, 1972 Avustralya, 1973'te Fransa, Hindistan ve Zambiya, 1976 Portekiz, 1981 İspanya ve Hollanda, 1983 yılında Hindistan'da olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde ve birçok kıtada bu sistem yayılmıştır (Mutta, 2005: 55).

Kamu Denetçiliği sistemi ülkelerin amaçlarına göre farklılıklar göstermektedir; kimi ülkelerde, vatandaşın hak ve özgürlüklerinin korunması, bazı ülkelerde yönetimin denetlenmesinde, bazı ülkelerde de kötü yönetimin iyileştirilmesi ile vatandaşın kötü yönetime karşı korunması olarak ortaya çıkmıştır (Temizel, 1997: 764).

Kamu Denetçiliği kelimesinin kökeni Ombudsman kelimesidir. Ombudsman kelimesi köken olarak, İsveççe bir kelimedir. Kelimeyi Türkçeye çevirdiğimizde farklı tanımlarla karşılaşırız. Ombuds aracı, arabulucu, avukat, delege, vekil, savunan, denetleyen anlamlarına gelmektedir, man ise vatandaş, insan, kişi anlamına gelir ki, vatandaşlar arasında avukatlık yapan kişi, vatandaşların vekili veya vatandaşların savunucusu anlamlarına gelir (Mutta, 2005: 10).

İsveç Ombudsmanı kökeninde memurlarca yapılan hatalar konusunda uzmanlaşmış savcı konumundaydı. Savcı, küçük sorunların muhatabı durumundaki memurlar hakkında yargı organlarını harekete geçirmek yerine onları eleştirerek tavsiyelerde bulunuyordu. Zaman içerisinde bu faaliyet Ombudsmanın temel misyonu olarak benimsendi. Günümüzde İsveç Kamu Denetçisi, kamu görevlilerinin yükümlülüklerini kanunlara uygun bir biçimde yerine getirip getirmediğini gözetlemektedir. Kamu yönetiminin denetim sürecinde İsveç Kamu Denetçisi bireysel özgürlük ihlallerinin incelenmesine özel önem vermektedir (Şengül, 2007: 127).

İsveç'te ortaya çıkmış olan Kamu Denetçiliği diğer ülkelerinde dikkatini çekerek önce İskandinav ülkelerinde sonra da Avrupa ülkelerinde hızla yayılmıştır (Kuruüzüm, 2008: 92). Çeşitli ülkelerde uygulanan Kamu Denetçiliği Kurumu, her ülkenin hukuk sistemine, idari, siyasi, sosyal yapısına göre farklı isimlerle anılmaktadır. İsveç ve Finlandiya'da Ombudsman, Hollanda'da Ulusal Ombudsman Fransa'da Arabulucu,

Kanada'da Vatandaş Koruyucu, İspanya'da Halk Savunucusu, Avusturya ve Romanya'da Halkın Avukatı, Portekiz'de Adalet Temsilcisi, İngiltere'de Yönetim için Parlamento Komiseri, Polonya'da Sivil Haklar Savunucusu ifadeleri kullanılmaktadır. Bunlara ilaveten İtalya'da bütün bölgelerde ve özerk illerde Sivil Savunucu mevcuttur. Ombudsman ifadesi yerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'inde Yüksek Yönetim Denetçisi, ülkemizde; Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nda Halk Denetçisi (Mahalli İdareler Halk Denetçisi), Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununda da Kamu Denetçisi kavramları kullanılmıştır (Tortop, 1998: 4).

1.2.2. Kamu Denetçiliğinin Görev ve Yetkileri

Kamu Denetçileri, kamu otoriteleri ile bireyler arasındaki ilişkiler nedeniyle ortaya çıkan sorunlarla ilgilenen, bireylerin kamu yönetiminden duydukları rahatsızlıklarla ilgili olarak şikâyetleri kabul edip, inceleyen ve sorunların hem kamu yönetiminin hem de bireylerin kabul edecekleri şekilde, hakkaniyet ölçüleri içerisinde çözülmesi için uğraş verirlir. Yani Kamu Denetçiliğinin, görev alanını kamu yönetimi oluşturmaktadır. Kamu Denetçisi yasal olarak verilen yetki alanı içerisinde devlet, yerel yönetimler, bağımsız kamu yönetimi ve müesseselerinin tamamını veya yasada özel olarak belirtilen kurum veya hizmet alanını denetlemekle görevlidir (Avşar, 2007: 68).

Özden Kamu Denetçiliğinin görevlerini genel olarak üç ana başlık altında sıralamaktadır; (Özden, 2010: 42-44).

- Koruma işlevi: Ülkenin tek egemen gücü olan devletin haksız uygulamalarına karşı vatandaşı korumasıdır. İdare kamusal hizmetlerini yerine getirirken, özellikle oturmamış hukuk sistemlerinde ve insan haklarının gelişmediği devletlerde, vatandaşların temel haklarını çiğnenebilir. Bu durum demokratik hayata yeni geçen devletlerde, daha sık görülür. Kamu Denetçiliği, bireylerin yanında, kamu kurumlarının haksız uygulamalarına karşı onları koruyucu bir işlev üstlenir.
- Araştırma, inceleme ve denetleme işlevi: Bu işlev Kamu Denetçiliğinin temel varlık sebebidir. Bu işlev genelde olmuş ve bitmiş haksız bir kamu işleminin sonucuna yöneliktir. Devletin bir uygulaması sonucu vatandaş haksız bir zarara uğratıldığında Kamu Denetçiliği faaliyete geçer.

- Yönetimin gelişmesine katkı sağlama işlevi: Bu işlev ile de Kamu Denetçiliği, bürokrasinin gözünden kaçan uygulama hatalarına karşı bir kontrol görevi yerine getirir. Diğer bir ifadeyle, bürokrasinin işlemlerinin sağlamlasını yapar. Ortada yanlış bir işlem varsa düzeltir, yoksa doğru eylemlerin güçlenmesini temin eder.

Kamu Denetçiliği, vatandaşların idareden şikâyetlerini ele alır, soruşturma yaparak durumu saptar; idarenin olaydaki tutumunu ve uygulamasını değerlendirir; idarenin aksayan, işlemeyen ve eksik yanlarını, kusurlarını ortaya çıkarır ve eleştirir. Kamu Denetçisi, mahkemeler gibi bağlayıcı kararlar almaz. Zira bağlayıcı kararı olsa, o zaman Kamu Denetçiliği, yargının yerini almış olurdu. Kamu Denetçiliği yapısı gereği yürütmeden ve yönetim organından bağımsız bir örgüttür. Yürütme ve yönetim organından bağımsızlığını alamamış bir örgüte kamu denetçisi adının verilmesi yanlış olur. Bu bağımsızlığı yargı erki ile de ilintilidir. Yargı verdiği kararlarla yönetimi bağlar ve yaptığı hukuka aykırı işleminden vazgeçmeye zorlar. Bunun neticesinde de hukuki denetim yapmış olur. Hâlbuki Kamu Denetçisi yönetilenlerin mağdur olmaları durumunda yöneteni denetler. Mağduriyete sebep olan unsurun (haksız eylem, davranış ve işlem) bir daha yapılmaması konusunda uyarır, öneride bulunur. Yönetim, vatandaşın mağduriyetini gidermez veya aynı kötü işlemine devam ederse, Kamu Denetçisi raporunu hazırlar ve idarenin, kötü yönetim olduğunu kamuoyuna duyurur veya Parlamente'ye o idareyi rapor eder (Kuruuzüm, 2008: 106, 107).

Kamu Denetçiliğinin biri halka diğeri ise bürokrasiye bakan iki yönü de vardır (Kılavuz, Yılmaz, İzci, 2003: 54);

- Halk Açısından Kamu Denetçiliği, adaletin yerine getirildiği, bürokratik kuruluşlarca hizmetlerinden yararlanan kişilere iyi, zamanında ve haklarına saygılı bir şekilde hizmet götürülmesi güvencesini veren bir araçtır.
- Bürokrasiler Açısından Kamu Denetçiliği ise, yapılan işlemler üzerinde, işlemlerin yapılması sırasında saptanmamış yanlışlıkların sonradan tespitini ve düzeltilmesini sağlayan ek bir yanlıştan arınma denetimidir.

Kamu Denetçilerin görevlerinden biri, yapmış oldukları incelemeler sonucunda varmış oldukları kararların sonuçları ile ilgilidir. Kamu Denetçisinin kullandığı araçlar

ve yetkileri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, yönetim karşısındaki yetkileri esas itibariyle, tavsiye, uzlaştırma ve buyruk çerçevesindedir. Kararlarının sonuçları; eleştiri, yönetimi daha önceki kararlarını yeniden gözden geçirerek kaldırma ya da değiştirmeye ikna, olayları kamuoyuna açıklayarak halkın demokratik denetimini sağlamaktan ibaret olan Kamu Denetçiliği, denetim görevini yerine getirirken çok geniş yetkileri kullanmaktadır. Kamu Denetçiliğinin her türlü dosyaya ulaşabilme, yöneticileri çağırabilme, gerektiğinde birimleri denetleyebilme hakları bulunmaktadır. Yasalar, yönetimleri Kamu Denetçiliğinin emrine hazır kılmaktadır (Küçüközyiğit, 2006: 97).

Kamu Denetçileri yaptıkları denetimlerin sonuçlarına göre, disiplin soruşturmaları başlatma, hukuka aykırı işlemler suç oluşturuyorsa yargıya başvurma, anayasaya aykırılık başvurusunda bulunma, yasa ya da diğer düzenlemelere ilişkin reform önerilerinde bulunma yetkilerine de sahip bulunmaktadırlar (Küçüközyiğit, 2006: 98)

Kamu denetçiliği, diğer denetim sistemlerinin varlığına rağmen kabul görmesi, bu kurumda diğer denetim sistemlerinin her birinden birtakım öğelerin bulunması ile de açıklanabilir. Bunlar (Kılavuz, Yılmaz, İzci, 2003: 54);

- Geniş halk yığınları tarafından basit yöntemlerle harekete geçirilebildiği ya da re'sen harekete geçtiği için kamuoyu denetimine,
- Arkasında parlamento desteği bulunduğu, iş ve işlemlerini parlamento adına yaptığı için siyasal denetime,
- Hukuk çerçevesinde bir takım uyuşmazlıkları çözüp, bulduğu çözümün yönetimce yerine getirilmesi önerisinde bulunduğu için yargısal denetime
- Her türlü bilgi ve belgeyi inceleyip, personeli dinleyebildiği, yönetimce yapılan işlemi haklı bulduğunda yönetimi savunma durumuna geçebildiği için yönetsel denetime benzeyen fonksiyonları ile karma bir denetim kuruluşu ya da daha doğru bir ifadeyle formalitelerle bağlı olmayan bir arabulucu, bir hakemdir.

Bu işlevleri ile yönetimde şeffaflık ve dürüstlüğün sağlanmasında Kamu Denetçiliğinin katkısı büyüktür (Akıncı, 1999: 284-292). Kamu Denetçiliği bu işlevleri ile adeta vatandaşa değil de, küresel şirketlere hizmet eder duruma gelmiş olan devlete karşı, vatandaşı koruyan bir kurtarıcı vazifesi görmektedir (Özden, 2010: 43).

Kamu Denetçiliğinin, devletin kamu hizmetlerini sunarken vatandaş memnuniyetini temel alması en önemli amaçlarından biridir. Dolayısıyla Kamu Denetçiliği, kamuda son yıllarda uygulanma çabaları olan toplam kalite yönetimi ve performans değerlendirilmesiyle de yakından ilgilidir. Hizmet sunumunda kalitenin artması hizmetin niteliğine göre tek elden verilmesi, vatandaş ile yakın ilişki içinde ve onun görüş ve beklentilerine uygun hizmet sunulması temel öncelikler arasında yer almaktadır. Bu noktada kamuda sunulan hizmetin kalitesinde şeffaflık, hesap verilebilirlik, sorumluluk ve adillik aranan ilkelerdir. Yönetişim ilkeleri olarak nitelendirdiğimiz bu ilkelerin uygulanmasında Kamu Denetçiliği son derece etkin ve belirleyici rol oynamaktadır (Abdioğlu, 2007: 85).

1.2.3. Kamu Denetçiliğinin Özellikleri

Kamu Denetçiliği, her ülkenin kendi kuralları doğrultusunda ve ihtiyaçları ölçüsünde belirginleşmişse de, temel özellikleri ve genel bir çerçevesi bulunmaktadır. Bu çerçeve de ülkelerdeki idari, siyasi, hukuki özelliklere göre farklılıklar gösterir (Altuğ, 2002: 14).

Kamu Denetçiliğinin genel özellikleri olarak şunları sayabiliriz (Ataman, 1997: 779);

- Kamu Denetçisi, anayasa ve yasa ile kurulmuş, idareyi yasama organı adına denetleyen tarafsız, bağımsız bir görevlidir.
- Kamu Denetçisi haksızlığı, adaletsizliği, idarenin kötü işleyişini dile getiren özel şikâyetleri ve yakınmaları izler.
- Bu kurumun soruşturma açmak, eleştirmek, idarenin aksayan yönlerini kamuoyuna açıklama yetkisi vardır. Ancak belirlediği kötü davranış ve işleyişleri düzeltme yetkisi yoktur.
- İdareye mutlak karşı değildir.
- Kamu Denetçisi, teftiş, denetleme kurulu veya müfettiş görevi yapmaz.
- Hâkim veya mahkeme de değildir. Yargıya alternatif olarak da kurulmamıştır. Bazı kesimler olsa bile denetim ve yargı görev alanları ile Kamu Denetçisinin görev alanı tamamen farklıdır.

Bununla beraber, Kamu Denetçiliğinin temel özelliklerinden bir diğeri de, yönetimin vatandaşlarla ilişkilerindeki eksik ve yanlışları ortaya koymak, yönetimin vatandaşa karşı olan kararlarını düzeltmemesi halinde de bunu Parlamenta bildirmek ve kamuoyuna açıklamaktır. Yönetimin hatalarının kamuoyuna bildirilmesi ve hak ve özgürlük ihlallerine, kötü yönetime karşı bir kamuoyu oluşturulmasıdır (Işıkkay, 2007: 9).

Kamu Denetçisi genellikle tek kişi olmakla beraber, bazen birden fazla Kamu Denetçisi de olabilmektedir. Gerekli durumlarda Kamu Denetçisine ihtiyaç duyulduğu kadar yardımcı atanmaktadır. Örneğin İngiltere’de Parlamento Komiseri’nin elli tane yardımcısı vardır. Genellikle Kamu Denetçisi, yasama organı tarafından yürütmenin yönetsel faaliyetlerini denetlemek üzere atanır ve Kamu Denetçisinin kendisini atayan yasama erkini denetleme yetkisi bulunmamaktadır (Özden, 2010: 38). Kamu Denetçiliği Kurumuna sahip olan ülkelerin ezici bir çoğunluğunda, Kamu Denetçisi yürütmeden ve idareden bağımsızlığı, parlamento tarafından seçim ilkesiyle sağlanmaktadır. Buna karşın Kamu Denetçisinin İngiltere’de kral ve kraliçe tarafından, Yeni Zelanda’da genel vali tarafından ve Fransa’da da hükümet tarafından atandığı görülmektedir (Erhürman, 2000: 165)

Bugün uluslararası düzeyde, devlet düzeyinde ve yerel yönetimler düzeyinde görev yapan Kamu Denetçilerin yanında, ihtisas Kamu Denetçilerine (Askeri, Tüketici, Çocuk, Basın Kamu Denetçileri gibi) ve buldukları yerlere göre Aile, Üniversite gibi Kamu Denetçilerine rastlanmaktadır (Temizel, 1997: 766).

1.2.4. Kamu Denetçiliği Çeşitleri

Günümüzdeki Kamu Denetçiliği çeşitlerine şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Klasik Kamu Denetçiliği
2. Avukat Kamu Denetçiliği
3. Kurumsal Kamu Denetçiliği

Klasik Kamu Denetçiliği, genel anlamda idare ile bireyler arasındaki uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda hizmet vermektedir. Yani şikâyetçi taraf bireyken, hakkında şikâyetçi olunan taraf devlet kurumları olmaktadır. Buna karşın şikâyet eden ve şikâyetçi olunan her iki taraf da bireyler olduğunda karşımıza Avukat Kamu

Denetçiliği çıktığını ve anılan sorunlarla bu Kamu Denetçiliği türünün ilgilendiğini görmekteyiz (Altuğ, 2002: 23). Kurumsal Kamu Denetçisi (Organizational Ombudsman) ise, herhangi bir özel kurumun, şirketin iç sorunlarının çözümleriyle veya vatandaşlar ile özel kurumlar arasındaki sorunların çözümleriyle ilgilenir (Özden, 2010: 52).

1.2.5. Bazı Kamu Denetçiliği Türleri

Kamu Denetçiliği Kurumuna ihtiyacın giderek artmasıyla birlikte Kamu Denetçiliğinin görev alanı da genişlemiş ve böylece, denetim konularına göre bir uzmanlaşma oluşmuştur. Bu uzmanlaşma neticesinde ülkeden ülkeye farklı Kamu Denetçiliği türleri ortaya çıkmıştır. Bunlar;

- Parlamento Kamu Denetçiliği,
- İnsan Hakları Kamu Denetçiliği,
- Yerel Yönetim Kamu Denetçiliği,
- Bankacılık Kamu Denetçiliği,
- Tüketici Kamu Denetçiliği,
- Basın Kamu Denetçiliği,
- Vergi Kamu Denetçiliği,
- Çocuk Hakları Kamu Denetçiliği
- Silahlı Kuvvetleri Kamu Denetçiliği

Bu kamu denetçiliği türlerinin bazıları klasik kamu denetçiliği, bazıları avukat kamu denetçiliği, bazıları da kurumsal kamu denetçiliği çeşitlerine aittir. Bu durum aşağıdaki tablo da gösterilmektedir (Özden, 2010: 53)

Tablo 1: Kamu Denetçiliği Biçimlerinin Çeşitleri

Kamu Denetçiliği Biçimleri	Ait Olduğu Çeşitleri
Parlamento Kamu Denetçiliği	Klasik
İnsan Hakları Kamu Denetçiliği	Klasik, Avukat

Çocuk Hakları Kamu Denetçiliği	Klasik, Avukat
Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçiliği	Avukat
Banka Kamu Denetçiliği	Kurumsal
Tüketici Kamu Denetçiliği	Kurumsal, Avukat
Basın Kamu Denetçiliği	Avukat
Vergi Kamu Denetçiliği	Klasik
Yerel Yönetimler Kamu Denetçiliği	Klasik

Kaynak: (Özden, 2010: 53)

1.2.5.1. Parlamento Kamu Denetçiliği

Parlamento Kamu Denetçiliği, isminden anlaşılacağı üzere parlamento tarafından seçilir ve gücünü de parlamentodan alır. Parlamento Kamu Denetçiliği, idareye karşı vatandaşların hak ve özgürlüklerini korumakla görevlidir.

Her ülkedeki Kamu Denetçiliği kurumları için Parlamento Kamu Denetçiliği bir model teşkil etmektedir. Yani birçok ülkedeki normal Kamu Denetçiliği Kurumu aslında Parlamento Kamu Denetçiliği ile birçok ortak özellikler taşımaktadır (Özden, 2010: 54). Parlamento Kamu Denetçiliği ülkelerin birçoğunda bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz; (Fendoğlu, 2010: 9-10)

- İsveç, Danimarka, İngiltere, Avusturya, Arjantin gibi ülkelerde ilk kurulum aşamasında kurum, Parlamento Kamu Denetçiliği olarak kurulmuştur.
- Finlandiya, Fransa, Avusturya, İsrail gibi ülkelerde ise Kamu Denetçiliği Kurumu her yıl Parlamento'ya yıllık rapor sunar. Fransa'da Kamu Denetçiliği Kurumu ayrıca Cumhurbaşkanı'na da yıllık rapor sunmaktadır.

1.2.5.2. İnsan Hakları Kamu Denetçiliği

İnsan Hakları Kamu Denetçiliği günümüzde birçok ülkede uygulanmaktadır. Genellikle yasama organı tarafından atanan bu tip Kamu Denetçiliğinin temel görevleri, insan haklarını koruyarak daha ileri bir seviyeye taşımak ve devlet yönetimini insan hakları bağlamında gözlemlemek olarak sıralayabiliriz.

Özellikle sömürge olarak yaşadktan sonra bağımsızlığını elde etmiş ülkelerde, demokratik devlet yapısına sert otoriter rejimlerin yıkılmasından sonra geçebilmiş ülkelerde; Guatemala, Gana, Meksika, Kolombiya, Panama, Arjantin, Peru gibi ülkelerde ve demir perdenin yıkılmasından sonra bağımsız bir şekilde hareket etmeye başlayan Doğu Avrupa ülkelerinde İnsan Hakları Kamu Denetçiliklerinin kurulduğunu görmekteyiz. Bu çerçevede; Hırvatistan, Slovenya, Macaristan, Azerbaycan İnsan Hakları Kamu Denetçilerinin hizmet ettiği ülkeler olarak sıralayabiliriz (Özden, 2010: 54-55).

1.2.5.3. Yerel Yönetim Kamu Denetçiliği

Tüm ülke düzeyinde yürütülmesi gereken temel kamu hizmetlerinin yanı sıra, belli bir yörede, yalnız o yöre halkının gereksinimlerini karşılamak üzere yürütülen yerel kamu hizmetleri vardır. Bu hizmetler devletin merkezi yönetim örgütü eliyle değil de, belli bir yörede oluşturulmuş bulunan ve devlet tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğe sahip yerel yönetimler tarafından yürütülür. Uygulandığı alanlarda başarılı bulunan, iş yükü de gün geçtikçe artan Kamu Denetçiliğine, yerel düzeyde de yer verildiği görülmektedir (Yustemur, 2005: 47). Yerel Yönetim Kamu Denetçiliğinin Dünya ülkelerinde uygulanma şekillerine baktığımızda, Kamu Denetçiliği türleri içerisinde Parlamento Kamu Denetçiliği kadar yaygın olmamakla birlikte genellikle yerel yönetimlerine önem veren demokratik ülkelerde uygulama alanı bulunduğu görülmektedir (Ünal, 2008: 150).

Yerel Yönetim Kamu Denetçiliğine örnek olarak İngiltere'yi verebiliriz. İngiltere'de yerel yönetimlerde meclis üyelerinin aynı zamanda yürütme görevi de yapıyor olmaları Yerel Yönetim Kamu Denetçiliğinin kurulmasında temel sorunu oluşturmuştur. 1974 tarihli kanun ile biri İngiltere'de, diğeri Galler'de olmak üzere iki Yerel Yönetim Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonların temel görevi çalışma yerlerinin temini, görevlilerin atanması gibi yönetim düzenlemeleri yapmaktadır. Giderleri, yerel yönetim paylarından karşılanır. Şikâyetleri soruşturan komisyon değil, maiyetiyle birlikte Yerel Yönetim Kamu Denetçiliğidir. Halen İngiltere için üç ve Galler bir Yerel Yönetim Kamu Denetçiliği vardır. 1975 yılında İskoçya'da da bir Yerel Yönetim Kamu Denetçiliği kurulmuştur. Yerel Yönetim Kamu Denetçileri Kraliçe tarafından atanırlar (Ataman, 1997: 784).

İngiltere dışında, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İtalya, Hollanda, Danimarka, İspanya, İsviçre, Almanya ve diğer bazı ülkelerdeki bölgesel ve yerel düzeyde Kamu Denetçileri, değişik isimler altında ve farklı şekillerde uygulama alanı bulmaktadır. Bu ülkelerdeki yerel Kamu Denetçileri, bölge düzeyinde, il düzeyinde veya belediyeler düzeyinde olmak üzere genel veya özel yetki ve görevlerle donatılmışlardır (Ünal, 2008: 189,190). Ayrıca Yerel Yönetimler Kamu Denetçiliği sadece bu ülkelerde değil, daha birçok ülkede de işlevlerini yürütmektedirler.

1.2.5.4. Bankacılık Kamu Denetçiliği

Bankacılık sektöründeki sorunların çözümü için kurulan Bankacılık Kamu Denetçiliği Kurumu, müşterilerin bankacılık işlemleriyle ilgili şikâyetlerini değerlendirir ve bankayla olan uyuşmazlıklarını mahkemeye başvurmadan çözmek için öneriler sunar (Çakmak, 2008: 34).

Kamu Denetçiliğinin bir konuyu incelemesi istenildiğinde, olayla ilgili her türlü bilgi ve belge de başvuru evrakıyla birlikte sunulmaktadır. Başvurudan itibaren 45 gün içinde sorun karara bağlanmaktadır. İnceleme için idari mercilerin tercih edilmesi durumunda alınan karar tatminkâr bulunmazsa Kamu Denetçiliği Dairesi'ne ikinci inceleme başvurusunda bulunulması mümkündür. İkinci incelemede de benzer prosedürler izlenmekte ve Kamu Denetçisi bu kez 30 gün içerisinde kararını vermektedir. Yine, denetçilerin incelemeden ötürü ilgili bankaya husumet beslemeleri için Kamu Denetçisi ile ilgili bankayla 6 ay boyunca iletişimini sürdürmekte; böyle bir durum oluştuğunda ise konu 30 gün içinde sonuçlandırarak; Düzenleme ve Denetim Birimine aktarılmakta ve ilgililer için disiplin işlemleri uygulanması istenmektedir (Avşar, 2007: 117). Bankacılık Kamu Denetçiliği Almanya, Kanada, Güney Afrika gibi ülkelerde faaliyetlerini sürdürmektedir.

1.2.5.5. Tüketici Kamu Denetçiliği

Serbest piyasa ekonomisinin egemen olduğu günümüzde üretici-tüketici ilişkileri son derece geliştiğini görmekteyiz. Tabii bu durum ürün çeşitliliğine ve üretici rekabetinin doğmasına neden olmakta ve tüm bunlar üreticileri yalan yanlış pazarlama stratejilerine yönelmesine yol açabilmektedir. Bu koşullar çerçevesinde üretici-tüketici ilişkisinde mağdur olan tarafın her zaman tüketici olduğu aşîkârdır. İşte bu koşullar nedeniyle hak kaybına uğrayan vatandaşların mağduriyetlerini gidermek amacıyla

birçok ülkede tüketici kamu denetçiliğinin oluşturulduğunu görmekteyiz (Altuğ, 2002: 25).

Aslen birçok ülkede söz konusu işlev kimi devlet kurumları, vakıf veya dernek bünyelerinde de yapılmakta veya gazetelerin tüketici köşelerinde, tüketiciden gelen şikâyetlere yer verilerek bu konuda halkın bilgilendirilmesi sağlanmaktadır. Fakat şüphesiz ki tüm bunların yanında Tüketici Kamu Denetçiliğinin de oluşturulmasının, tüketici hakları açısından çok daha etkili olacağı ve bu sayede oluşan çok yönlü baskılar nedeniyle üreticilerin kalite çıtasını arttıracakları değerlendirilmektedir (Altuğ, 2002: 26).

Tüketici mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla İsveç, 1971 yılında ilk tüketici Kamu Denetçisini seçmiştir. Pazarlama Yasası ve “Adil Olmayan Sözleşmeler Yasası”ndaki tüketici haklarını korumakla görevlendirilmiş, daha sonra görev ve yetkileri genişletilmiştir. İsveç’te tüketici Kamu Denetçiliği, bu tür mağduriyetlerin giderilmesiyle, görevli ticaret mahkemelerinin de yükünü oldukça hafifletmektedir. Öyle ki Kamu Denetçiliğine bu türden yılda yaklaşık 4000’e yakın şikâyet gelmekte, ancak bunların 2000-2500’ü incelenmeye değer görülmektedir (Akıncı, 1999: 312).

1.2.5.6. Basın Kamu Denetçiliği

Basın Kamu Denetçiliği, basının özdenetim modellerindedir. Uygulama da iki tür Kamu Denetçisi vardır. Birincisi kamu erkinden bağımsız olarak mesleki kodları uygulamak üzere meslek örgütlerinin belirlediği İsveç Kamu Denetçisi Modeli basın şikâyetleri Kamu Denetçisi, ikincisi ise bir medya organı bünyesinde, soruşturma yapmak, karar vermek, açıklamalarda bulunmak ve bazen de hataları düzeltmekle görevli kişi olan okuyucu temsilcisidir (Avşar, 2007: 119).

Medya organlarının okuyucu temsilcisi öncelikle okurların, yayınlanan haberlerin doğruluğunu ve haklılığını takip etmeleri neticesinde haberlerin kalitesi, gazetenin de güvenilirliğini artırmaktadır. Okurların dikkatli olduğunu fark eden haberciler, daha duyarlı olmakta, haberi daha özenli hazırlamaktadırlar. Ayrıca gazeteyi doğrudan şikâyet olanağı olmadığı zaman, canı çok sıkılan okuyucular gazete kendisini rencide eden haberleri mahkemeye vererek, gazetenin başına ciddi problemler açabilirler. Basın Kamu Denetçiliğine ulaşan bütün şikâyetlerin haklı olması beklenemez. Her şikâyete göre gazete veya dergi kendisini yeniden biçimlendiremez.

Ancak okurların ortak istekleri doğrultusunda gazetenin yayın tarzında yenilikler yapıldığında tirajın artması beklenebilir ve okur kaybı önlenabilir (Özden, 2010: 66,67).

Batı Avrupa basın sektörüne baktığımızda, diğer ülkelerde olmayan farklı bir durum mevcuttur. İngiltere’de The Guardian ve Holanda’da De Volkskrant gazetelerinin Kamu Denetçileri bağımsız bir statüye sahiptirler, her iki basın kuruluşunda da Kamu Denetçileri, yöneticilerden bağımsızdırlar. Kimse onlardan bir şey yapmalarını ya da yapmamalarını isteyemez. Bütünüyle özerk bir biçimde yargıda bulunurlar, kendi bütçeleri de bulunur ve belli bir süre için atanırlar. Yayıncıya ya da genel yayın yönetmenine rapor sunarlar, ancak hiç kimsenin yardımcısı olarak faaliyet göstermezler. Daha ziyade, eşgüdüm sağlama görevini üstlenirler ve açıkça kötü bir davranışta bulunmamışlarsa süreleri dolmadan görevden alınmazlar (Meens, 2007: 1).

Bunların yanında medyada görev yapan Kamu Denetçileri de vardır. Ancak medya dünyasında Kamu Denetçiliği son derece farklılık gösterir. Örneğin İsveç’in, görece kapsamlı otoritesi olan bir haber Kamu Denetçiliği bulunmaktadır. İsteyen herkes, Kamu Denetçisine medyayla ilgili, mesleki ya da etik ilkelerin ihlali hakkında şikâyetle bulunabilir. Kamu Denetçiliği, gazetelere para cezası verebilir ya da düzeltme talep edebilir. Medya kuruluşları onun hükümlerini yayınlamak zorundadır. Hollanda ve İngiltere gibi diğer ülkelerin ulusal düzeyde bir haber Kamu Denetçisi yoktur, ancak basın konseyleri gibi özdenetim mekanizmaları vardır. Bu konseyi, sektörde çalışanlar ve işverenler finanse eder (Meens, 2007, 2).

1.2.5.7. Vergi Kamu Denetçiliği

Gelir idaresinin haksız işlemlerine karşı mükelleflerin düzeltme taleplerini ve şikâyetlerinin çözümlenememesi halinde, Vergi Kamu Denetçiliği veya Parlamento Vergi İdaresi Komisyonu Üyesi belirli süre içerisinde çözümlenmektedir. Kamu Denetçisinin yetki ve sorumlulukları 1967 yılında Parlamento Komisyonu Üyeleri Kanunu ile belirlenmiştir. 1994 yılında yetki ve sorumlulukları, kamu idarelerinden bilgi elde etmeyle ilgili şikâyetleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Genellikle şikâyet yoluyla Kamu Denetçiliğine başvurulmadan önce, mükelleflerin gelir idaresiyle olan uyuşmazlıklarını çözmek amacıyla ilgili gelir idaresine başvurmaları ve bunları idari prosedür içinde çözmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla Kamu Denetçiliğine ancak idari aşamada çözümlenemeyen uyuşmazlıklar için başvurulmaktadır (Gerçek, 2004: 4)

Eğer mükellefin şikâyetinin haklı olduğunu görürse, Kamu Denetçisi ilgili idareye şikâyetle ilgili işlemlerin düzeltilmesini tavsiye eder. Kamu Denetçisi kendi tavsiyesinin yerine getirilmesi hususunda idareyi zorlamaya yetkisi yoktur, ancak idareler Kamu Denetçisinin hemen hemen bütün tavsiyelerini yerine getirmektedirler. Bu durumda Kamu Denetçiliği, ilgili idareye takip ettikleri prosedürü gözden geçirmeleriyle ilgili rapor sunmakta ve böylece diğer mükelleflerin aynı zorluklarla karşılaşmaları önlenmektedir (Gerçek, 2004: 4).

1.2.5.8. Çocuk Hakları Kamu Denetçiliği

Çocuk Hakları Kamu Denetçiliğinin özel Kamu Denetçilikleri alanları arasında önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Anayasal ve yasal düzenlemeler kapsamında dar bir şekilde ele alınan çocuklar, kendisine verilen haklar açısından yoksun ve bu nedenle toplum yaşamı içinde belki de en korumasız ve savunmasız tabakayı oluşturan kesimdir. Bu nedenle karşılaştıkları sorunlarla baş etme imkânı oldukça kısıtlı olan çocuklar için son zamanlarda birçok ülkede Çocuk Hakları Kamu Denetçiliği, uygulanmaya başlamıştır (Altuğ, 2002, 24).

Kamu denetçileri, çocuk sorunlarını dikkate alırken halkı, kamu otoritelerini kurum ve kuruluşları çocuk hakları konusunda bilgilendirir. Parlamentoyu da bu hakların işler kılınması için gerekli yasal düzenlemelere ikna görevi bulunan Kamu Denetçisi, yıllık raporu içinde her yıl çocuk haklarına nasıl yaklaşıldığını, meydana gelen ihtilaf veya sorunların nasıl çözümlendiğini, hangi alanda ne kadar çocuklara yönelik saldırı olduğunu da tespit edip kamuoyu ile paylaşır. Bu raporda eleştirilerle birlikte çözüm önerilerinin getirilmesi de söz konusudur. Çocuk Kamu Denetçisi çocukların çalışma şartlarının iyileştirilmesi için çalışır, hükümetler nezdinde temaslarda bulunur (Akıncı, 1999: 316,317).

Çocuk Kamu Denetçisinin çalışmaları 0-12 yaş grubu, çocukların hayat şartları, 13-18 yaş arasındaki gençlerin büyüme, yetişme tarzları, çocuk güvenliği ve sosyal planlama gibi dört ana hedefte odaklanmıştır. İsveç Çocuk Kamu Denetçiliğinde hükümet tarafından atanan ve 12 uzman personelden oluşan bir kurul bulunmaktadır. Bu kurulun danışma görevinin yanı sıra Kamu Denetçiliğinin faaliyetlerine katılmak gibi bir başka faaliyet alanı da bulunmaktadır (Akıncı, 1999: 317).

Çocuk Hakları Kamu Denetçiliği ilk kez 1981 yılında Norveç'te kurulmuştur. Kosta Rika, Yeni Zelanda, Avustralya, ABD, Kanada, İsveç, İzlanda da Çocuk Hakları Kamu Denetçiliklerinin görev yaptıkları ülkeler arasındadır. Bu ülkelerde göçmen çocukları, ayrımcılık, kötü muamele, taciz, bazı çocukların özel ihtiyaçları, medyadan çabuk etkilenme, aile içi şiddete maruz kalma gibi sorunlarıyla ilgilenilmektedir (Fendoğlu, 2010: 17).

1.2.5.9. Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçiliği

Birçok Kamu Denetçiliği uygulamasında Silahlı Kuvvetlere ilişkin konuların tümü Kamu Denetçiliği denetiminin kapsamı dışında tutulmuş, bazı ülkelerde de görevi yürüten Kamu Denetçisinin görev alanı Silahlı Kuvvetleri de içine alacak şekilde geniş tutulmuştur. Kimi ülkelerde ise Silahlı Kuvvetlerle ilgili hususları ele almak üzere Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçiliği uygulamasını geliştirmiştir. Silahlı Kuvvetlerin iç işleyişi, askeri hizmetin amaç ve gereklerine uygun yürütülüp yürütülmediği hususlarında, özellikle disiplin, terfi ve özlük işlemlerinde, askeri kışlaların fiziki şartları askerlik hizmetinde güvenlik ve sağlık şartları askeri Kamu Denetçiliğinin denetim alanına girmektedir (Avşar, 2007: 105,106).

Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçiliği, ilk olarak 1952 yılında Norveç'te kurulmuştur. Norveç'te Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçiliğinin genel görevleri; rahatlık, izin, tayinler, her rütbe için eğitim, hazırlık gibi hususlardır. Bu Kamu Denetçiliği içerisinde, 1956'da dini veya ahlaki inanışları sebebiyle silâh altına girmek istemeyenler için bir Kamu Denetçisi tayin edilmiştir. Sonraki süreçte Avustralya'da 1983 yılında, Namibya'da da Silahlı Kuvvetleri Kamu Denetçisi kurulmuştur. Bu Denetçilerin Silahlı Kuvvetleri, Polis Kuvvetleri ve Cezaevi Hizmetlerinden de sorumludur. Çok geniş araştırma yetkilerin yanı sıra Namibya Kamu Denetçisinin yanlış yönetime doğrudan müdahale ederek kötü uygulamalara bir an önce son verme yetkisi de vardır. Fakat Avustralya Silahlı Kuvvetleri Kamu Denetçiliği, bir bakanı mahkemede çalışan memurları ve yargıçları denetleme yetkisi yoktur (Özden, 2010: 59,60).

Ülkelere göre Kamu Denetçiliği türleri farklılıklar göstermektedir. Bunlara, şu şekilde örnekler verebiliriz.

Tablo 2: Bazı Kamu Denetçiliği Türleri

Ülke	Kamu Denetçiliği Türleri
ABD	-Yaşlı, Üniversite, İskan, Cezaevi Hizmetleri, Tüketici, Azınlık İşleri, Okul, Çevre, Çocuk, Adalet ve Yatırım, Sağlık, Aile, Vergi, İşveren Sorunları, İş, Zihinsel Sağlık
Almanya	Savunma, Veri Koruma
Avustralya	Gizlilik
Danimarka	Parlamento
Fransa	Mediatueur (Arbulucu)
Güney Afrika	Kadın, Dil, Azınlık Hakları, Gençlik, Basın, Bankacılık, Yasal Hizmetler, Arazi ve Mülkiyet, Sigorta, Cezaevi Hizmetleri, Mülkiyet, Savunma, Milli Uzlaşma
Hollanda	Emeklilik ve Sigorta, Mülkiyet, Sağlık
İngiltere	Parlamento, Yerel Yönetim, Polis, Kuzey İrlanda, Adli Hizmetler, Yatırım, Sigorta, Mal Mülk, Bankacılık, Basın, Emekliler, Sağlık, Cezaevi
İsrail	Askeri, Polis
İsveç	Parlamento, Fırsat Eşitliği, Tüketici, Etnik Ayrımcılık, Çocuk, Basın, Özürlüler
Kanada	Eşit Fırsatlar, Dil, Cezaevi Hizmetleri, Polis, Çevre, Bilgi ve Gizlilik
Kosta Rika	Tüketici
Macaristan	Veri ve Bilgi, Etnik Haklar
Norveç	Askeri, Tüketici, Çocuk, Fırsat Eşitliği

Kaynak: (Özden, 2010: 70,71)

İKİNCİ BÖLÜM

2. SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KAMU DENETÇİLİĞİ

Bu bölümde, ilk kez, 1809 yılında İsveç'te Anayasal bir kurum haline gelmiş olan Kamu Denetçiliğinin çeşitli ülkelerdeki uygulamaları incelenecektir. Her ülkenin kendi içinde, kendilerine ait değişiklikleri mevcut olduğundan, ülkelerin yasal dayanakları, atanma şekilleri, görevleri, yetkileri, başvuru ve çalışma şekilleri incelenecektir, bunun yanı sıra ülkelerde mevcut kamu denetçiliği türleri de ele alınacaktır.

20. yüzyılın son diliminde ve 21. Yüzyılın başından itibaren Kamu Denetçiliği, yönetimin yargı sisteminin gelişmediği, parlamenter rejimin uygulandığı ülkelerde gelişmiştir. Kamu Denetçiliği yetkisini parlamentodan almakla beraber, moral olarak büyük bir otoriteye sahiptir. Doğrudan doğruya Meclise başvurabilir. Yönetimin hukuka uygunluğunu sağlamak için kamuoyuna çağrıda bulunabilir. Bu kurum, günümüzde diğer denetim mekanizmalarına nazaran önemli adımlar atmıştır (Tortop, 1974: 39).

Kamu Denetçiliği Kurumunun birinci dalgası 1950-1960 yılları arasında İskandinav ülkelerinde (Finlandiya, Danimarka, Norveç vb.), ikinci dalgası ise İngiliz Milletler Topluluğu (Yeni Zelanda, Büyük Britanya vb.) ülkelerinde yayılmıştır. Sonraki zaman diliminde Avrupa'da ve dünyanın çeşitli yerlerinde geniş bir yayılma alanı bulmuştur (Köksal, 2007: 36).

Kamu Denetçiliği Sistemi İskandinav ülkelerinde doğup oradan diğer devletlere yayılmasında bu ülkelerde ki başarılı uygulamaların olmasıdır. Bunun nedenleri arasında bu ülkelerde yönetsel, yargı sisteminin gelişmemiş olmasının yanında, halkın kültür düzeyinin yüksek bulunması, ülkenin coğrafik alan yönünden küçük olması ve basının etkili bulunması sayılabilmektedir. Kamu Denetçiliğinin bu saydığımız nedenlerden dolayı iyi işlemesi yanında bu sistemin klasik denetim yollarına göre üstünlüğü ve işleminin basit ve masrafsız olduğu da söylenebilir (Kaya, 1995: 398).

2.1. İskandinav Ülkelerinde Kamu Denetçiliği

2.1.1. İsveç

İsveç, ilk olarak uygulandığı ülke olması ve kuruma adını kazandırması yönüyle büyük bir öneme sahiptir. 1713 yılında Kral XII. Şarl'ın askeri ve diplomatik işlemlerin yüklülüğü dolayısıyla merkezde güvendiği bir kişiyi temsilci (Kamu Denetçisi) olarak atamıştır. Bu nitelikte vergi toplayanların, yargıçların ve diğer memurların denetlenmesi ile görevli kılınmıştır. 1809 Anayasası, parlamenter rejim ile birlikte Kraliyet Temsilcisi Adalet Şansölyesi yanında parlamentonun temsilcisi, yönetimin kanunlara saygısını gözetlemekle yükümlü bir Kamu Denetçisi kabul etti (Tortop, 1974: 39,40).

İsveç Kamu Denetçiliği, hak ve özgürlüklerin savunucusudur, hak ve özgürlüklerin yanında kötü yönetim olayları ile ülkede yapılan haksızlıkların nedenlerini bulmak için sistematik araştırmalara girişir ve mevcut yönetimi iyileştirmek amacıyla önerilerde bulunur (Temizel, 1997: 767). Ayrıca Kamu Denetçiliğinin, vatandaşlarla ilişkilerinde, eksik ve yanlışları ortaya koyması, yönetimin vatandaşa karşı olan kararlarını düzeltmemesi halinde de bunu Parlamento'ya bildirmesi veya kamuoyuna açıklaması Kamu Denetçiliğini etkin kılan en önemli unsur olarak göze çarpmaktadır (Süt, 2010: 58).

2.1.1.1. Atanması ve Statüsü

İsveç'te 4 sene (1 dönem) için 4 tane Kamu Denetçisi, parlamento tarafından, Parlamento Genel Kurul toplantısında oy birliği ile seçilir. Seçim işlemini parlamentonun Anayasa Komisyonu düzenler. Kamu Denetçisinin tekrar seçilmesi mümkündür ve dönem sayısına bir kısıtlama getirilmemiştir (Lal, 1997'den, aktaran, Küçüközyiğit, 2006: 100).

Kamu Denetçilerinden biri Baş Kamu Denetçisi olarak görevlendirilir ve ofisin yönetimi, personelin atanması, kurumun çalışmaları için genel yönelimlerin belirlenmesi, her Kamu Denetçisinin çalışma alanının saptanması ve benzer görevlerin yerine getirilmesinden, Baş Kamu Denetçisi sorumludur. Bununla birlikte Baş Kamu Denetçisi öteki Kamu Denetçilerin inceleme ve değerlendirme işlerine karışamaz. Her Kamu Denetçisi çalışmalarında yalnız parlamento'ya karşı sorumludur. Baş Kamu Denetçisinin varlığı idari boşluğun yaşanmaması ve iş koordinasyonunun sağlanması açısından önemlidir. Bu sistemde Kamu Denetçilerinin muavinleri veya asistanları

yoktur. Kamu Denetçiliğın ofisinde elli dolaylarında eleman (otuz kadar hukukçu yanında sekreterler ve yönetim personeli) vardır. Kadronun genişliğı vaka sayısı ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Kadro, hukuk eğitimi almış, Adalet Bakanlığı Mahkemelerinde ve bakanlığın diğerk bölümlerinde tecrübe kazanmış, kurumun yüksek standardına ayak uydurabilecek yetenekte ve verimlilikte olan kişilerden oluşur. Hukuk eğitimi görmüş personel, genellikle kamu yönetiminden seçilir. Bu personel çoğunlukla genç yargıçlar olup ofiste dört ila altı yıl görev yaparlar. Kamu Denetçisi, fonksiyonunu ifa ederken, hiçbir kamu kurumunun ya da kişisinin yönlendirmesinde, kontrolünde ya da denetim altında değildir (Lal, 1997’den aktaran, Küçüközyiğit, 2006: 100).

Baş Kamu Denetçisi dışındaki diğerk Kamu Denetçilerinden biri, mahkemeler, savcılık, polis ve hapishanelere ilişkin şikâyetlerle ilgilenirken, bir diğeri de silahlı kuvvetlere ilişkin konulardan denetim yapar. Dördüncü Kamu Denetçisi ise vergiler ve sosyal hizmetler alanlarında çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü için çalışmaktadır (Erhürman, 1995: 20).

4 Kamu Denetçisi dışında, hükümet tarafından atanan Tüketici Kamu Denetçisi (TO), Eşit Fırsatlar Kamu Denetçisi (EFO), Etnik Ayrım’a Karşı Kamu Denetçisi (EO), Çocuk Kamu Denetçisi (ÇO) ve Özürlülerin Kamu Denetçileri (ÖÖ)’da mevcuttur. Ayrıca sponsorluğunu medyanın yaptığı Basın Kamu Denetçisi (BO)’da bulunmaktadır. (Babüroğlu, 1997: 37).

2.1.1.2. Görev ve Yetkileri

Kamu Denetçileri, parlamentonun hükümet üzerindeki kontrolünü sağlamaktadırlar. Çünkü Hükümet Bildirgesi Parlamento Kamu Denetçileri ile ilgili en önemli bildirgedir. Bu bildirge 1974 yılında yayınlanmış ve halkın egemenliğı ilkesine dayanmaktadır. Kamu Denetçileri, Kamu Denetçiliğı Kurumunun anayasal düzen içindeki rolü ve konumu, Riksdag (iki kamaralı İsveç Meclisi) adına ve yürütme erkinden tümü ile bağımsız olarak kişilerin çıkarlarını, yargı organları ve kamu yönetimi önünde savunmak onların görevlerindedir.(Eklund, 2000: 478’den aktaran, Erdoğan, 2006: 42).

1986 tarihli Parlamento Ombudsmanı Talimatları Yasası’nın 2’nci maddesine göre; Devlet ve belediye kuruluşları, buralarda çalışan personel, kamu otoritesi benzeri görev yapan diğerk kişiler ile belli rütbe üzerinde bulunan askeri personel, Kamu

Denetçisinin görev alanına girmektedir. Aynı maddeye göre; Parlamento üyeleri, Hükümet ve üyesi bakanlar, Adalet Şansölyesi gibi kurumlar, görev alanı dışında bırakılmıştır. Ayrıca, Kamu Denetçiliğinin görevleri arasında; mahkeme ve kamu idarelerinin kanun ve yazılı diğer kurallara tarafsızlık ve objektiflik çerçevesinde uymalarını sağlamak, bireylerin kişisel hak ve özgürlüklerinin kamu otoritelerince zedelenmesine mani olmak, mevzuatta ortaya çıkan aksaklıklar ve bunların tamiri konusunda Hükümet ve Parlamento'ya sunuş yapmak, sayılmaktadır (Erdengi, 2009: 35).

İsveç Anayasası'nda tanımlandığı şekliyle, Kamu Denetçisinin yetkileri, hâkimler, hükümet memurları ve diğer resmi görevlilerin kanunlara uygun hareketlerini sağlamak, kanunlara aykırı hareket edenler veya görevlerini savsaklayanlar hakkında soruşturma yapmaktır. Denetim görevini yerine getirebilmek için gizli olanlar dâhil bütün resmi belgeleri inceleyebilir, bilgi isteyebilir, işbaşında denetim yapabilir, görevlileri sorgulayabilir. Ancak Kamu Denetçisi hâkim değildir, mahkemelerin veya idari makamların kararlarını değiştirme yetkisi yoktur. Kararlarında suçlama yerine, belirli durumda kanunun nasıl uygulanması gerektiğini belirtmekle yetinir (Ataman, 1997: 781).

Bunun yanında, Kamu Denetçisinin yargı üzerinde büyük yetkileri de mevcuttur. İsveç Parlamentosu Kamu Denetçisinin yargı organları üzerinde denetim uygulamasının nedeni, yargılamada makul süreye uyulmasını, suiistimalin önlenmesini ve yargıçların yasal görevlerini yerine getirmelerini sağlamaktır. İsveç'te bakanların icrai görevleri yoktur. Bakanlıklar, planlama, düzenleme yapmakla görevli dar kadrolu birimlerdir. İsveç'te yargıçlar da Kamu Denetçisinin yetki alanı içindedir. İsveç'e özgü bu durum İsveç'in kendi siyasal sisteminden kaynaklanmaktadır. Zira ülkede yargıçların konumu kamu görevlileri ile aynıdır (Bozoğlu, 2008: 58).

Ayrıca, İsveç'te Kamu Denetçisinin hangi alanlarda yetkisiz olduğu da belirlenmiştir. Bu alanlar, bakanlar ve hükümetin çalışma alanı ile mahalli idarelerdir. Bu sınırlamanın nedeni İsveç'in idari ve siyasal yapısından kaynaklanmaktadır. İsveç'te hükümet ve bakanların siyasal sorumlulukları vardır. Planlamacılık şeklinde bir işlev görürler. Yani yasa tasarıları ve bütçe teklifleri hazırlarlar. İdarecilere direktif verebilirler ama emir veremezler. Bunun tek istisnası Dışişleri Bakanlığı'dır. Onun

dışındaki hiçbir bakanlık idari bir ünite sayılmaz ve hiyerarşi içinde yer almaz. Ayrıca memurlar (idareciler), İsvaç'te emirlere göre değil, doğrudan, kanunları yorumlayarak görevlerini yerine getirirler. Ayrıca İsvaç'te askeri alanlarda inceleme ve denetleme yetkisi olan bir Kamu Denetçisi daha vardır. 1915'te yapılan bu ayırmadan önce Kamu Denetçisi, bu alanlarda da yetkiliydi (Esgün, 1996: 257).

2.1.1.3. Başvuru ve Çalışma Şekli

Kamu Denetçisini işlevi, doğrudan doğruya şikâyet olması üzerine harekete geçer. Kamu Denetçisine herkes şikâyet amacıyla başvurabilir, bunun için bir sınır veya bir ehliyet şartı mevcut değildir. Ayrıca şikâyetin yapılması şekle bağlı değildir, yazılı ve sözlü olarak da yapılabilir. İnceleme sonucunda Kamu Denetçisi şikâyetin haklı olduğuna kanaat getirirse, idare yetkilisine durumu ihtar eder ve nasıl davranması gerektiği hususunda tavsiyelerde bulunur. İdare görevlisi Kamu Denetçisinin tavsiyelerine uyup uymamakta serbesttir, fakat uymadığı zaman, Kamu Denetçisinin görevli hakkında davacı olup kanuni takibata girişmesi de daima mümkündür (Kestane, 2006: 9).

Tüm yetkilerine ve kullanabileceği caydırıcı yöntemlere karşın İsvaç Kamu Denetçisinin, üç yüz yıla yaklaşan bir deneyimden sonra yönetime öneride bulunur. Ceza ya da disiplin soruşturması başlatmak ya da kamu görevlilerini kamuoyu önünde basın yoluyla suçlamak gibi yetkilerinin hiçbirini kullanmaksızın, sadece samimi özel bir mektupla kamu görevlilerinin dikkatini çekme yöntemine başvurduğu, içtenlikle yazılmış bu uyarılarında yönetim tarafından aynen benimsendiği görülmektedir (Baylan, 1978: 43).

İsvaç Kamu Denetçiliği için, şunu söyleyebiliriz ki, Kamu Denetçiliği bir denge unsurunu dikkate alarak daha çok ikna yöntemlerini tercih etmekte ve herkes tarafından takdir edilmektedir. Bunun yanında sahip olduğu saygınlığı da mevcuttur. Bunun neticesinde de, Kamu Denetçiliği sistemi bir denetim mekanizmasını İsvaç'te oldukça başarılı bir şekilde uygulanması sonucunda, vatandaşların devlete olan güvenlerini ve saygılarını arttırmaktadır (Özden, 2010: 78-79).

2.1.2. Finlandiya

Finlandiya, 1809 yılında Rusya tarafından istila edilmeden önce, 600 sene kadar İsveç'in bir parçasıydı. Finlandiya 1909 senesinde bağımsızlığını kazanmış olup, Kamu Denetçiliği, 1919 anayasasının 19'ncü maddesi ile düzenlenmiştir (Fendoğlu, 2010: 10).

2.1.2.1. Atanması ve Statüsü

Parlamento Kamu Denetçisi ve 2 yardımcı Kamu Denetçisini 4 yıl için ataması Parlamento tarafından gerçekleştirilir. Kamu Denetçisi, üstün hukuk bilgisine sahip olmalıdır. Kamu Denetçisi için uygulanan hükümler, Kamu Denetçisi yardımcısı için de geçerlidir (Servat.unibe, 2000: 10). Parlamento Kamu Denetçisi ve Hükümet Adalet Şansölyesi, Parlamento genel kuruldaki müzakerelere, tartışmalara katılabilir ve burada kendi öncelikleriyle raporlar tutabilir ve karar alabilirler (Servat.unibe, 2000: 10).

Kamu Denetçisi politik bir merci olan Parlamento tarafından seçildiği için, Kamu Denetçisi seçimindeki siyasal etkiler ortadan kaldırılmamıştır. Finlandiya Anayasasında da belirtildiği gibi, Kamu Denetçisinin 4 sene olan görev süresi, parlamento ile çakışmak zorunda değildir. Kamu Denetçisi, görev süresince Parlamentodan bağımsız hareket eder. Parlamento ne Kamu Denetçisini görevden alabilir ne de onu bağlayacak emirler veya talimatlar verebilir. Burada sadece bir bakana veya yargı başkanına dava açıldığı zaman bu gerçekleşmez. Ancak Parlamento, Kamu Denetçisinin faaliyetlerinden tatmin olmazsa, Kamu Denetçisini tekrar atamaz (Kuruüzüm, 2008: 131-132).

Kamu Denetçiliğinin Ofisi Parlamento binasındadır. İlk senelerde ofis kadrosu hukuk eğitimi görmüş sekreter ve gerekli ofis kadrosundan oluşuyordu. Artık ofiste bunların yanı sıra tam ve yarı zamanlı avukatlar da bulunmaktadır (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 44).

2.1.2.2. Görev ve Yetkileri

Kamu Denetçisinin görevi, Parlamento tarafından belirlenen düzenlemelere uygun olarak hukuk mahkemelerinde ve diğer kamu otoritelerinde kanunun uygulanış biçimini denetlemektir (Kuruüzüm, 2008: 131).

Finlandiya'daki Kamu Denetçisinin yetki alanı, diğer ülkelere göre çok daha geniştir. Neredeyse tüm ülke kurumları denetim alanı içine girmektedir. Yargıçları,

seçimle oluşturulmuş tüm meclisleri, din görevlilerini, kamu görevlileri ve kamu hizmeti gören bütün özel şirketleri, hatta başbakan bile bu denetim yetkisi alanı içindedir (Esgün, 1996: 257). Bunun yanında, Silahlı Kuvvetlerin, hapishanelerin ve diğer cezaevlerinin sorumluluğu da Kamu Denetçilerindedir (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 44). Sadece Cumhurbaşkanı, parlamento üyeleri ve yargı başkanı Kamu Denetçiliğinin denetimi dışındadır (Temizel, 1997: 773).

Kamu Denetçisi kendisine ulaşan ya da re'sen yaptığı denetimlerde saptadığı usulsüzlüklerin araştırılması konusunda İsveç Kamu Denetçisinin sahip olduğu tüm yetkilere sahip olup, ondan farklı olarak suçlu bulduğu kamu görevlileri hakkında adli soruşturmayı bizzat yaparak iddia makamı fonksiyonu yüklenmektedir. Diğer Kamu Denetçilerine kıyasla Finlandiya Kamu Denetçisinin kendi inisiyatifi ile yaptığı denetimler daha fazladır. Kamu Denetçisi diğer ülkelerde olduğu gibi parlamento, hükümet ya da ilgili yönetici yerine geçerek eylem veya işlem tesis edemez (Bozoğlu, 2008: 60).

Kamu Denetçisi alınan şikâyetleri inceler ve kanuna göre denetlemesini yapar. Ayrıca, ofisleri ve kurumları, özellikle cezaevlerini, askeri garnizon komutanlığını ve diğer kapalı kurumlarının teftişi Kamu Denetçisine aittir. Kamu Denetçisinin görevleri Anayasa ve Parlamento Yasası ile belirlenmiştir (Oikeusasiames, 2012: 1).

Kamu Denetçisi, insan haklarının temel uygulamaları için, özel olarak ilgilenir, diğer özel ilgilendiği noktada, polisin gizli operasyonlarındaki davranışları ve iletişimlerini kontrol eder. (Oikeusasiames, 2012: 1).

Ayrıca Parlamento temel yasama organı ve yetkilerini Cumhurbaşkanı paylaştan Eduskunta (Finlandiya Parlamentosu), yukarıda belirtilen, aynı özel ilgiyi, çocuk hakları uygulamalarında da istemektedir. (Toker, 2003: 304). Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi de bu açıdan önemli bir belgedir. Bunun yanı sıra anayasa da, çocukların birey olarak eşit muamelesini garanti etmektedir, Çocukların sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal haklarına ilişkin hükümleri içerir, ayrımcılığı ve sömürüye yasaklamaktadır. Bu, Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında, Finlandiya'da da 1991 yılında yürürlüğe girmiştir. Eduskunta'nın arzusuyla Çocuk Bakanlığının gerçekleştirdiği işlem ve eylemler, 1998 yılından itibaren de, Kamu Denetçisinin özel gözetim alanlarındandır (Oikeusasiames, 2012: 2).

Denetimler Kamu Denetçisi veya Asistan Kamu Denetçisi tarafından kadrodaki bir veya iki avukat ile asiste edilerek çoğunlukla habersiz yapılır. Denetim esnasında kısaca prosedür ve gözlemler hakkında bilgi veren zabıtlar tutulur. Hapishane denetimlerinde Kamu Denetçisi ile görüşmek isteyen her mahkûm yanında hapishane görevlisi olmadan Kamu Denetçisi ile görüşme hakkına sahiptir. Aynı hak, iş kampları, diğer kapalı kurumlar, askeri birimler ve askeri kuvvetlerin diğer kuruluşları için de geçerlidir. Denetim sırasında disiplin uygulamaları ve diğer cezai uygulamalar hakkındaki düzenlemelere özel olarak dikkat gösterilir (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 45).

Denetimlerin yanında bir diğer faaliyet daha gerçekleştirilmeye başlanmıştır: Halk toplantıları, Kamu Denetçisinin yaptığı denetim gezileri esnasında mahalli olarak düzenlenen bu halk toplantıları sırasında insanlar, kanunlarla ilgili olan kişisel problemlerini, kanunların uygulanması hakkındaki fikirlerini Kamu Denetçisine anlatırlar. Bu tür toplantılar aynı zamanda Kamu Denetçisine de kendi faaliyetleri hakkında halkı bilgilendirme fırsatını vermektedir (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 45).

2.1.2.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Finlandiya Kamu Denetçisine başvuru şeklinde, İsveç'te de olduğu gibi katı şartlar yoktur, Kamu Denetçisine sözlü olarak bir başvuru dahi olsa Kamu Denetçisi harekete geçebilmektedir (Esgün, 1996: 258-259). Kamu Denetçisinin ilgilendiği vakaların çoğunu insanlardan gelen şikâyetler ve dilekçeler oluşturur. Bunların çoğunluğunu yazılı olarak, istenilen formatta gelebilir, doldurulması gereken formlar yoktur. Şikâyetçi bir kurum, organizasyon veya kuruluş, doğrudan zarara veya haksızlığa uğramamış kişiler de olabilir. Kamu Denetçisine başvurabilecek kişilerin kimler olabileceği yolunda hiç bir sınırlama yoktur. Şikâyetçinin ne Fin vatandaşı olması, ne şikâyete konu olan olayda taraf bulunması, ne de belli bir yaşın altında veya üstünde olması şart olarak aranmaz (Kuruüzüm, 2008: 133).

Eğer, şikâyet bir kurumdan ise, prosedür gereği genellikle şikâyetle ilgili olan kurumdan bir raporun istenmesi ile başlar. Vaka ile doğrudan ilgili olan kurum dışındaki başka bir kurumun da fikri alınabilir. Raporları ve gerekli bilgiyi elde etmesine karşın Kamu Denetçisi yine de şikâyet hakkında ilave açıklamalara ihtiyaç duyabilir. Kural olarak Kamu Denetçisi duruşmalar düzenlemez. Ama ihtiyaç duyulursa

polisten işbirliği ister ve çok önemli olan vakalarda bütün ülke üzerinde dava açma yetkisi olan Merkezi Ceza Polisi (Central Criminal Police) ile işbirliği yapar. İlgili bütün otoriteler Kamu Denetçisinin istediği bütün dokümanları üretmek ve istediği resmi yardımı ona sağlamakla yükümlüdürler (Kuruüzüm, 2008: 134).

Finlandiya Kamu Denetçisine şikâyet üzerine teftiş ve halk toplantıları da gerçekleştirebilir, çok geniş bir araştırma, soruşturma yetkisi bulunmaktadır. Şikâyette bulunulması için sınırlayıcı bir süre öngörülmemiştir. Kanuni takip ve disiplin uygulaması önerebilmekte, hatırlatmalarda bulunmaktadır. İdarenin kararlarını değiştirme veya kaldırma yetkisi bulunmamakla birlikte idareye yeni öneriler getirebilme, yol gösterme yetkisi vardır. Görevden alınması ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır, dolayısıyla parlamento dâhil kimse görev süresi sonuna kadar kendi istemezse görevden alınmasını sağlayamaz. Yıllık raporunu Parlamento komitesine sunar. Ayrıca kamuoyuna bilgi verir, raporlarını açıklar (Avşar, 2007: 187).

2.1.3. Danimarka

Danimarka Kamu Denetçiliği, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal devlet ve gittikçe büyüyen kamunun daha etkin denetlenmesi ihtiyacı ile Parlamento (Folketing) denetiminin ve bireylerin sahip olduğu hukuki güvencelerin artırılmasının bir yolu olarak ortaya çıkmıştır (Bozoğlu, 2008: 61). Danimarka, Kamu Denetçiliği Kurumunun modern bir gönenç devletine ilk uyarlaması olması bakımından önemlidir. Model olarak İsveç esas alınmıştır (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 46). Danimarka Kamu Denetçiliğinin resmi adı Danimarka Sivil ve Askeri İdare Parlamento Komiseridir (Erdengi, 2009: 50).

“Gammemeltoft’a göre Kamu Denetçiliğinin oluşturulmasındaki amaç, öncelikle parlamento adına yönetsel kurumlara ilişkin olarak hareket edecek ve yüce kurumun, geleneksel olarak, bakanlıklar ve onların memurları üzerinde gerçekleştirdiği denetimi güçlendirecektir. Böyle bir güçlendirme, hükümet kurumlarına aktarılan geniş ve yasama benzeri yetkilerle yönetimin artan gücü ve yönetsel sürecin artan karmaşıklığı nedeniyle gerekli görülmüştür. İkinci olarak Kamu Denetçiliği, birey için yasa ve düzenin koruyucusu ve yönetsel kurumlarla uyumsuzluğa düşen yurttaşların başvurabilecekleri bir tür yargı yeri olacaktır” (Gammemeltoft, 1986: 196).

2.1.3.1. Atanması ve Statüsü

Kamu Denetçiliği Kurumu, 1953 yılında çıkarılan yasayla 1955 yılında kurulmuştur. Seçilmek için 2/3 meclisteki kişilerin oyunu alması gerekmektedir. Kamu Denetçisi hukukçu olmak zorundadır. Her genel seçimden sonra Meclis tarafından seçilmekte ve ayrıca kendisinin, görevi yapma konusundaki güveni sona ererse görevine son verilebilmektedir. Kamu Denetçisi en az 3 yıllığına seçilmekte, süre sonunda tekrar seçilebilmektedir. Emeklilik yaşı 70 olarak belirlenmiştir. Mevcut Kamu Denetçisi yaklaşık 22 yıldır bu görevde bulunmaktadır. Teşkilat 5 ayrı ofisten oluşmaktadır (Kontoğlu vd, 2010, 3).

Parlamento adına sivil ve askeri merkezi hükümet idaresini ve bir dereceye kadar da mahalli hükümet idaresini denetlemek ve idari yetkilerin doğru kullanımını sağlamak olduğundan dolayı organizasyon bakımından Parlamento'ya bağlıdır. Danimarka Kamu Denetçisi, Parlamento, sivil hizmet, bakanlar ve vatandaş'ın ortasında bir yer alır. Kamu Denetçiliği kadrosunu, Kamu Denetçisinin kendisi oluşturur ve dağıtır. Kamu Denetçiliği kadrosuna verilen maaş ise Parlamento üyelerine uygulanan şekliyle belirlenir (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 46, 47).

2.1.3.2. Görev ve Yetkileri

Danimarka Kamu Denetçisinin görev alanı, başlangıçta sadece yönetsel kararları kapsıyorken, bu daha sonra tek tek memur davranışlarının üst yönetimi bildirilerek, vatandaşlarla birebir ilişkide ne tür sorunlarla karşılaşıldığının aktarılması şeklinde genişlemiştir (Gammeltoft, 1996: 199'dan aktaran, Ağyel, 2007: 62). Yetki alanı tüm kamu yönetimini kapsar, ayrıca Haziran 2009'da yapılan değişiklikle özel sektördeki işletmelerde bu kapsama alınmıştır (Kontoğlu vd, 2010, 4).

Danimarka Kamu Denetçiliği, kendi yetki alanına giren kişilerin yanlış yapıp yapmadıklarını veya görevlerini yaparken ihmalde bulunup bulunmadıklarını ve görevlerini kötüye kullanıp kullanmadıklarını araştırmaktadır (Tayşi, 1997: 115).

Sadece yargı organları Kamu Denetçisinin denetiminin dışında bırakılmıştır (Temizel, 1997: 773). Onun yetkisi yalnızca icra organının uygulamalarının yasallığını sağlamaktır. Bu da, şikâyet konusu hakkında tüm bilgileri toplayıp icrayı doğru yola davet ederek oluşur. İcra, hukuken bağlayıcı olmayan bu görüş ve önerilere uymazsa,

ilgili bakan, parlamentonun ilgili komisyonu önünde hesap vermeye çağırılır. Bu Kamu Denetçisinin önerisine uyulması için yeterli bir manevi baskıdır (Keneş, 1997, 793).

Ayrıca Danimarka Kamu Denetçisinin yetki alanı içinde şunlar da bulunmaktadır; (Tayşi, 1997: 115-116)

- Kabinedeki herhangi bir Bakanın görevini yaparken bir hukuk veya ceza yasasına göre sorumluluğunu saptaması halinde, Parlamento Yasal İşler Komisyonu'na başvurarak ilgili Bakan hakkında gerekli işlemlerin başlatılması için öneride bulunur.
- Kendi yetki alanına giren memurların, resmi görevlerini yaparken, bir suç işlediklerini saptaması halinde, savcılığı harekete geçirerek ceza soruşturması açılmasını ve bu kişilerin aleyhine dava açılarak onların mahkeme önüne çıkarılmasını sağlar.
- Bir memurun bir disiplin cezasını gerektiren suç işlediği kanısına varması halinde ilgili idareye disiplin kurallarının uygulanmasını emredebilir.
- Görevini yaparken, düzenleyici hukukta, idareyi düzenleyici idari ve hukuki metinlerde veya idari yöntemlerde bazı eksiklikler olduğunun farkına varması halinde, Parlamento ya da ilgili Bakana bu konuda haber verir.
- Haksız işlem yapan memurlara ilişkin şikâyetleri, tek tek memurların davranışlarına yönelik olarak üst yönetime bildirme ve aynı zamanda yönetimin, bu şikâyete ilişkin olarak yaptığı soruşturmanın sonucundan kendisine bilgi verilmesini isteme yetkisine sahiptir.
- Herhangi bir şikâyet olmaksızın kamu yararını ilgilendiren konularda, kendiliğinden araştırma yapma yetkisine sahip olarak araştırma yapar ve denetler. Örneğin askeri kamplar, cezaevleri, psikiyatrik kurumları tüm kamu kurumlarının binaları vs. gibi.
- Bir şikâyete ilişkin olarak basında çıkan haberleri izleyerek bireysel olayları ya da sorunları inceler.
- Mahkemelerin ve öteki kurumların kararları üst yargı denetimine tabi olduğu halde, Kamu Denetçisi sınırlanmamıştır ve Kamu Denetçisinin kararları tartışılmaz.
- Parlamentonun bir temsilcisi olarak, idare üzerinde, Parlamento adına bir denetim yapar.

- Bağımsız, tarafsız ve özerktir.
- Herhangi bir sorunun mahkemeye getirilmesi durumunda, Kamu Denetçisi duruşmalarda bulunmaz, ancak görüşü genellikle bir bilirkişi görüşü işlevini görür.
- İdari yöntemlerin iyileştirilmesine ve yönetim hukukunun yasal ilkelerinin geliştirilmesine katkıda bulunur. Danimarka Kamu Denetçiliği Kanunu ve Parlamento Emirleri bunu gerektirmektedir.

2.1.3.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Kamu Denetçiliği Kurumu 7-8 yıldan bu yana senelik ortalama 4000 civarında başvuru almaktadırlar. Bunların yarısından fazlası idari nitelikte görülmediğinden reddedilmektedir. Kamu Denetçisi gelmeden önce kişilerin idareye başvurmaları gerekmektedir. Yıllık 200 veya daha fazla konuyu doğrudan kendileri ele aldıkları gibi medyadan öğrendikleri hususlara da bakarlar. Aynı konuyla ilgili olabilecek tüm kişileri bu tür incelemelere doğrudan dâhil edilir (Kontoğlu vd, 2010, 4). Şikâyet üzerine harekete geçebildikleri gibi re'sen soruşturma, araştırma, inceleme yetkileri vardır (Avşar, 2007: 186). Kamu Denetçisinin istediği tüm bilgi ve belgeyi tüm kurumlar vermek zorundadır. Kamu Denetçisi, kurumların çalışma yerlerini araştırabildiği gibi tüm binalara girebilir. Buna özel işletmeler ile özel binalar da dâhildir (Kontoğlu vd, 2010, 4). Başvuru, tüm idari yollar tüketildikten sonraki bir yıl içerisinde yapılmalıdır (Avşar, 2007: 186).

Kamu Denetçisi, araştırması sonucunda şikâyetçiyi haksız bulmuş ise idarenin yapmış olduğu işlemin doğru olduğunu gerekçeleri ile birlikte, şikâyetçiye bildirir. Eğer idare haksız ise hakkaniyete uygun bir çözüm bulmaya çalışır, idari otoritenin idari kararı hukuka, kanuna aykırı ise Kamu Denetçisi ilgili idari otoriteye kararın bozulması ya da değiştirilmesine yönelik bir tavsiyede bulunur. Tavsiyesine aldirmamak suretiyle, Kamu Denetçisinin bir düşüncesine meydan okunması, kafa tutulması veya önemsememesi çok nadirdir. Böylesi durumlarda, genellikle Kamu Denetçisi, sorunun yargısal olarak bağlayıcı karara bağlanmasını kolaylaştırmak amacıyla ilgili vatandaşa ücretsiz yasal destek sağlamasını Adalet Bakanlığına önermektedir (Gammeltoft, 1986: 196). Denetimler için ayrılacak fon miktarı parlamento, ilgili bakan veya belediyenin

kendisi tarafından kararlaştırılır. Fakat verilen fonun ne şekilde kullanılacağına Kamu Denetçisi karar verir (Mutta, 2005: 73).

Danimarka Kamu Denetçisinin Finlandiya ve İsveç Kamu Denetçilerinden farklı olarak, incelediği konularda doğrudan doğruya ceza kovuşturması başlatma yetkisi yoktur. Ancak savcıya bu yönde yasal takip yapılmasını önerebilir. Bu yetkisi disiplin soruşturması başlatabilmesi için de geçerlidir (Bozoğlu, 2008: 62).

Kamu Denetçisi, her sene sonunda o yılın faaliyetlerini içeren bir Yıllık Rapor yayınlar. Parlamento Kamu Denetçisinin faaliyetleri hakkında genel kuralları belirler. Bu kurallar dâhilinde Kamu Denetçisi faaliyetlerini yürütürken Parlamento'dan bağımsız hareket eder. Parlamento sivil servisin kararlarını erteleyebilecek veya değiştirebilecek bir kurum oluşturmak istemediği için resmi olarak Kamu Denetçisinin emrinde sınırlı yetki vardır. Kamu Denetçisinin asıl gücü kendisini atayan ve güveni olan Parlamento ile olan ilişkisinden gelir (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 47).

Danimarka Kamu Denetçisi, Ombudsman Yasasını 11.nci maddesine göre her yıl 1 Ocak – 31 Aralık arası döneme ilişkin çalışmaları özetleyen bir raporu Parlamento'ya sunmak zorundadır. Parlamentonun Hukuk İşleri Komisyonu'nda yapılan yıllık toplantıda, Kamu Denetçiliği Kurumu, ele aldığı ve tamamladığı işler ve bütçesi gibi konularda bilgi vermektedir. Kamu Denetçisinin yıllık raporlarından derlenen bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Erdengi, 2009: 56).

Aşağıdaki tablo incelendiğinde, görüleceği üzere, her yıl alınan 4.000 civarındaki başvurunun neredeyse %85 - %90'ının vatandaşlardan alınan şikâyetlerden oluştuğu, neredeyse yıllık alınan iş sayısı kadar dosyanın, o yıl içinde tamamlandığı görülmektedir. Bununla birlikte tablodaki en çarpıcı gösterge, aynen İsveç Parlamento Kamu Denetçisinin de görüldüğü üzere, incelemeye alınmayan iş sayısıdır. Örneğin, 2007 yılında bitirilen işlerin sadece %77'si hiç incelemeye alınmayan işlerden oluşmuştur. Oranın yüksekliği dikkat çekicidir. Burada şu hususu da belirtmek gerekir ki, Kamu Denetçiliği Kurumu oluşturulduğunda, kurumun iş yükü altında kalmaması açısından, yasal düzenlemesinin bu konuda ön görüye sahip bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Tablo 3: Danimarka Kamu Denetçiliğinin Dönemler İtibariyle İş Durumu

	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
Yeni Gelen İş Sayısı	3976	4110	4266	4093	4298	3725	3689
Şikâyet Yoluyla Gelen İş Sayısı	3732	3764	4065	3883	3956	3543	3560
Resen Alınan	201	245	164	147	131	125	100
Teftiş	23	41	37	23	46	27	29
Bu Dönemde Tamamlanan İş Sayısı	4188	3951	4283	3964	4094	3726	3684
İncelemeye Alınan İş Sayısı	924	846	931	921	1011	946	829
İncelemeye Alınmayan İş Sayısı	3264	3105	3352	3043	3083	2777	2855
Eleştiri/Tavsiye Yapılmayan	645	629	734	774	809	752	660
Eleştiri/Tavsiye Yapılan	279	217	197	147	202	197	169
Karar Bekleyen İş Sayısı	92	179	232	213	177	215	214
Olay Ortalama İnceleme (Zamanı)	182 gün	175 gün	156 gün	153 gün	164 gün	181 gün	165 gün

Kaynak: (Erdengi, 2009: 59)

Danimarka Parlamentosu, 1955 yılında Kamu Denetçiliğine gelecek yıllık şikâyet sayısını 200 olarak ön görmüş ve o zaman ki Kamu Denetçisi Profesör Hurwitz'e sadece iki yardımcı tahsis etmiştir. Bununla birlikte alınan şikâyet sayısındaki inanılmaz yükseliş karşısında Ombudsman Yasasında gerekli değişiklik yapılarak (yasanın 16. Maddesinde), Kamu Denetçisinin şikâyet konusunda bir eleştiri veya tavsiye getiremeyeceğini hissetmesi durumunda bile şikâyeti işleme koymama yetkisi tanınmış ve böylece kurumun zamanını diğer şikâyetlere ayırabilmesine imkân sağlamıştır. Yukarıdaki rakamı bu açıdan da irdelemenin olacağı düşünülmektedir (Erdengi, 2009: 57).

2.1.4. Norveç

2.1.4.1. Atanması ve Statüsü

Norveç Sivil Kamu Denetçisi 1962 yılında kuruldu. Parlamento Kamu Denetçisi, Parlamento (Storting) tarafından 4 yıllık süre için seçilir ve seçilen Kamu Denetçisi hâkimler ile aynı yetkilere sahip olmalı ve Kamu Denetçisinin parlamento üyeliği gereklidir. Kamu Denetçiliğinin süresi bittiğinde tekrar seçilme hakkı mevcut olduğu gibi Parlamento'nun 2/3 çoğunluğunun oyu ile de Parlamento Kamu Denetçisinin görevine son verilebilir (Gregory and Giddings, 2000: 151).

Fakat Norveç'te ilk Kamu Denetçisi askeri meseleler için 1952 yılında kurulmuştur. İsveç, Finlandiya ve Danimarka'nın tersine, Norveç'te Kamu Denetçiliği Kurumu Anayasa'ya dayanan bir dizi Anayasal reformların sonucunda ortaya çıkmadı, hükümetin kendisi tarafından sıradan bir yasama kanunu formunda hazırlandı ve sunuldu. Amaç önce pratikte tecrübe kazanıp daha sonra adım adım ilerlemek olduğu için 1962'de sadece merkezi hükümet yönetimini kapsadı. İlçeler ve belediyeler dâhil edilmedi. Bu zamanda ise, Kamu Denetçisinin sorumluluğu devlet, ilçe ve belediye yönetimlerini denetlemektedir. İdari teşkilatlar ve hükümet görevlileri ile kamu idaresi hizmetinde olan diğer çalışanlar hakkındaki şikâyetler ona iletilir. Parlamento Kamu Denetçilerinin yanı sıra, "Ombud" adını taşıyan birçok idari mercii kurulmuştur. Mesela Tüketici Kamu Denetçiliği, Eşit Toplumsal Durum Kamu Denetçiliği ve Çocuk Kamu Denetçiliği bunlar arasındadır. Parlamento tarafından iki Kamu Denetçisi seçilir. Bunlardan biri sivil Kamu Denetçisi diğeri ise Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçisidir. Organizasyon aşağıdaki gibidir; (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 49-50).

Danışmanlar ve kıdemli idari yetkililer hukuki kadroyu oluştururlar. Kamu Denetçisi pozisyon olarak tam bir bağımsızlığa ve otonomiye sahiptir. Parlamento Kamu Denetçisine belirli bir şikâyetle nasıl ilgilenmesi gerektiğine dair talimat verebilir, ne de verdiği kararları tekrar gözden geçirip düzeltebilir. Hükümet'e veya hükümet idaresine idari veya bütçe açısından usulen veya gerçek olarak hiçbir bağ yoktur. Kamu Denetçisi her yıl faaliyetleri hakkında yıllık rapor yayımlar. Bürokratlar ve kamu idaresinde çalışan diğerleri Kamu Denetçisine istediği bilgileri, zabıtları, kayıtları ve diğer dokümanları vermekle yükümlüdürler (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 50).

Tablo 4: Norveç Kamu Denetçiliği Organizasyonu

Meclis (Storting)		
Kamu Denetçisi	Silahlı Kuvvetler Kamu Denetçisi (SKO)	
4 Bölüm Başkanı	SKO	Askere alınan siviller ve bağlı bulunan heyetler Kamu Denetçileri
1 Asistan Bölüm Başkanı		
9 Danışman		
5 Kıdemli İdari Yetkili		
9 Daire Çalışanı		

Kaynak: (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 50)

Kamu Denetçisinin maaşının belirlenmesi, parlamentonun takdirine bırakılmıştır. Her ne kadar Kamu Denetçisinin maaşı bugüne kadar yüksek mahkeme hâkimlerinin maaşından daha az olmasa da, bunun bir güvence olmadığı ve Kamu Denetçiliği-Parlamento ilişkilerine göre her zaman yeniden düzenlenmeye tabidir. Kamu Denetçiliğinin bağımsızlığının sağlanabilmesi için, maaşı diğer İskandinav Ülkelerindeki gibi yasa ile düzenlenmesi gerekir (Baylan, 1978: 35).

Diğer İskandinav Ülke Kamu Denetçileri birbirleriyle karşılaştırıldığında, Norveç Kamu Denetçisinin daha güçsüz bir konumda olduğu görülmektedir. Örnek olarak, Norveç Kamu Denetçisinin, yetkilerini, merkez hükümetin taşrada bulunan kuruluşları denetlemek, kamu kuruluşlarının eylem ve işlemlerinde bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin ve çıkarlarının zedelendiğini saptadığında bu soruşturacak ve eleştirecek, idari otoritenin kötüye kullanılması halinde bunlara dikkat çekecektir. Fakat kendisine ne şekilde hareket edilmesi sorulduğunda görüşünü bildirme hakkına sahip değildir (Baylan, 1978: 33). Diğer bir örnekte, kamu kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeleri isteyemediği gibi amirin rızası olmaksızın bir kamu görevlisinin bilgi ve ifadesine de başvuramama, kurumun etkisini azaltmaktadır (Baylan, 1978: 35).

2.1.4.2. Görev ve Yetkileri

Norveç Kamu Denetçisinin yurttaşın hakkını arama ve mağduriyetin giderilmesi konusunda göreceli bir kurum olmaktan ileri götürmemektedir. Kamu Denetçisinin

yetki alanı kamu idaresini içine alır, fakat Kral tarafından benimsenmiş Danıştay kararları da denetim kapsamı dışındadır. Özel anlaşmazlıklar da faaliyetleri kapsamında değildir. Bu duruma devletin özel bir kanuni ilişkide taraf olması da dâhildir. Aşağıdaki durumlarda, Kamu Denetçisinin sorumluluk alanına girmez;

- Meclis yasaması ve faaliyetleri
- Danıştay tarafından alınan kararlar
- Mahkemelerin faaliyetleri. Bu faaliyetler, yargıçlara havale edilmiş idari işleri ve mahkemelere temyiz amacıyla getirilmiş kararları, şikâyetleri veya diğer yargısal çareleri içine alır.
- Başsavcının faaliyetleri
- SKO'nun yargı alanına giren meseleleri (Kurüzüm, 2008: 143).

Norveç'te Sivil Kamu Denetçisine kıyasla Askeri Kamu Denetçisinin daha geniş faaliyet alanına sahip olduğu görülmektedir. Askeri Kamu Denetçisi kendisine gelen sorunları Milli Savunma Bakanlığı'na iletmektedir. Ayrıca Askeri Kamu Denetçisi, Sivil Kamu Denetçisinden farklı olarak askeri bina ve tesislerde inceleme ve denetlemelerde bulunabilmektedir (Bozoğlu, 2008: 63).

2.1.4.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Norveç Kamu Denetçisinin çalışma yönteminin diğer ülkelerdeki uygulamalardan biçim olarak bir farkı bulunmaktadır. Kamu Denetçisi kendisine ulaşan şikâyetlerle ilgili olarak ulaşabildiği belgeler ile açıklama yapmasına izin verilen kamu görevlilerinin verdiği bilgiler ışığında bir sonuca varmakta ve bunu kamuoyuna açıklamaktadır (Baylan, 1978: 35).

Kamu Denetçisi kendi inisiyatifi ile idari muameleler, kararlar ve diğer hususlar üzerine detaylı araştırmalar yapabilir. Bu vakaların konusu, yasadaki, düzenlemelerdeki ve idari uygulamalardaki bazı olası ihmallerden veya medyada özellikle basında çıkan haberlerden oluşur. Kamu Denetçisi önce şikâyet konusu olan idari kurumdan meseleyi araştırmasını ister. Eğer verilen bilgi veya dokümanlar Kamu Denetçisini tatmin etmezse, Kamu Denetçisi mesele hakkında karar verebilmek için araştırmayı kendi üstlenir (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 52).

Kamu idaresi tarafından haksızlığa uğradığını düşünen herkes şikâyette bulunabilir. Şikâyet yazılı olarak yapılmalı ve şikâyetçi veya onun adına hareket etmeye

yetkili kişi tarafından imzalanmalıdır. Fakat belirli bir Şikâyet formatı yoktur, sıradan bir mektup yeterlidir. Bu mektupta Şikâyetçi neden Şikâyette bulunduğunu anlatmalı ve vaka ile ilgili bütün dokümanları vermelidir. Eğer sözlü olarak yapıldıysa, Kamu Denetçisi hemen Şikâyetin yazılı olarak yapılmasını ve imzalanmasını sağlamalıdır. Şikâyetlerin nihai kararların verilmesinden veya vakanın gerçekleşmesinden sonraki bir yıl içinde yapılması gereklidir. Fakat Kamu Denetçisi, Şikâyet zaman aşımına uğramış olsa bile, meseleyi araştırma yetkisine sahiptir. Şikâyette bulunulmadan önce bütün idari çareler tüketilmiş olmalıdır (Kuruüzüm, 2008: 144).

Bir Şikâyetin incelenme sonucunda Şikâyet reddedilir ve Şikâyette belirtilen ilgili idari kurum eleştirilir. Eleştirini konusunu meselenin ele alınış biçimi veya kararın verilif biçimi oluşturur. Kamu Denetçisi, bir hata işlendiğinde veya kamu idaresinde bir ihmalin olduğuna dikkat çekebilir. Bu Şekilde davranmak için yeterli sebebi bulursa, kanuni takipte bulunan otoriteyi ve tayinlerle ilgilenen otoriteyi, vakadaki bürokrat hakkında ne tür tedbirler alınması gerektiği hakkında bilgilendirebilir. Eğer Kamu Denetçisi verilen kararın geçersiz veya açıkça anlamsız olduğu veya doğru idari uygulama ile çeliştiği sonucuna varırsa, bu kararını söyleyebilir (Kuruüzüm, 2008: 144).

Aşağıda, Kamu Denetçiliği Kurumlarının İskandinav ülkelerindeki uygulamaları karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Böylece kıyaslama yapmak daha mümkün olacaktır.

Tablo 5: İskandinav Ülkelerindeki Kamu Denetçiliğinin Karşılaştırmaları

	İSVEÇ	FİNLANDİYA	DANİMARKA	NORVEÇ
Kim, nasıl seçer?	Parlamento’da oy birliği ile veya gizli oylama ile seçilebilirler. Adaylar parti gruplarından seçilmiş üyelere oluşan “Delegation for PO Speaker’s Conference” ile yaptığı konsültasyonla belirlenir.	Parlamento tarafından gizli oylama ile seçilir. Adaylar daha önceden bildirilir. PO’nun seçiminde politik etkiler vardır.	Parlamento tarafından The Legal Affairs Committee’nin yaptığı öneriye göre seçilir. Tavsiyenin yapılmasından 2 günden fazla geçmeden tartışmasız bir oturumda seçim yapılır	Kamu Denetçiliği Kanununun sadece Parlamento tarafından seçildiği belirtilmektedir.
Görev Süresi	4 sene	4 sene	Her genel seçimde	Her seçim sonrası 4 sene için
Sayı	4 PO	PO+Asistan Kamu Deneçisi	1 PO	2 PO biri sivil biri askeri işlerle ilgili
Aranan Vasıflar	Genelde Parlamento üyesi olmayan yüksek dereceli yargıçlar	Hukuk eğitimi, uzun hukuk kariyeri, hukuk ilminde üstün vasıflara sahip	Hukuk eğitimi, Parlamento üyesi olmamalı	Anayasa Mahkemesi hakimi vasıflarına sahip, Parlamento üyesi olmayan
Denetim Alanı	Tüm merkezi ve mahalli ajanlar, merciler ve personeli ile kamu otoritesine sahip kişiler, askeriye İsveç’te bir kuruluşa verilen en geniş denetim alanı	Hükümet, bakanlar ve mahkemeler dâhil olmak üzere Ceza Kanunundaki kamu görevlisi tanımına giren herkes, başka ülkelere kıyasla çok geniş bir denetim alanı	Sivil ve askeri hükümet yönetimi, mahalli hükümet idaresi, ama özellikler mahalli idareler açısından pratikte yetki daha kısıtlıdır. Bakanlar dâhildir.	Tüm kamu idaresi: Devlet, ilçe ve belediye yönetimleri, idari teşkilatlar, hükümet görevlileri kamu idaresi hizmetinde çalışanlar
Denetim Alanı Dışındakiler	Kabine Bakanları, Parlamento Üyeleri, Mahalli Hükümet görevlileri	Cumhurbaşkanı, Adalet Bakanı	Başlıca olarak yargıçlar, Adliye Mahkeme Baş İdare Görevlileri, mercii olarak faaliyet gösteren mahalli hükümet konseyleri	Meclis Faaliyetleri ve yasama, Danıştay kararları, Başsavcının Faaliyetleri, Mahkemeler
Denetim Metotları	Şikâyet+ Teftiş+ Araştırma (ŞTA) Denetim sırasında her türlü doküman sağlanmalıdır.	ŞT+ Halk toplantıları Denetim sırasında her türlü doküman sağlanmalıdır.	ŞTA Denetim sırasında her türlü doküman sağlanmalıdır	ŞTA Denetim sırasında her türlü doküman sağlanmalıdır

Ne zaman şikâyetle bulunulabilir?	Çok önemli değilse, tüm idari çareler tüketildikten sonra 2 yıl içinde	Bilgi yok	Tüm idari çareler tüketildikten sonra 1 yıl içinde	Tüm idari çareler tüketildikten sonra 1 yıl içinde
--	--	-----------	--	--

Kaynak: (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 22)

2.2. Amerika Birleşik Devletlerinde Kamu Denetçiliği

Kamu Denetçiliği Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmadan önce ülkenin bu kurum için uygun bir coğrafyaya, demografik özelliklere ve idari yapıya sahip olup olmadığı gibi tartışmalar gündeme gelmiştir. Ülkenin geniş bir coğrafyaya ve kalabalık bir nüfusa sahip olması bu tartışmaları başlatan sebepler olarak gösterilmiştir. ABD'de Kamu Denetçiliği Kurumuna benzer kurumların varlığı da bu tartışmaların farklı bir boyutudur. Ayrıca Amerikan mahkeme sisteminin vatandaşlara adaletsizlik olmadığına dair görüşlerde belirtilmektedir (Özden, 2010: 96-97).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal çapta bir Kamu Denetçisi yoktur. ABD'de Kamu Denetçiliği eyalet bazında ve farklı türlerde oluşturulmuştur. Bu nedenle her birinin atanması, statüsü, görev ve yetkileri, başvuru ve çalışma şekilleri aynı değildir (Çakmak, 2008: 63). Ancak klasik anlamda sadece beş federe devlette Kamu Denetçiliği Kurumu vardır. 1969'da Hawaii'de, 1971'de Nebraska'da, 1972'de Iowa'da, 1975'te Alaska'da ve 1996'da Arizona'da klasik manada Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur. Bu eyaletler kurumlarını Harvard Journal on Legislation'da öngörülen bir yasa örneğine göre kurulmuşlardır (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 55).

ABD'de hali hazırda mevcut olan Kamu Denetçiliği kurumları ise şunlardır; Çocuk Kamu Denetçiliği, Çevre Kamu Denetçiliği, Tüketici Kamu Denetçiliği, Üniversite Kamu Denetçiliği, Cezaevi Kamu Denetçiliği, Azınlıklar Kamu Denetçiliği, Sağlık Kamu Denetçiliği, Aile Kamu Denetçiliği ve İşveren Sorunları Kamu Denetçilikleri mevcuttur (Fendoğlu, 2010: 9).

2.2.1. Atanması ve Statüsü

40 Federe Devlette farklı isimler altında Kamu Denetçilikleri vardır; bunların da 27 tanesi valilik bünyesinde, 2 tanesi savcılığa bağlı, kalanı ise kamu kurumları bünyesindedir (Fendoğlu, 2010: 9). Kamu Denetçileri, ayrı ayrı yasa koyucu kurullar tarafından seçilirler (Babüroğlu, Hatipoğlu, 1997: 55).

2.2.2. Görev ve Yetkileri

Klasik Kamu Denetçiliğın olduğu 5 federe devletten Hawai’de tüm idare ve mahkemeler Kamu Denetçiliğı tarafından denetlenir. Arizona’da Kamu Denetçiliğı Eyalet Meclisi tarafından atanır, tüm idareyi denetler; denetlenmeyecek olanlar ise şunlardır: Özel ve tüzel kişiler, üniversiteler, kilise okulları, seçimle gelen kişiler, yasama meclisleri ve mahkemelerdir (Fendoğlu, 2010: 9).

Yasama ve yürütme tarafından seçilen Kamu Denetçilikleri tüm ABD’de bulunmakta olup, ABD’de Kamu Denetçiliğı Kurumu giderek daha da yaygınlaşmaktadır. 1977 senesinde tüm yerel, bölgesel ve federal düzeydeki ABD Kamu Denetçilikleri bir araya getiren, ABD Kamu Denetçiliğı Birliğı kurulmuştur. ABD’deki 6 Kamu Denetçiliğı ile Kanada Kamu Denetçiliğı ortak bir birlik kurmuşlardır. Amerikan Kamu Denetçiliğı modeline göre, Kamu Denetçiliğı, Anayasa ile değil kanun ile kurulur, tüm soruşturma yetkileriyle donatılır, her tür dosyaya girme hakkı vardır (Fendoğlu, 2010: 9).

2.2.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Kamu Denetçisi, vatandaşların sorunlarıyla ilgilenirken en başta bir avukat olmadığını belirtmektedir ve vatandaşın muhakkak haklı olduğu sonucuyla yola çıkmamaktadır. Burada Kamu Denetçisinin amacı, eyalet yönetimin etkinliğini, verimliliğini ve sorumluluğunu artırmaktır. Bunu yaparken de haksız uygulamaların telafisini istemektir. Kamu denetçisi incelediğı bir soruşturmayı dört şekilde sonuçlandırmaktadır. Bunlar; Haklı, Kısmen haklı, Haksız ya da kesin bir neticeye ulaşamamıştır şeklindedir. Amerika’da gittikçe yaygınlaşan Kamu Denetçiliğı bir bekçi köpeğı gibi vatandaşın her an yanında yer almaktadır ve çeşitli alanlarda yaygınlaşmaya devam etmektedir (Özden, 2010: 98-99).

ABD’de başvuruların şekli eyaletlere göre farklılıklar göstermekle beraber, başvurular doğrudan Kamu Denetçilerine yapılmaktadır. Başvuruların herhangi bir aracı olmadan yapıldığı ABD’de, Kamu Denetçileri re’sen harekete geçebilmektedirler. Bu açıdan Kamu Denetçilerinin belli bir konuda inceleme yapabilmesi için, bu konuyla ilgili duyumlar almış olması yeterlidir (Esgün, 1996:260).

2.3. İngiliz Milletler Topluluğu Ülkelerinde Kamu Denetçiliği

2.3.1. Britanya

İngiltere’de Parlamento Komiserliğinin kurulması 1961 tarihli Whaytt Komitesi raporuna dayanmaktadır. Bu rapor Parlamento’ya karşı sorumlu bir Parlamento Komiserliğinin kurulmasını tavsiye etmektedir. Bu tavsiye ancak Mart 1967 yılında çıkarılan Parlamento Komiserliği Kanunu ile hukukilik kazanmış, bununla beraber tasarı kanunlaşmadan Eylül 1966’da Parlamento Komiserliğine atama yapılmış ve Nisan 1967’de Komiser, şikâyetleri incelemeye başlamıştır (Arslan, 1986: 158).

İngiltere’de genel yetkili Kamu Denetçileri dışında, çok dar alanda yetkili uzmanlık Kamu Denetçilikleri kurulmuştur. Bu uzman Kamu Denetçilerine örnek şunlardır; Cezaevi Kamu Denetçisi, Medya Kamu Denetçisi, Kuzey İrlanda Kamu Denetçisi, Polis Kamu Denetçisi, İngiltere’ye bağlı olan Kuzey İrlanda Kamu Denetçisi sayılabiliriz. Parlamento Komiseri, bireylerin ve özel hukuk tüzel kişilerin kötü yönetim ihlal iddialarını inceler. İdarenin zamanında basiretli bir tüccar gibi davranmaması, mevzuata uymaması, eşitliğe aykırı davranması veya taraf tutması ihlal nedeni olmaktadır. İngiltere Kamu Denetçileri kötü yönetimin önlenmesi konusunda iyi örnekler vermişlerdir (Fendoğlu, 2010: 11).

İngiltere bu alanda kurumsallaşmasını da yapmış ve şu Kamu Denetçiliklerini kurmuştur; (Fendoğlu, 2010: 11).

- Parlamenter Kamu Denetçiliği (1967),
- Kuzey İrlanda Parlamenter Kamu Denetçiliği (1969),
- Kuzey İrlanda Şikâyetleri İnceleme Kamu Denetçiliği (1969),
- Mahalli İdareler Kamu Denetçilikleri (İngiltere, Galler - 1974 ve İskoçya - 1976),
- Adli Hizmetler Kamu Denetçiliği (1990)

2.3.1.1. Atanması ve Statüsü

Birçok ülkede Kamu Denetçileri, genel kural olarak parlamento tarafından seçilmektedir. Hükümetler tarafından atanması çok azdır. Bağımsız bir organ olmaları da bunu gerektirmektedir. Ayrıca halkın seçtiği kişilerden oluşan parlamento tarafından seçilmiş olmaları onların demokratik yasallığını da güçlendirmektedir. Ancak bu genel

kurala istisna olarak üç devlet söylenebilir. İngiltere bunlardan biridir. Diğer iki devlet, Fransa ve İrlanda'dır (Tortop, 1998: 5).

İngiltere Parlamento Komiserinin atanması hükümetin önerisi üzerine Kraliçe tarafından gerçekleştirilir. Ancak kraliçe, bu atamayı yapmadan önce, Parlamento Komiseri ile Avam kamarası arasındaki ilişkileri yürütmekle görevli soruşturma komisyonu başkanının görüşünü almak zorundadır. Parlamento Komiserinin görevden alınmasını, İngiliz Parlamentosunun her iki meclis (Avam ve Lordlar kamarası)'nın önerileri ile belirlenir. Böylece yürütme organı parlamento tarafından geniş ölçüde etki altında tutulmaktadır (Tortop, 1998: 5).

Parlamento Komiseri, iyi davranış gösterdiği sürece ve en geç 65 yaşında emekli oluncaya kadar görevinde kalabilirler. Komiser olarak atanan kişi, bu görevinden kendi talebi ile affını isteyebileceği gibi, görev süresince ve görevi sebebiyle, Parlamento üyesi olamaz. İdari Yargı Konseyi ve İskoçya Komitesinde, ayrıca İngiltere'de Yerel Yönetimler Komisyonu ile Galler'de Yerel Yönetimler Komisyonu üyesi olarak görev yapar. İlgili kanunda 1987 yılında yapılan bir ekleme ile Vekil Komiser ataması hususu da düzenlenmiştir. Buna göre; Parlamento Komiserliği kadrosunun boşalması halinde Kraliçe asıl komiser atanıncaya kadar geçecek süre için bu görevi vekâleten yürütmek üzere, komiserliğin boşaldığı günden itibaren en çok on iki aylık süre için bir görevli atayabilir. Bu şekilde atanan görevli, yeni komiser atanıncaya kadar veya en çok (komiserliğin boşalmasından itibaren) on iki aylık süre sonuna kadar görevde kalabilir (hangisi önce gerçekleşirse) ve görevi süresince komiser muamelesi görür. Diğer bakımlardan Hazine Bakanlığınca belirlenecek atama şartları ve kurallarına uyulur (Ataman, 1993: 222).

Parlamento Komiseri olarak atanan kişiye yıllık 8600 sterlin tutarında ücret ödenir. Komiserlikten emekli olan bu görevde en az 5 yıl çalışmış kişilere, kendi tercihlerine göre yargı mensuplarına sağlanan emeklilik haklarından yararlanma olanağı getirilmiştir. Parlamento Komiseri sayıları ve hizmet şartları Hazine Bakanlığınca onaylanmak kaydıyla kendisine yeteri kadar yardımcı görevli atayabilir. İskandinav ülkelerinde kurum teşkilatında, her şikâyet ile şahsen ilgilenme imkânı sağlayan yeterli sayıda personel varken, İngilizler bu düzenlemeye uymayarak Parlamento Komiserliği Kurumunu normal devlet dairelerinin teşkilatlanmasına paralel örgütlemiştir. Kurumda

90'a yakın, iki-üç yıl için asli kurumlarından geçici görevlendirme ile buraya gelen görevliler bulunmaktadır. İkinci görev alma, ülkede başarı ödüllendirmesi şeklinde algılanmaktadır (Özer, 1997: 60-61).

Ayrıca şunu belirtmekte fayda vardır; İngiliz siyaset geleneğinde, her bir parlamenter kendini Kamu Denetçisi olarak görmekte ve halkı yönetimden kaynaklanan yakınmalarıyla ilgilenmektedir. Öte yandan İngiliz kamu yönetiminde görev yapan memurlara kural olarak güvenilmekte; ancak bu güveni sarsan olayların meydana geldiğine tanık olduğunda ise sıkı bir denetim gerekliliğine inanılmaktadır (Erdoğan, 2006: 49).

Parlamento Kamu Denetçiliğinin başarılı çalışmalarının yanında, onun yetki alanı dışındaki yönetsel faaliyetler için bir Sağlık Hizmetleri Kamu Denetçiliği kurulması gerekli görülmüştür. İngiltere ve Galler için Sağlık Hizmetleri Kamu Denetçiliği (SHO) 1973 yılında kurulmuş daha sonra Ulusal Sağlık Hizmetleri Yasası'nda değişiklik yapılarak kurumun statüsü belirlenmiştir. (Erdoğan, 2006: 57). Son yasal düzenlemeler, 1987 tarihli Parlamenter ve Sağlık Hizmetleri Komiserleri Kanunu ile yapılmıştır. Parlamento Komiseri başlangıçtan beri esasen Sağlık Hizmeti Komiseri görevini de yürütmektedir. Ancak, yasal olarak kurumlar ayrı ayrıdır. Bunların yetki alanına giren asli birimler İngiltere'de Bölge ve İlçe Sağlık İdareleri, Aile Hekimliği Komiteleri ve Halk Sağlığı Laboratuvar Hizmetleri Kuruludur. (Ataman, 1993: 242,243).

Mahalli İdare Kamu Denetçileri oluşturmaktaki temel amaç ise, mahalli idarelerde ortaya çıkan değişik anayasal ilişkilere Kamu Denetçiliği kavramını uyarlamak olmuştur. 1974 tarihli Mahalli İdare Kanunu, Mahalli İdare Komiseri atanmasına imkân vermiştir. Kanunla biri İngiltere ve diğeri Galler için olmak üzere iki Mahalli İdare Komisyonu kuruldu. Bu komisyonların her biri Mahalli İdari Komiserleri ve Parlamento Komiserinden oluşmaktadır; Parlamento Komiseri danışman üye niteliğindedir. Halen İngiltere için 3 ve Galler için görevli 1 Mahalli İdare Komiseri vardır. 1975 tarihli bir Kanunla İskoçya 1 Mahalli İdare Komiseri ihdas edilmiştir (Ataman, 1993: 244-245).

Parlamento veya herhangi bir bakana karşı sorumlulukları bulunmayan Mahalli İdare Kamu Denetçileri, çalıştıkları bölgenin mahalli yönetim temsilci kurallarına rapor

vermektedirler. Komisyonların giderleri de, bütün mahalli idarelere yüklenen paylardan karşılanmaktadır. Komisyonların temel görevi, çalışma yerlerinin temini, görevlilerin atanması gibi lüzumlu idari düzenlemeleri yapmaktır. Şikâyetleri soruşturan komisyon değil, maiyetiyle birlikte Kamu Denetçisidir. Parlamento ve Sağlık Hizmetleri Kamu Denetçilerinin aksine, Mahalli İdare Kamu Denetçilerin personeli sürekli olarak atanmaktadır (Erdoğan, 2006: 59,60).

İngiltere’de avukatlık hizmetleri ile ilgili şikâyetleri takip etmek üzere evvelden beri, özel şikâyet kanalları geliştirilmiştir. Ancak, 1990 yılında şikâyetlerin takibi ve sonuçlandırılması usulü, ataması hükümetçe yapılan bir Adli Hizmetler Kamu Denetçiliği sistemi ile güçlendirilmiştir (Erdoğan, 2006: 60-61).

1990 tarihli Mahkemeler ve Adli Hizmetler Kanunu ile Adli Hizmetler (Avukatlık Hizmetleri) Kamu Denetçisi atanması kabul edilmiştir. Buna göre, Adalet Bakanı azami üç yıllık bir süre için, bu Kanun kapsamındaki soruşturmaları yürütmek üzere, Adli Hizmetler Kamu Denetçisi olarak tanınacak bir görevli atayacaktır. Bu görevlinin, süresi sonunda tekrar atanması mümkündür. Bu göreve atanacak kişinin yetkili avukat veya avukatlık hizmeti gören mesleklerden veya noterlik mesleğinden olmaması gerekir. Görevi avukatlar veya avukatlık mesleğinden sayılanlar veya noterlik mesleğinden sayılanlar veya bunların çalıştırdıkları kişilerle ilgili veya bunların meslek kuruluşları ile ilgili şikâyetleri incelemek ve soruşturmadır (Ataman, 1993: 248,249).

2.3.1.2. Görev ve Yetkileri

İngiliz Kamu Denetçisinin görevi, kötü yönetim sonucunda haksızlığa uğrayan bireylerin şikâyetleriyle sınırlandırılmıştır. Ancak İngiliz Kamu Denetçisi, kötü yönetimi belirlerken kendiliğinden yönetsel işlemlerdeki eşitlik sorunlarına karışmamaktadır. Kötü yönetim, alınan bir kararın uygulanması veya hizmet aksaklıkları olduğunda irdelenir, kararın alınış biçimi, içeriği bu bağlamda irdelenmemektedir. Eğer bir kararın uygulanması kötü yönetime neden oluyorsa, bu yönetimin düzeltilmesi yoluyla değil, kötü yönetime neden olmayacak yeni bir kararın oluşturulmasıyla giderilebilecektir veya bireysel şikâyetlerin giderilmesinin yanı sıra genelde de haksızlıkları önlemek amacıyla, tüm kamu yönetiminin iyileştirilmesi ile ilgilenirler. Ancak kötü yönetimin tam bir tanımının bulunmaması İngiliz Kamu Denetçisinin görev alanını belirsizleştirmektedir. Bununla birlikte kötü yönetim

kavramına oluşturan unsurların tam bir listesini yapmak mümkün olmasa da, tarafgirlik, ihmal, savsaklama, görevi yerine getirmede yetersizlik, gecikme, bilgisizlik, ehliyetsizlik, kötü niyet, namussuzluk, keyfilik kavramları bu liste içinde sayabiliriz (Temizel, 1997: 767-768).

Kamu Denetçisinin en etkili silahı, yanlış yapan ve sözünü tutmayan idareyi Parlamento ve kamuoyu önünde deşifre etmektir. Kamu Denetçisi, yıllık faaliyet raporunda ve dönemsel raporlarında hangi yönetimin hangi tür haksızlıklara neden olduğunu belirtir. Uygun gördüğü öneriyi tutmayan yönetimi bu raporlarında kara listeye alır ve aynı zamanda bunu kamuoyuna da bildirir. Bu nedenle Parlatentonun ve kamuoyunun şimşeklerini üzerine çekmek istemeyen yönetsel birimler genel olarak Kamu Denetçiliğinin önerilerine uygun davranırlar. Bunun dışında Kamu Denetçiliğinin hükümete bağı herhangi bir idarenin yapacağı işi durdurma yetkisi bulunmamaktadır, zira bu yetki sadece mahkemelere aittir (Akıncı, 1999: 328-329).

Parlamento Kamu Denetçisinin haklarında inceleme yapabileceği kuruluşlar Ombudsman Yasası'nda belirtilmiştir. Burada kanun, Kamu Denetçisinin inceleme alanına giren kuruluşları belirlemede sayma usulünü belirlemiştir. Liste incelendiğinde, Tarım Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kütüphanecilik Kurulu, Memur Komisyonu, Turist Kurulu, Fırsat Eşitliği Komisyonu vb. gibi esas itibari ile merkezi idareye dâhil buluşların bulunduğu görülmektedir. Bu listede yer alan kurum ve kuruluşların isim ve görevleri zaman zaman değişmekte, liste yenilenmektedir. Parlamento Kamu Denetçiliği Kanunu'na göre, Kamu Denetçiliği bir işlem veya faaliyeti inceleyebilmesi için onun mutlaka listede belirtilen makam veya kuruluşlar tarafından yapılması şart olmayıp, başka bir kuruluş veya makam tarafından onun namına yapılması da yeterlidir (Erdoğan, 2006: 53).

Kanunda, Parlamento Kamu Denetçiliğinin inceleyemeyeceği konular ise şöyle sıralanmaktadır; (Erdoğan, 2006: 53-54).

- Dış ilişkiler,
- Elçilik ve konsolosluk işleri,
- Kraliyet dominyonları ile ilgili işlemler,
- Suçluların iadesi ve kaçak suçlular ile ilgili işlemler,
- Suçun araştırılması ve devlet güvenliğinin korunmasıyla ilgili işlemler,

- Yargısal işlemler,
- Hastane hizmetleri,
- İdarenin akitleri ve ticari muameleleri,
- Sivil ve askeri personel ile ilgili işlemler,
- Şeref payesi, mükâfat veya imtiyaz verilmesi, bir başka Kamu Denetçiliğinin yetki alanına giren konular olarak sıralarız.

2.3.1.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Parlamento Komiseri doğrudan doğruya vatandaşlardan şikâyet kabul edemez veya re'sen soruşturma yapamaz. (Arslan, 1986: 161-162). İngiliz kamu yönetiminden iki yolla (adli mahkemeler ve parlamento üyeleri) şikâyetçi olmak ve hak aramak mümkündür (Ataman, 1993: 219).

İngiltere'de müşteki için şikâyet ve hak arama yollarından biri de kendi bölgesi milletvekili ile irtibat kurmaktır. Fakat bu şekilde, parlamento üyeleri, kendi asli görevleri ile ilgisi bulunmayan konularla meşgul olmak zorunda kalmaktadır. Ayrıca ve daha önemle belirtilmesi gereken husus parlamento üyelerinin kişisel olarak hükümet dairelerine gereği gibi nüfuz etmeleri, bilgi almaları pek mümkün olmamaktadır. İngiltere'de bir tarafta adliye mahkemelerin yetkisiz kalması, diğer yandan parlamento üyelerinin seçmenlerinden gelen şikâyetleri çözümlemede bazen çaresiz kalmaları ve neticede bazı alanlarda idarenin geleneksel usulle denetlenememesi olgusu, zamanla yeni bir şikâyet inceleme-soruşturma usulüne ihtiyaç bulunduğu fikrinin yerleşmesine yol açmıştır (Ataman, 1993: 220).

Avam Kamarası üyesine yapılan şikâyet yazılı olmalıdır. Ayrıca şikâyette bulunan kişi, bunun Komisere gönderilmesini açık olarak istemelidir. Bundan sonra bir şikâyetin Parlamento Komiserine gelebilmesinin şartı, şikâyetçinin isteğinin Parlamenter tarafından kabulüdür. Parlamenterler aldıkları şikâyetleri Parlamento Komiserine aksettirmek zorunda olmadıkları gibi bir şikâyet almaksızın, kendiliklerinden şikâyette bulunmak yetkisine de sahip değillerdir. Haksızlığa uğrayan kişi söz konusu işlemi öğrendiği tarihten itibaren 12 ay içerisinde Avam Kamarası üyesine başvurusunu yapmalıdır. Bununla beraber Parlamento Komiseri, özel durumlar nedeniyle incelenmesini uygun bulduğu süresi geçmiş şikâyetleri de kabul ederek inceleme konusu yapabilir (Arslan, 1986: 162).

Soruşturma konusu olabilecek eylemler, bir daire ve idarenin idari görevlerini yerine getirirken yaptığı veya yapmaktan kaçındığı eylem ve işlemlerdir. Bazen, bir bakanlıkta (dairede) memur olarak çalışan bir kişiye verilen görevler doğrudan mevzuatla verilmiş görevler olabilir. Bu durumdaki memur, mevzuatla yüklenen görevleri yerine getirirken, daireden bağımsız hareket eder ve komiserin yetki alanı dışında kalır. Bu formül yasama ve yargıya ilişkin görevlerin yerine getirilmesi sürecinde ortaya çıkan eylemler ile ilgili şikâyetlerin soruşturulmasını hariç tutmak için geliştirilmiş olabilir.

Özetle, şunu söyleyebiliriz ki;

- Kanun hükümleri ile ilgili şikâyetler soruşturulamaz.
- Mahkemeler veya idari yargı yerlerinin, görevlerini yerine getirirken yaptıkları eylemlerle ilgili şikâyetlerde soruşturulamaz.

Ancak, mahkemelerde veya idari yargı yerlerindeki, bakanlık görevlilerinin yargı ile ilgili olmayan ve bakanlık adına yaptıkları idari ve teknik eylemleri ile ilgili şikâyetlerin soruşturabilmesine 1990 tarihli Yargısal Hizmetler Kanunu ile imkân sağlanmıştır (Ataman, 1993: 226).

Ayrıca kanuna ekli 3 sayılı listede belirtilen konumda komiser soruşturma yapamaz. 3 sayılı listede belirtilen durumlar şöyledir; (Ataman, 1993: 227,228).

1. Birleşik Krallığın uluslar arası menfaatlerini etkileyebilecek veya diğer hükümetlerle ilişkilerini zedeleyebilecek nitelikte olduğu Dışişleri Bakanı veya diğer bir Bakan tarafından onaylanan hususlar,
2. Birleşik Krallık dışındaki bir ülkede, Birleşik Krallık görevlilerince Kraliçe adına veya onu temsilen yapılan işlemler, (Birleşik Krallık vatandaşları ve Kolonilerinin vatandaşları ile Birleşik Krallıkta oturma hakkı bulunan kişiler ile ilgili Konsolosluk işlemleri, 1981 yılında bir değişiklik soruşturma kapsamına alınmıştır.)
3. Kraliyet Dominyonu veya Kraliçenin hâkimiyetine tabi bir ülke veya toprağın yönetimi ile ilgili eylemler,
4. Suçluların İadesi Hakkında Kanun (1870) ile Kaçak Suçlular Hakkında Kanuna (1881) göre Devlet Bakanı tarafından yapılan işlemler,

5. Pasaport konusunda yapılan işlemler dâhil olmak üzere, Devlet güvelliğinin korunması veya cezai soruşturma maksadıyla Devlet Bakanı tarafından veya onun verdiği yetkiye istinaden yapılan işlemler,
6. Af yetkisi kullanılması veya Devlet Bakanının herhangi bir şahsın Yüksek Mahkemeye başvurması ile ilgili yetkisi, mahkemelerde cereyan eden adli ve cezai muameleler ile temyiz işlemleridir. Bunlar; milletlerarası mahkemeler veya yargı organlarının işlemleri, 1955 tarihli Ordu Kanunu, 1955 tarihli Hava Kuvvetleri Kanunu veya 1957 tarihli Deniz Disiplin Kanununa göre herhangi bir yerde yapılan muamelelerin başlaması veya yönetimi hususları,
7. Sağlık Bakanı veya Devlet Bakanı adına Bölge Sağlık İdaresi veya Mıntıka Sağlık İdaresi, Özel Sağlık İdaresi, Aile Hekimliği Komitesi, Sağlık Kurulu veya Müşterek Hizmetler İdaresi (İskoçya Sağlık Teşkilatı ile ilgili) veya Kamu Sağlığı Hizmetleri Meclisi tarafından yapılan işlemlerinde soruşturma dışına çıkarılması kabul edilmiştir.
8. Parlamento Komiseri Kanununun 6. Maddesine sayılan makam veya organların ve Kanunun uygulandığı bakanlık veya kurumların ticari işlemleri veya idari akitlerinden kaynaklanan şikâyetler,

Kanun idarenin akitleri ve ticari işlemleri konusunda iki istisna getirmiştir;

- a) Arazinin kamulaştırılması veya zor alım yoluyla elde edilebilecek diğer durumlardaki işlemler,
  - b) Kamulaştırma yoluyla elde edilen arazinin yüksek değerle satılması ile ilgili işlemler. Bu durumlar komiserin inceleme alanına dâhildirler.
9. Parlamento Komiseri Kanununun eki 3 sayılı listenin 10 numaralı bendine göre;
    - a) Yedek, yardımcı ve eğitim gören personel de dâhil olmak üzere Silahlı Kuvvetlerde memuriyetle ilgili olarak,
    - b) Bu Kanunun kapsamına dâhil herhangi bir kuruluştaki veya Kraliçenin maiyetinde veya herhangi bir dairedaki memuriyet ile ilgili olarak,
    - c) Kraliçe veya herhangi bir bakan tarafından karar verebilmek işlem yapabilmek yapılan işlemleri onaylayabilmek yetkisi veya bunlara benzer konularda sözleşme ile veya memur olarak çalışma yahut herhangi bir devlet dairesindeki memuriyet ile ilgili olarak tayin, nakil, ücret, disiplin emeklilik veya diğer personel işleri hususlarında yapılan faaliyetlerin tümü,

10. Kraliyet fermanının verilmesi dâhil olmak üzere, Kraliyet ihsanlarından olan şeref payesi, mükafat veya imtiyaz verilmesi ile ilgili işlemler, Parlamento Komiserinin inceleme alanı dışında tutulmuştur.

Sağlık idareleri ile ilgili konular, Sağlık Komiserine (Kamu Denetçisine) yapılmaktadır. Parlamento Komiseri gibi, Sağlık Komiseri de, şikâyet olmadıkça, kendiliğinden hareket edemez. Ancak, komiser bu durumun kamu menfaati ile çatıştığı kanaatindedir (Ataman, 1993: 243).

Mahalli İdare Kamu Denetçileri, mahalli idarelerin kötü yönetim içeren (bir işlemin çok geç sonuçlandırılması, yasa veya kurallara aykırılık, yanlış bilgi verme, bir kararı usulüne uygun olarak almama vb.) ve bireylerin haksızlığa uğramalarına sebep olan yakınmalarını ele almaktadır. Mahalli İdare Kamu Denetçilerine başvuru sorun saptandıktan sonraki 12 ay içerisinde yazılı olarak yapılabilmektedir. Ancak Kamu Denetçisi uygun görürse, öngörülen süreyi geçirmiş bir şikâyeti de kabul ederek soruşturabilir. Kamu Denetçisi araştırmalarında mahkemelerde aynı yetkiyi kullanarak bilgi ve belgelere ulaşabilmektedir. Kamu Denetçisi, ilgili idarenin kusurlu olduğunu ve bunun sonucunda şikâyetçinin bir haksızlığa uğradığını saptarsa; resmi bir rapor yazarak ilgili idareye düzeltici işlem yapmasını önerir. Kamu Denetçisi ilgili idareyi önerilerine uymaya zorlayamaz ancak hemen her zaman Kamu Denetçisinin istekleri yerine getirilir (Erdoğan, 2006: 60).

Avukatların ve dava vekillerin yerine getirdikleri hizmetlerle ilgili bir yakınması olan kişiler, sorunu önce söz konusu avukatın bağlı bulunduğu meslek örgütüne iletmede istediği yanıtı alamazsa şikâyetini Adli Hizmetler Kamu Denetçiliğine götürebilmektedir. Başvurunun meslek örgütüne iletilen şikâyetle ilgili sonucun alınış tarihinden itibaren üç ay içerisinde yapılması gerekmektedir (Erdoğan, 2006: 61). Adli Hizmetler Kamu Denetçiliği, yaptığı araştırma üzerine hazırladığı raporu ilgili meslek kuruluşuna ve yakınmacının kendisine yollar. Eğer bir uygulama söz konusu ise eleştiri yaptırımına başvurur. Meslek örgütünün yakınma konusu olayı bir kez daha ele alması gerektiğini önerebileceği gibi, şikâyet edilen avukat hakkında disiplin cezası uygulanmasını önerebilir. Ayrıca raporunda, söz konusu olayda bir maddeyi veya manevi zarar söz konusu ise yakınmacıya avukatın veya meslek örgütünün ya da her

ikisinin birden tazminat ödemesi gerektiğini de öneri olarak belirtir (Akıncı, 1999: 347, 348).

2.3.2. Yeni Zelanda

2.3.2.1. Atanması ve Statüsü

Kamu Denetçiliği Kurumu Yeni Zelanda’da ilk kez 1962 yılında Parlamento Komisyonu Yasası aracılığı ile oluşturulmuştur (Cangir, 2010, 436). Yeni Zelanda, İngiliz Uluslar Topluluğu içinde yer alan, parlamenter hukuk sistemine sahip bir ülkedir. Yeni Zelanda’da yürütmenin başında İngiltere tarafından atanmış olan bir vali bulunmaktadır. İngiltere ile organik bir bağa sahip olan Yeni Zelanda, hem İskandinav ülkelerinden sonra, hem de İngiliz Uluslar Topluluğu içerisinde Kamu Denetçiliği Kurumunun ilk kez uygulandığı ülke olması ve başarılı çalışmaları neticesinde diğer ülkelere örnek olması bakımından önem taşımaktadır (Çakmak, 2008: 72).

Kamu Denetçisi, parlamentonun tavsiyesi üzerine Genel Vali tarafından atanır. Bir Kamu Denetçisi üyesinin görev süresi beş yıldır. Görev süresi dolan Kamu Denetçiliği üyeleri yeniden atanabilir (Cangir, 2012, 436). Kamu Denetçisi, 72 yaşına kadar görev yapabilir. Baş Kamu Denetçisinin maaşı, Başbakanın maaşına yakındır (Fendoğlu, 2010: 14). Kamu Denetçisinin idari işlemlerinin bütçesi Parlamento bünyesinde görev alan “Parlamento Memurları Komitesi” tarafından belirlenmektedir (Erdengi, 120:2009).

2.3.2.2. Görev ve Yetkileri

Kamu Denetçiliğinin temel görevi Yeni Zelanda’nın merkezi, bölgesel ve yerel yönetimlerine karşı şikâyetleri incelemektir. Kamu Denetçisi bağımsız değerlendirme yapan ve günün hükümetine değil, parlamentoya karşı sorumlu olan bir otoritedir (Cangir, 2012, 436). Yeni Zelanda’da biri şef olmak üzere, toplam 3 Kamu Denetçisi seçilmektedir. Eşit konumda olmalarına karşın şef Kamu Denetçisi, kurumunun yönetiminden ve iş bölümünün sağlanmasından sorumludur (Çakmak, 2008: 73).

Yeni Zelanda’da Kamu Denetçileri sadece kötü yönetim konularıyla kısıtlanmayıp yasaya uygun olmayan, mantıksız, haksız veya baskıcı tamamen veya kısmen yanlış bir duruma dayanan ya da taraflı herhangi bir karar, öneri veya davranış hakkında rapor düzenleyebilmektedir (Temizel, 1997: 772).

Araştırma, soruşturma denetim yetkisi de bulunmaktadır. Yıllık faaliyet raporunu Temsilciler Meclisi'ne sunar. Yargı üzerinde denetim yapamaz, idarenin kararlarını değiştiremez ve kaldıramaz. Görev ihmali, başarısızlık, yetersizlik ve iletişimsizlik nedenleriyle Temsilciler Meclisinin uyarı ve talebi ile herhangi bir zamanda Genel Vali tarafından görevinden alınabilir. Parlamentonun tatil olması durumlarında yine aynı nedenlerle Genel Vali tarafından görevden alınabilir, yalnız Meclis'in tatilinin sona ermesinden itibaren iki ay içerisinde yerine yeni Kamu Denetçisi atanması gerekir (Avşar, 2007: 188).

Ayrıca Yeni Zelanda Kamu Denetçisi, Parlamento üyesi veya yerel yönetici olması mümkün değildir. Her seferinde Başbakanın onayı olmaksızın, görevi dışında, kâr veya ticaret amaçlı bir iş yapamaz, karşılığında kazanç sağlayacağı bir göreve gelemmez (Avşar, 2007: 188).

2.3.2.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Kamu Denetçisine başvurabilmek için, başvuru sahibinin hukuk yollarının tamamını tüketmiş olması gereklidir (Fendoğlu, 2010: 14). Başvuru yapılırken şikâyetlerin mutlaka yazılı yapılması ve dilekçeyle birlikte delillerinde eklenmesi şartı getirilmiştir. Şikâyetlerin telefonla ya da kişisel ziyaretle yapılması olanağı yoktur. (Baylan, 1978: 75).

Başvurular İngiltere'den farklı olarak direkt Kamu Denetçilerine yapılmaktadır. Fakat şikâyette bulunan kişi, önyargılı ve kendi suçlu ise, olay çok basit bir konuya veya başvuran kişi direkt olay ile bağlantısı yoksa Kamu Denetçileri başvuruyu incelemeye almayabilirler. Ama başvuruları neden reddettiklerini şikâyetçiye bildirmek zorundadırlar (Çakmak, 2008: 74).

Ayrıca, ulusal düzeydeki Kamu Denetçileri dışında, Bankacılık Kamu Denetçiliği, Sigorta ve Tasarruf Denetçiliği, Çevre Sorunları Kamu Denetçiliği, İstihdam Kamu Denetçiliği, Basın Kamu Denetçiliği, İnsan Hakları Kamu Denetçiliği gibi yirmi dokuz adet özel konular üzerinde çalışan Kamu Denetçileri mevcuttur. Bu Kamu Denetçilerin, ulusal düzeydeki Kamu Denetçilerinin çalışmalarındaki katkısı yadsınamaz (Çakmak, 2008: 75).

2.4. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kamu Denetçiliği

2.4.1. Avrupa Birliği

1985 ve 1986 yıllarında yapılan Hükümetler arası Konferans'ta Danimarka tarafından Avrupa Kamu Denetçiliği (Ombudsmanı) kurulması teklif edilmiştir. Fakat Danimarka kendisine yandaş bulamadığından bu teklifi neticelenememiştir. 1990 yılında yapılan benzeri bir Konferansta, bu sefer Danimarka'yı İngiltere ve İspanya desteklemiş, yapılan görüşmelerde mutabakat kurulamamıştır. Bununla birlikte tek bir siyasi birlik oluşturma fikrinde ilerleme sağlayabilmek ve Kamu Denetçisi teklifine olumlu bakan kamuoyunun desteğini genel anlamda kazanabilmek açısından söz konusu teklif, üzerinde çalışılmalar devam etmiştir. Avrupa Kamu Denetçiliği 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan Maastricht Antlaşması içinde değerlendirilmiştir (Erdengi, 2009: 157). Kamu Denetçiliği, bu değerlendirme neticesinde kurulmasına karar verilmiştir.

2.4.1.1. Atanması ve Statüsü

Avrupa Kamu Denetçisi ilk defa 1994 yılı Avrupa Parlamentosu seçimlerinden sonra atanmıştır. İlk Kamu Denetçisi olarak Finlandiya eski Kamu Denetçisi Jacob Söderman 12 Temmuz 1995 yılında atanmış ve 27 Eylül 1995'te Fransa'da görevine başlamıştır (Erdengi, 2009: 157). Avrupa Birliği Antlaşması'nın 195. maddesi ile düzenlenen Kamu Denetçisi, Avrupa Parlamentosu tarafından atanır. Görev süresi 5 yıl olup ikinci kez Kamu Denetçisi olarak atanması mümkündür. Kamu Denetçisi'nin bağımsızlığı çeşitli hükümlerle güvence altına alınmıştır (Tosbıyık, 2008: 29).

Şu an ki, Avrupa Kamu Denetçisi, Yunanistan eski ulusal Kamu Denetçisi P.Nikiforos Diamandouros'dur. 2003'te, 2005 ve 2010 yıllarında ve Avrupa Parlamentosu tarafından tekrar tekrar seçilmiştir.

2.4.1.2. Görev ve Yetkileri

Görevi, üye devlet vatandaşlarından veya üye devletlerde ikamet eden tüm gerçek ve tüzel kişilerden gelecek, Adalet Divanı ile ilk Derece Mahkemesi hariç, diğer Topluluk kurumlarının faaliyetlerine ilişkin kötü idare ve hukuka aykırılık iddialarını incelemektir (Tosbıyık, 2008: 29). Kamu Denetçisi tamamen bağımsız ve tarafsız çalışır, hiçbir ülke veya kurumdan tavsiye ve direktif almaz. Kamu Denetçisi, görev süresince Avrupa Adalet Divanı'nda görevli yargıçla aynı statüdedir. AB Parlamentosu'nun isteği üzerine Adalet Divanı, Kamu Denetçisini görevden alabilir.

Bunun içinde Kamu Denetçisi görevini yerine getiremeyecek derecede sağlık sorunları yaşıyorsa ve yetkilerini kötüye kullanıyorsa böyle bir durum mümkündür (Özer, 2007: 186-187).

Avrupa Birliği Müktesebatına Göre, Kamu Denetçisinin en önemli fonksiyonu bireylerle idare arasındaki arabuluculuk rolüdür. Kamu Denetçisinin mahkemeler üzerindeki denetim yetkisi oldukça sınırlıdır ve denetim, sadece yargının prosedürlerinin etkinliği ve idari uygunluğunun sağlanması ile sınırlıdır. Dava açma yetkisi, belirli bir mahkemeye bireysel başvuru hakkı olmayan bireyin durumu hariç yoktur (Şahin, 2004: 83).

2.4.1.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Avrupa Birliği'ne başvurabilmek için AB'ne üye olanlar ile AB'nde oturan gerçek, tüzel kişiler, şirketler ve derneklere başvurabilme hakkına sahiptir. Avrupa Kamu Denetçisi AB kurumları hakkındaki kötü yönetim şikâyetlerini (kanunlara uymayan hareketleri) inceler (Özden, 2010: 114).

Kamu Denetçisi kendisine gelen bir şikâyeti, ilgili kuruma iletir ve düzeltmesini ister. Şikâyet reddedilme durumunda, şikâyetçiyi memnun etmeye çalışır, tavsiyelerde bulunur. Fakat iki tarafı da ikna edemezse olayı Avrupa Parlamentosuna rapor eder. Avrupa Kamu Denetçisi kendisine gelen şikâyetleri bir hafta içinde mutlaka inceler, şikâyet hakkında soruşturma yapıp, yapılmayacağını bir ay içinde karar verir, başlattığı bir soruşturmayı da bir yıl içinde bitirir. Fakat şikâyet Kamu Denetçisinin, alanı dışında ise, şikâyetçiye yol gösterir ya da ona çözüm yolu sunar (Özden, 2010: 115).

AB Kamu Denetçisi kendisine iletilen şikâyeti bir hafta içinde inceler, şikâyet hakkında soruşturma açıp açmayacağına bir ay içerisinde karar verir. Başlattığı bir soruşturmayı da en fazla bir yıl içinde neticelendirir. Şikâyetçiyi haklı bulursa ilgili kurumu arayarak şikâyetin giderilmesi için üç aylık süre verir. İlgili kurum bu zaman içerisinde şikâyetçinin mağduriyetini gidermezse durumu AB Parlamentosuna rapor eder. Şikâyet yetki alanı dışındaki bir kurumla ilgili ise; Kamu Denetçisi, bu konuyla ilgilenmez, ancak kişinin hangi kuruma başvurması gerektiğini ona söyler. Şikâyet edilen kurum Kamu Denetçisine bilgi vermekle sorumludur. Kamu Denetçisi çalışmalarını rapor halinde parlamentoya ve kamuoyuna açıklar. Bu da kurumun

yaptırım gücünün başında gelmesine rağmen, Kamu Denetçisinin tavsiyelerinin çok büyük kısmına genelde uyulmaktadır (Çakmak, 2008: 78).

Avrupa Kamu Denetçisi kurulan iletişim ağı vasıtasıyla üye ve aday ülkelerdeki benzer yapılarla işbirliği içinde çalışmakta, ulusal, bölgesel ve yerel başvuruları, ilgili ülkelerdeki yetkili mercilere devretmektedir. Avrupa Kamu Denetçisi ayrıca Avrupa Konvansiyonu ve Avrupa Anayasası Taslağı çalışmalarına aktif bir şekilde katılmıştır (Dinan, 2005: 149).

Avrupa Birliği Kamu Denetçisi'nin başvuru ve çalışma şekilleri özetleyecek olursak; (Şahin, 2004: 83)

- Avrupa Birliği kurum ve kuruluşlarındaki yönetim bozukluklarıyla ilgili şikâyetleri incelemektir. Bu konular arasında Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Parlamentosu gösterilebilir. Avrupa Çevre Kurumu ve Avrupa Çalışma Güvenliği ve Sağlık Kurumu Kamu Denetçisi'nin incelemeye alabileceği topluluk kurumlarında biridir. Sadece adli göreve sahip Adalet Divanı ile Asliye Mahkemesi, Avrupa Kamu Denetçisi'nin yetki alanı dışında kalır.
- Kamu Denetçisi, ulusal mahkemeler ya da Kamu Denetçileri tarafından alınan kararların temyiz mercii değildir. Avrupa Birliği Kamu Denetçisi, işyerleri ya da özel kişilerle ilgili şikâyetleri de inceleyemez.
- Avrupa Birliği kötü ya da kusurlu idareden kaynaklanan konuları incelemektedir. Avrupa Kamu Denetçisine iletilen şikâyetlerin çoğu idari gecikmeler, şeffaflık eksikliği ya da bilgiye erişimin reddi gibi konulardır.
- Bazı konularda Avrupa kurumlarıyla görevlileri arasındaki ilişkiler, personelin işe alımı ve rekabetin işleyişi gibi konularla ilgilidir.
- Diğerleri ise, Avrupa kurumları ve özel firmalar arasındaki sözleşmeye bağlı ilişkilerle ilgilidir.
- Avrupa Kamu Denetçisinin çalışma şekli de normal Kamu Denetçilerin çalışma şekliyle aynıdır. (Bilgi isteme, arabuluculuk yapma, tavsiyede bulunma veya Avrupa Parlamentosuna rapor etme).

- Avrupa Kamu Denetçisi Avrupa Birliği'ne üye devletlerin vatandaşı olan, o devlette ikamet eden ya da kayıtlı işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler başvurabilmektedir

2.4.2. Fransa

Fransa'da Kamu Denetçiliğine benzeri bir kurum 1973'te Cumhuriyet Mediyatörü olarak kurulmuştur. Bu kurum daha sonraları eksikliklerini gidermek üzere 1976, 1989 ve 1992 yıllarında bazı değişikliklerle günümüzdeki şeklini almıştır. Mediyatör arabulucu, hakem, uzlaştırıcı anlamlarına gelmektedir (Özden, 2010: 79).

Kamu Denetçiliği Kurumu olan Cumhuriyet Mediyatörü Fransa'da işlemeyeceğini ileri sürenler olmuştur. Gerekeceği olarak da yerleşmiş olan yargı ve yönetim otoriteleri ayrılığına aykırı düşeceği, Fransa'da parlamentonun hiçbir zaman atama yetkisini kullanmadığı, oysaki Fransa'da Kamu Denetçiliği Kurumunun kabul edilmesi halinde, sadece saygı duyulan bir otorite olarak kalmayacağı, diğer bürokratların şefi durumunda bir büyük büro şefi olacağı ileri sürülmüştür. Ayrıca Fransa'da idari yargının iyi işlediği ve halkın memnun olduğu, ancak sisteme karşı yapılan bazı eleştirilerin yönetimden geldiği, bunun da idari yargı organlarının yönetilenleri nasıl savunduklarını gösterdiği belirtilmektedir (Tortop vd, 1993, 186).

Yukarıda belirtilen itirazları Fransız bilim adamları yerinde bulmamaktadır. Parlamenter rejim uygulayan ülkelerde, hiçbir uyuşmazlık olmadan Kamu Denetçiliği Kurumunun işlediği, yargı denetiminin etkisinin tartışılacağı, bunun yanında Kamu Denetçisinin yargı görevine tecavüz etmediği, fazla olarak yargısal başvuruları tamamlayıcı bir elemanı olduğu, vatandaşları keyfi yönetimden koruyarak, yönetimi yıkmak yerine onun itibarını güçlendirdiği ileri sürülmektedir (Tortop vd, 1993, 186-187).

2.4.2.1. Atanması ve Statüsü

Mediyatör, Bakanlar Kurulu kararıyla, atanması benimsenmiştir. Mediyatör'ün görev süresi 6 yıl olarak belirlenmiş, görev süresi biten Mediyatör'ün yeniden atanması söz konusu değildir. Bu düzenlemeyle Mediyatör'ün bir sonraki dönem için beklentiye girerek hükümete yaklaşmasının önüne geçilmektedir (Kılavuz vd, 2003: 59).

Mediyatör, görevlerini yerine getirirken büyük oranda bağımsızdır ve dokunulmazlığı vardır. Görevi ile yaptığı işlemlerden, söylediği sözlerden dolayı

suçlanamaz, aramaya tabi tutulamaz, tutuklanamaz ve mahkûm edilemez. Görev süresi bitmeden görevden alınabilmesi için, Danıştay, Sayıştay ile Yargıtay başkanları tarafından oluşan ve oybirliğiyle karar vermek zorunda olan bir kurulca, görevini yapmasına engel teşkil edecek durumun varlığının saptanmasına bağlıdır. Ayrıca Medyator'un hukukçu olması şart değildir. Görev süresi içinde İl genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilemez, ek bir kamu görevi yürütemez, personelini seçmekte serbesttir, kurumun giderleri başbakanlık bütçesinden karşılanır (Mutta, 2005: 87). Medyator'un vazifesi gereği yapmış olduğu harcamalar Başbakanlık bütçesinde karşılanır. Bu harcamalar ve diğer hesaplar denetime tabidir (Versan, 1990: 125).

Mediyator'un önemli özelliklerinden biri, İdari Yargı sistemini ilk kez kurmuş olan bir ülkede uygulanabilirliğidir. Böylesine yaygınlaşan bir kurum, doğal olarak, oluşturulduğu ülkelerin özgül koşullarına göre farklılıklar oluşturmaktadır (Esgün, 1996: 255).

Fransa'da kökleşerek uluslar arası kabul edilmiş ve idari yargının eksikliklerini giderebilecek bir organ olarak kabul görmüştür. İdari yargının sıkı, şekil şartlarına bağlı oluşu, yavaş işlemesi, pahalı olması ve hukukilik denetimi sınırlı olması karşısında şekilci olmayan, süratli, ücretsiz ve gerektiğinde yerindelik denetimi de yapabilen bir kuruma duyulan ihtiyaç, idari yargının beşiği sayılan Fransa'yı Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaya itmiştir. Kurumun Fransa'da ihdası, bütün hukuk sistemlerine uyarlanabileceğini göstermiştir (Mutta, 2005: 88).

Dünya'da en ideal ve sağduyu sahibi kişilerin ve çok iyi kurulmuş olduğuna inanılan teşkilatların, denetleme mekanizması işlemeden kendi kendilerine tam görev yaptıklarına pek ender rastlanır. Bu nedenle denetleme bir zorunluluktur, ihtiyaçlardan doğmaktadır (Tortop vd, 1993: 90).

2.4.2.2. Görev ve Yetkileri

Fransa'da Kamu Denetçisinin görevi; bireyin yönetime karşı kendisini haklı gördüğü bir olay neticesinde yönetim tarafından tanınmasının ve bulunan çözümle tatminin sağlanması olarak ortaya çıkmıştır. Fransa'da Kamu Denetçisinin görev alanı İngiliz Kamu Denetçisinin görev alanına benzer gibi görünmektedir. Ancak Fransız Kamu Denetçisi, İngiliz Kamu Denetçisinin ilgilendiği anlamda kötü yönetim sorunları ile ilgilenmemektedir. Fransız Kamu Denetçisinin bu dönemde kamu servislerinin

işleyişine yurttaş-yönetim ilişkilerinin iyileştirilmesi ve kamu servislerinin daha iyi hizmet sunması açısından yaklaştığını gözlemleyebiliriz. Fransa’da yönetim ile yurttaş arasındaki sorunlarda, normal yollardan bulunamayan çözümlere yönelik önerilerde bulunarak hakkaniyeti sağlamak ve kamu servislerinin hatalı işleyişlerine tanıklık yapma işlevini yüklenmektedir (Temizel, 1997: 768,769).

Kamu Denetçisi, görevinin ifası sırasında yaptığı işlemlerden veya söylediği sözlerden dolayı hakkında kovuşturma yapılamayacağı, aramaya tabi tutulamayacağı, tutuklanıp mahkûm edilemeyeceği hususları hükme bağlanmıştır (Kılavuz vd, 2003: 59).

Aslında, Kamu Denetçisinin yetki alanı İskandinav ülkelerine göre daha dardır. Kamu Denetçisinin görev alanına giren kurumlar; Merkezi Yönetim Kurumları, Yerel Yönetimler ve Kamu Hizmeti yapan diğer kurumlardır. Fransa’da Kamu Denetçisinin bir arabulucu olarak görülmesinden dolayı yetkileri sınırlı tutulmuştur. Medyatör’ün (arabulucu), kelime anlamından da anlaşılacağı üzere Kamu Denetçisi daha çok ikna etme, görüşme ve uzlaştırma yöntemlerini kullanarak sorunları çözmeye çalışmaktadır. Ancak uyarı ve önerileri ile ilgili kamu görevlileri tarafından dikkate alınmaz ise, Kamu Denetçisi, hiyerarşik olarak, ilgili kişinin bir üstüne başvurarak onun hakkında disiplin cezası verilmesini sağlayabileceği gibi dava açtırabilme yetkisine de sahiptir (Versan, 1990: 125).

Kamu Denetçisi, ilgili bir bakanlıktan ya da devlet kurumundan yapmakta olduğu soruşturmaya ilgili gerekli bütün dosyaların kendisine verilmesini de isteyebilir. Böyle bir durumda, ulusal savunma konuları hariç olmak üzere, bu dosyaların ve bilgilerin Kamu Denetçisine verilmesi gizlilik gibi sebeplerden dolayı reddedilemez. Kendisine bu denli bilgilendirme yardımı yapılan Kamu Denetçisi de gizlilik derecesi olan bilgileri dışarı sızdırmamalı, onları basının eline geçmemesini sağlamalıdır (Özden, 2010: 83,84).

Kamu Denetçisinin işlemleri, Sayıştay denetimine tabidir. Parlamenteoya bilgi verme ve kamuoyuna açıklama yıllık raporlarla olduğu gibi önemli olaylarda özel raporlar düzenlenerek de yapılmaktadır. Medyatör her yıl Cumhurbaşkanı ve Parlamenteoya ayrı ayrı rapor sunar (Fendoğlu, 2010: 10).

Kamu Denetçisinin en önemli amacı, yapılan kusurların tekrarına engel olmaktır. Denetleme yapmak kusur bulmak, ilgilileri zor duruma düşürmek, mahcup etmek değildir. Eğer denetleme daha sonraki işlemlerin kusur payını azaltmaya yarıyorsa veya işlerin daha iyi yapılmasına hizmet ediyorsa başarılı sayılır. Denetlemenin başarısının saptanmasında kıstas, ölçü budur. (Tortop vd., 1993: 189).

2.4.2.3. Başvuru ve Çalışma Şekilleri

Fransa'da, kuruluş kanununun 9.uncu maddesi gereğince, tüm idari başvurular tüketilmiş ve tatmin edici bir cevap alınmamış olması halinde, bir parlamentere yapılacak başvuru sonucunda sorun arabulucu önüne gelebilir (Kaya, 1995: 403).

Kendisine iletilen vaka, müracaat ve şikâyetle ilgili dosya, milletvekili veya senatör tarafından incelenerek, Kamu Denetçisinin yetkisine sahip olup ve onun müdahalesine gerekli olduğu kanaati hâsıl olduğu takdirde bu konu Kamu Denetçisine intikal ettirilir. Parlamento tüm dilekçeleri Kamu Denetçisine aktarmak zorunda olmadığı gibi aktarma süresi de kendisine dayatılmaz (Kaya, 1995: 403).

Bunun yanı sıra Fransa'da vatandaşı yetki tecavüzüne karşı koruyan Kamu Denetçisinin iki rolü bulunmaktadır. Bunlar; (Kaya,1995:403,404).

- İdare ve idare edilenler arasındaki davalara hoş ve insafli bir çözüm aramak,
- İdarenin görevini geliştirmek için reform niteliğinde tavsiyelerde bulunmaktır.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, Fransa'da Hakkaniyet kelimesi önemli bir yere sahiptir. Hakkaniyet; hukuk sistemlerinin doğuşundan beri, hukukun ortak temeli gibi görünmekte ve adalet kelimesi ile hemen hemen aynı anlamı taşımaktadır. Hakkaniyet soyut bir kavram olarak hukukun ana ilkelerinden biridir. Yine hakkaniyet somut bir biçimde de hukukun ikincil kaynaklarının yer aldığı pozitif hukukta zaman zaman ortaya çıkan bir başvuru kaynağıdır. (Temizel, 1997: 769).

Fransa'da, bireyler, hakkaniyete uygun bir işlem sağlamanın tek yolu yargıya başvurmaktır. Ancak yargının da yasanın açık hükmü karşısında çoğu kez, yapabileceği bir şey bulunmayacağı gibi, hakkaniyete aykırı işlem bir yargı kararı sonucunda da ortaya çıkmış olabilir ve yöneticilerde yargı kararlarını uygulamama gibi bir sorumluluğu hiçbir şekilde almazlar. Bu durumda yasa ve kurallara uygun ancak hakkaniyetli olmayan (doğruluğu kamu vicdanınca onaylanmayan) yönetsel işlem olgusuyla karşı karşıya kalınacaktır. Böyle bir durumda Kamu Denetçiliğinin görevi

yasalara uygun ancak hakkaniyetli olmayan bir işlemi hakkaniyetli bir hale getirmektir. Bu daha çok kamu yönetimini çok iyi bilen Kamu Denetçilerinin, kamu kurumlarının olanaklarını kullanarak işlemi kabul edilebilir bir hale getirmesidir. Kamu Denetçisinin önerileri çoğu kere yöneticilerin kendiliğinden yapabilecekleri, ancak sorumluluktan korktukları için girişimde bile bulunmadıkları işlemlerdir. Öneriler, tüm toplumun güvenini kazanmış ve yaptığı işten hiçbir çıkar sağlamayacağına inanılan, Kamu Denetçisi'nden geldiği için yöneticilerce gönül rahatlığı ile uygulanabilmektedir (Temizel, 1997: 769-770).

Ayrıca, Fransız Kamu Denetçisinin, hakkaniyet sağlanmasına yönelik önerilerde bulunabilmesi, için üç koşulun varlığı, söz konusu olmalıdır (Temizel, 1997: 770).

- Her şeyden önce bireylerin, yasa koyucunun kesinlikle ve bilinçli olarak istediği bir durumda bulunmaması gerekmektedir. Bu durumda Kamu Denetçisi muhtemelen yasa metninde bir değişiklik önerecek, ancak bireyin özel durumu üzerine müdahalede bulunmayacaktır.
- İkinci olarak, yasanın uygulanmasının ilgili birey için önemli ve özel bir zarara yol açması gerekmektedir. Gerçekten de Kamu Denetçisi, şikâyetçinin çok küçük bir zarara uğraması ya da zarar, yasanın uygulandığı bireylerin tamamı tarafından katlanılan zararlardan farklı değilse, hakkaniyet sağlama adına yasanın normal uygulamasının sonuçlarını tartışmaya açmayacaktır.
- Üçüncü olarak, uğranılan zararın onarılabilir olması gerekmektedir. Hakkaniyet içerisinde onarım, yasanın ruhuna ve amaçlarına aykırı değilse ve üçüncü bireylerin haklarına bir zarar vermiyorsa söz konusu olmalıdır. Aksi halde bir adaletsizliği onarmak için üçüncü bireylere zarar vererek başka bir adaletsizliğin oluşturulması söz konusu olabilir.

2.4.3. Almanya

2.4.3.1. Atanması ve Statüsü

23 Ekim 1954 tarihinde imzalanan Paris antlaşmaları, Brüksel Antlaşmasının kapsamını genişletmiş, Federal Alman Cumhuriyetinin Batı Avrupa Birliğine katılmasını sağlamış ve ordu kurmasına izin vermiştir. O tarihlerde Alman vatandaşı, orduda yeni bir anlayış, yeni bir ruh istemektedir. Bundan böyle ordunun, Almanya'da

politik bir oyunun veya bir sınıfın aleti olmaması gerektiğini ileri sürmektedir (Oytan, 1975: 611).

Almanya'da 1956'da yılında Anayasaya eklenen bir madde ile parlamenter denetim yapısında Bundestag'a (Almanya Federal Meclisi) yardımcı olması için ulusal düzeyde bir Kamu Denetçisi olan Parlamento Savunma Delegatesi'nin atanması düzenlenmiştir. Bu anayasa maddesinin teklifini ise, Hitler rejimi boyunca İsveç'te sürgünde olan ve orada askeri Kamu Denetçisinin çalışmalarını yakından izleme fırsatını bulmuş olan Ernest Paul yapmıştır. 1957 yılında "Parlamento Savunma Delegatesinin Hakkında Yasa" çıkartılmış ancak ilk delege 1959 yılında atanabilmiştir. Yalnızca ordunun denetlenmesi amacı ile parlamento savunma delegatesinin kurulmasıyla, ordunun sadece yürütmenin yetkisi ve yönetimi altında olduğu anlayışı terk edilmiş, ordunun parlamento tarafından da denetlenebileceği anlayışı ortaya çıkmıştır (Vitztum, 1986: 82'den aktaran, Çakmak, 2010: 61). Anlaşılacağı üzere, genel uygulamaların aksine Alman Kamu Denetçisi, sivil konularda değil de askeri konularda denetim yapan bir kurumdur diyebiliriz (Oytan, 1975: 204). Ayrıca, Almanya'da Cezaların İnfazı Kamu Denetçisi, Bankalar Kamu Denetçisi, Sigorta Kamu Denetçilikleri de mevcuttur (Fendoğlu, 2010: 9).

Parlamento Savunma Delegatesi, Milli Savunma Komisyonu'nun tavsiyesi üzerine parlamentoda yapılan gizli oylamada salt çoğunlukla ve beş yıllık bir süre için seçilir. Parlamento başkanı tarafından atanır. Milletvekili seçilme ehliyeti olan ve 35 yaşını dolduran her Alman bu göreve getirilebilir. Delegenin seçimi, genel seçimden bir yıl sonra yapılır (Çakmak, 2010: 61). Delegenin 40 kadar yardımcı elemanı vardır ve bunların çoğunluğu, askerlere üslerinin kendilerini birer süje, eşya varsayamayacaklarını, kendilerinin de aynen üstleri gibi aynı haklara sahip birer vatandaş olduklarını anlatan, bunun bilincine erdiren hukukçulardır (Oytan, 1975: 612).

2.4.3.2. Görev ve Yetkileri

Alman Parlamento Savunma Delegatesi'nin görevi, diğer ülkelerin Kamu Denetçilerinden farklıdır. Delege parlamenterlerin, askeri kişilerin, basın ve diğer vasıtaların uyarısı üzerine, ordunun yasal statüsünü oluşturan hak ve ödevlerin kötüye kullanılıp kullanılmadığını, ihlal edilip edilmediğini inceler (Oytan, 1975: 612). Parlamento Savunma Delegatesine, asker ve memurlar, hiyerarşik kanaldan geçmeden,

doğrudan doğruya başvurabilirler. Parlamento Savunma Delegesinin ceza adaletinin işleyişini, ordu kuvvetlerini üyeleri hakkında uygulanan disiplin usullerini, rapor veya eleştirilerle de olsa, denetlemeye yetkisi vardır. Yıl içinde yaptığı çalışmaları, yapılan şikâyetleri, nedenlerini, sonuçlarını ve yerinde yapılan denetlemeleri yıllık raporla parlamentoya sunar (Tortop vd, 1993: 184).

Parlamento delegesi, Milli Savunma Bakanlığında ve diğer makamlardan, soruşturma ile ilgili her türlü belge ve bilgiyi isteyebilir. Bu istek ancak askeri sır ise reddedilebilir. Böyle bir durumda da Milli Savunma Bakanı, Milli Savunma Komisyonunda reddin gerekçesini açıklamak zorundadır (Oytan, 1975: 612).

2.4.3.3. Başvuru Ve Çalışma Şekilleri

Almanya'da Bundestag ve millet meclisinde bir şikâyetler komisyonu oluşturulmuştur (Tortop, 1998: 5).

Asker ve memurlar parlamento savunma delegesine, herhangi hiyerarşik kanaldan geçmeden, direkt başvurabilirler. Çalışmaları neticesinde sorumlu kişiler hakkında disiplin ve ceza kovuşturması isteyebilir. Delegenin disiplin yetkisini kullanması ve ordu mensupları hakkında uygulanan yargıya dair görüş ve düşünceleri, subay ve amirlerin davranışlarını düzeltmeye ve Parlamento'yu da bu konuda gerekli yasal önlemleri almaya sevk eder. Delege yıl içerisinde yapmış olduğu çalışmalarını Parlamento'ya bir raporla sunar (Tortop vd, 1993: 184,185).

Tablo 6: Ülkelerin Kamu Denetçiliği Kurumlarının Karşılaştırılması

ÜLKELERİN ADI	NASIL SEÇER	GÖREV SÜRESİ	SAYI	ARANAN VASIFLAR	DENETİM ALANINDAKİLER	DENETİM ALANININ DIŞINDAKİLER
İSVEÇ	Parlamentoda gizli oylama ile ve oy birliği ile seçilirler	4 sene	4 Parlamento Kamu Denetçisi	Genelde Parlamento üyesi olmayan yüksek yargıçlar	Tüm merkezi ve mahalli alanlar, merciler ve personeli ile kamu otoritesine sahip kişiler ve askeriyedir.	Bakanlar, Parlamento üyeleri, Mahalli hükümet üyeleri
FİNLANDIYA	Parlamentoda gizli oylama ile seçilirler	4 sene	Parlamento Kamu Denetçisi ve Asistan Kamu Denetçisi	Hukuk ilminde üstün kişiler	Hükümet, bakanlar ve mahkemeler dahil olmak üzere Ceza Kanunundaki kamu görevlisi tanımına giren herkes	Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanı
DANİMARKA	The Legal affairs Committee'nin önerisi ile Parlamento tarafından seçilir	Her genel seçimde	1 Parlamento Kamu Denetçisi	Hukuk eğitimi almış olmak, Parlamento üyesi olmamak	Bakanlar, sivil ve askeri hükümet yön etimi, mahalli hükümet idaresi	Yargıçlar, Adliye Mahkeme Baş İdare Görevlileri
NORVEÇ	Parlamento tarafından seçilirler	4 sene	1 sivil Kamu Denetçisi 1 askeri Kamu Denetçisi	Anayasa Mahkemesi hakimi vasfına sahip, Parlamento üyesi olmamak	Tüm kamu idaresinde çalışanlar	Parlamento üyeleri, mahkeme görevlileri
YENİ ZELANDA	Genel vali tarafından seçilirler	5 sene (72 yaşına kadar)	3 Parlamento Kamu Denetçisi (biri baş denetçi)	Hukuk mezunu olmak ve Parlamento üyesi veya yerel yönetici olmamak	Tüm kamu idaresindeki kamu görevlileri	Bilgi yok
BRİTANYA	Hükümetin önerisi ile Kraliçe tarafından seçilirler	5 sene (65 yaşına kadar)	1 Parlamento, 1 Sağlık, 1 Mahalli Yönetimler ve 1 Adli Hizmetler Kamu Denetçileri (4 Resmi Kamu Denetçisi) vardır.	Hukuk eğitimi almış olmak	Bütün kamu görevlileri	Kraliçe, Parlamento üyeleri ve yargı mensupları

Tablo 6: Ülkelerin Kamu Denetçiliği Kurumlarının Karşılaştırılması (Devamı)

AMERİKA	Eyaletlerde yasa koyucu kurullar tarafından seçilirler	5 sene	5 Parlamento kamu denetçisi (eyalet bazında)	Hukuk eğitimi almış olmak	Tüm idari görevliler	Özel ve tüzel kişiler, üniversiteler, kilise okulları, seçimle gelen kişiler, yasama meclisleri ve mahkemelerdir
FRANSA	Bakanlar Kurulu kararı ile atanırlar	6 sene	1 Parlamento Kamu Denetçisi	Üniversite mezunu olmak	Merkezi yönetim kurumları, yerel yönetimler ve kamu hizmeti yapan kurumlar	Cumhurbaşkanı, Parlamento üyeleri, Mahkeme üyeleri
ALMANYA	Bundestag (Federal Meclis tarafından seçilir	5 sene	Parlamento Kamu Denetçisi (Askeri meselelerde)	Hukuk mezunu olmak	Ordu içindeki asker ve memurlar	Ordu haricindeki kişiler
TÜRKİYE	Parlamento tarafından seçilir	4 sene	Biri Baş Denetçi olmak üzere toplam 6 Kamu Denetçisi	Hukuk, İktisadi ve idari bilimler mezunu olmak	İdarenin tüm görevlilerini	Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler, yasama ve yargıya ilişkin kararlar ve TSK'nın sırf askeri işlemleri

Kaynak: Tarafımızdan oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE DENETİM VE KAMU DENETÇİLİĞİ

3.Bölümde Kamu Denetçiliğini Türkiye açısından ele alacağız. Önceki bölümde dünyanın farklı yerlerindeki Kamu Denetçiliği uygulamalarını irdlemiştik. Bu bölümde ise, ülkemizdeki denetim çeşitleri, geçmişten günümüze Kamu Denetçiliği Kurumu, Kamu Denetçiliği ihtiyacının kaynağı, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nun değerlendirilmesi, kurum ile ilgili eleştiriler ve kurumun Türkiye için gerekliliği irdelenmiştir.

3.1. Türkiye’de Denetim Çeşitleri

3.1.1. İdari Denetim

İdari teşkilatla ilgili eylem, hukuki işlem ve kararların yönetim içi usullerle denetlemesinin başında idari denetim gelir (Tortop vd., 1993:171).

İdari denetim, kamu yönetimi sistemi içinde yer alan herhangi bir kurum veya kuruluşun hiyerarşik olarak oluşturduğu denetim organları aracılığıyla kendi birimleri üzerinde denetimde bulunmasıdır. Bu denetim biçimi; bir kuruluşta iç kontrolün etkin ve doğru biçimde sürdürülüp sürdürülmediği, kayıtların gerçek işlemleri yansıtmayı yansıtmadığı, her hiyerarşik kademenin sorumlu oldukları politika ve planları gereken biçimde uygulayıp uygulamadığı gibi konularda, denetim tekniğini bilen elemanların, iş başındaki gözlemlere dayanılarak yönetim adına yaptığı çalışmalardır. İdari denetim, hiyerarşik denetim ve idari teftiş olmak üzere iki biçimde gerçekleştirilir (Sanal, 2008: 110).

Her kamu kuruluşu içinde yer alan kamu görevlileri arasında bir ast – üst ilişkisi vardır. Kamu görevlilerinin bu şekilde teşkilatlanmasına hiyerarşi, üstün ast üzerindeki denetimine de hiyerarşik denetim denir. Bu denetim yetkisi, üstün yönetme görevi içerisinde gizlidir. Her üst konumundaki kişi, emri altında çalışan astları denetleme yetkisine sahiptir. Aynı şekilde üstler de bir üstleri için ast konumundadır ve onun denetimine tabidirler (Uyar, 2002: 21-22).

İdari Teftiş'te, her kademedeki memurların, daha üst kademedeki yürütmeye yetkili otorite adına denetlenmesine idari teftiş denir. Türkiye'nin merkezi idare yapılanmasında, teftiş ve denetim hizmetlerinin; başbakanlık, bakanlıklar ve diğer merkezi ve yerel yönetimler bünyesinde yer aldığı görülmektedir. Türkiye'de idarenin denetlenmesinde ve idari soruşturmaların yürütülmesinde müfettişlik kurumu kullanılmaktadır (Acar, 2009: 17-18).

3.1.2. Yasama Denetimi

Yasama denetimi, parlamentonun anayasal yöntemleri kullanarak gerçekleştirdiği denetimdir (Şanlısoy ve Özcan, 2006: 110). Parlamenter sistemlerde yasama organının en önemli görevlerinden birisi hükümetin ve yönetimin iş ve eylemlerinin denetlenmesidir (Tortop, 1974: 30). Bu denetim türünü yasama denetimini de içine alacak şekilde politik denetim şeklinde ele alanlarda bulunmaktadır. Yönetim, politik organın kararlarını yürüten bir organdır. Şu halde karar alan politik organ, ulusal egemenliğin sahibi olarak, yönetimi denetlemeye yetkilidir (Tortop, 1974: 31).

Yürütmenin, yasamadan kaynaklandığı ve bu sebeple ona karşı sorumlu olduğu parlamenter sistemde, parlamentoların yasa yapımından sonra en önemli işlevi denetimdir. Parlamenter sistemde erkler ayrımı ilkesi, temel devlet organları arasında bir iş bölümü olmasının ötesinde yasama, yürütme ve yargı erklerinin bağımsız bir statüye sahip olmaları ve birbirlerini dengeleyerek devlet yönetiminin kötüye kullanımının engellenmesini amaçlamaktadır. Bu olgu karşısında parlamenter sistemin işleyişinde ana unsurlardan birinin denetim işlevi olduğu ifade edilebilir. Yürütmenin, yasama iktidarı tarafından denetlenmesi, halkın talep ve beklentilerine yönelik politika ve programları siyasal anlamda uygulamakla yükümlü olan bir organın, belirli ilkeler çerçevesinde bu sorumluluklarını yerine getirip getirmediğinin kontrolü gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Kural olarak parlamenter denetimin müeyyidesi, yürütme organının parlamento önündeki sorumluluğudur (Bülbül, 2007: 27).

Yönetimin denetimi için yasama organının elinde çok çeşitli araçlar bulunmaktadır. Yasama organı yasaları yaparken, değiştirirken veya yürürlükten kaldırırken, bütçe sistemi çerçevesinde ödenekleri dağıtırken veya bu ve benzeri konular üzerinde görüşmeler yapılırken yönetsel organları denetleme olanağına sahiptir. Yönetimin başı olan bakanlar, kendi yetkileri içindeki işlerden ve emirleri altındakilerin

işlem ve eylemlerinden dolayı Meclise karşı sorumludurlar. Bu sorumluluk, siyasal sorumluluktur. Yasama organı, Anayasada belirtildiği üzere soru, gensoru, genel görüşme, meclis soruşturması, meclis araştırması gibi yollarla hükümeti ve dolayısıyla yönetimi denetlemektedir. Meclis, bakanları ceza sorumluluğundan dolayı Yüce Divana da gönderebilir (Köse, 2007: 9).

Fakat yasama denetiminin, denetimde eksikleri de mevcuttur; Vatandaşların şikâyetlerini parlamentelere iletmeleri ve sorunlara onlar aracılığıyla çözüm aramaları, parlamenter demokratik sistemlerinin temel özelliklerinden olmasına rağmen, parlamenterlerin araştırma için gerekli zamanlarının olmaması nedeniyle şikâyetlerin gereğince incelenmemeleridir. Ayrıca parlamenterlerin parti mensubu olmalarından dolayı taraf tutma ihtimalinin varlığı, şikâyetlerin iktidar mensubu birine yapılması durumunda etkili ve süratli bir şekilde çözümlenmemesi nedeniyle, bu durumun vatandaşlar arasında eşitsizliğe neden olacağı düşüncesi bu denetim yolunun aldığı eleştirilerden bazılarıdır (Temizel, 1997: 28-31).

Bunu yanında, kamusal faaliyetlerin büyük artış göstermesi, parlamentoların iş hacimlerini genişletmiş ve verimlerini düşürmüştür. Ayrıca yasama organının her konu ve olaya yönelik ayrıntılı kuralları önceden kararlaştıramaması yönetimin birçok alanda denetim dışı kalma olasılığını güçlendirmektedir. Bu durumlar yasama denetiminin eksiklerini göstermektedir (Ağyel, 2007: 49).

3.1.3. Kamuoyu Denetimi

Kamuoyu halkın tercihlerini, kanaatlerini ifade eder, belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen önemli sayıdaki insanın birleşmiş kanaatlerinin siyasi iktidarı belli oranda etkileyecek şekilde ifade edilmesidir (Türköne, 2003: 317).

Yönetimin işlem ve eylemlerinde şeffaf olması, bilgilerini kamuoyuyla paylaşması, yönetime güven duymamızı sağlayacaktır. Kamuda da olup bitenler kamuoyunda tartışılacak, eksik yönlerimizi düzeltme imkânı elde etmiş olacaktır (Kulaksız, 2008: 18).

Devleti idare edenler, kamuoyunun mutlak bir nüfuz ve tesiri altında kalırlar. Kamuoyunun belirlendiği başlıca alan ise basındır. Kamuoyunu uyarması bakımından günümüzde radyo, televizyon, internet, sinema gibi iletişim vasıtaları ile sivil toplum

örgütleri ve baskı grupları da önemli bir rol oynamaktadır. Kamuoyu denetimi demokratik bir düzen içinde çok etkilidir (Kestane, 2006: 131). Bunun için de şart olan Kamuoyu denetiminin, halkın bilinçli ve duyarlı olması, sivil toplum örgütlerinin işlevsel olması, basın yayın kuruluşların bağımsız çalışması gerekmektedir (Mutta, 2005: 46).

Medyanın siyasal toplumsallaşma üzerinde de oldukça yoğun etkisi bulunur, yapılan çeşitli araştırmalarda siyasal toplumsallaşma sürecinde çeşitli araç ya da kurumların farklı düzeylerde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsallaşma ile kazanılan değer, tutum, davranışlar bireyin siyasal bir dünya kurmasına yol açtığına göre, bu kurumların bireyin siyasal dünyasının mimarları olduğu söylenilebilir. Bu mimarların hangilerinin ne ölçüde etkili olacağı toplumlar arasında farklılık gösterse de, genel kabul gören siyasal toplumsallaşmada aracı kurumlar ya da siyasal toplumsallaşma etmenleri aile, okul, eğitim, çevre, kişisel tecrübeler ve medyadır. Çocukluk ve gençlik döneminden başlayarak medya siyasal toplumsallaşmada etkinliğini sürdürmektedir. Kitle iletişim araçlarının bireylerin siyasal değer, inanç, tutum ve değerleri üzerinde etkisi büyüktür. Örneğin, televizyon haberlerini daha fazla izleyen gençlerin, siyasal bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Genel olarak bakıldığında, aile, arkadaş çevresinin etkisinin daha fazla olduğu kabul edilse de, kitle iletişim araçlarının da siyasal kültürün oluşumunda ve aktarımında topluma hizmet eden en temel kurumlardan biri olduğu yadsınamaz (Topçu, 2006: 98).

3.1.4. Yargısal Denetim

Yargısal denetim, idarenin faaliyetlerinin hukuki açıdan denetlenebiliyor olması ve idarenin yapmış olduğu eylem ve işlemlerinden ötürü yargı yolunun açık olmasıdır (Altuğ, 2002: 8).

1982 Anayasasının 2.maddesi Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğunu belirtir. Bağımsız yargı, hukuk devletinin temeli olmakla birlikte hukuk devletinin var olması salt yönetimin yargısal denetimi ile sağlanamaz. Yönetim yargının verdiği kararları da zaman geçirmeden yerine getirmekle yükümlüdür. Anayasanın 138. Maddesinin son fıkrasındaki, yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez hükmü ile bağlayıcılığı

göstermektedir. Kamu yönetimi organları yargının değişik yetkilere sahip yargı kurumları vasıtasıyla denetlenmektedir (Kuruüzüm, 2008: 81).

Yönetimin yargı organları tarafından denetlenmesinde dünyada başlıca iki sistem bulunmaktadır. Bunlardan biri Anglo-Amerikan ülkelerinde uygulanan yargı birliği sistemi, diğeri Kara Avrupası ülkelerinde ve ülkemizde uygulanan yönetsel yargı sistemidir. Birinci sistemde yönetim ile vatandaşlar aynı hukuk sistemine tabidirler ve uyuşmazlıklar aynı mahkemelerde (adalet mahkemeleri) çözümlenir. İkinci sistemde ise, idarenin denetimi yönetsel mahkemeler aracılığıyla yürütülmektedir. Yönetsel yargı adı verilen bu uzmanlaşmış denetim türünde, bir uyuşmazlık çıktığında bir yandan idarenin etkinliği, bir yandan da bu işleyişin hukuk kuralları dışına çıkmamış, kamu yararından sapmamış olması aranır (Yayla, 1985: 35'ten aktaran, Köse, 2007: 11).

Yargısal denetiminin en önemli amacı, idarenin keyfi uygulamalarına karşı bir güvence oluşturmaktır. Yönetimin yargısal denetimi ile yönetimin keyfi davranışları için önleyici tedbirler almak ve idare edilenlerin haklarını teminat altına almak hedeflenmektedir (İnaç ve Ünal, 2007: 7).

3.1.5. Türkiye’de Diğer Denetim Birimleri

3.1.5.1. Sayıştay Denetimi

Türk Kamu Yönetiminde denetim kuruluşlarından olan Sayıştay, genel ve katma bütçeli kurumların hesap işlemlerine TBMM adına denetlemek adına görevlidir (Mutta, 2005: 30).

Sayıştay denetimi, yasama, yürütme ve yargı şeklindeki klasik erkler sınıflandırılmasına sokulamayan kendine özgü bir devlet faaliyetidir. Genellikle Parlamento adına görev yapan ve Parlamento dâhil herhangi bir üst kuruma bağlı olmayan, denetim faaliyetlerini tamamen bağımsız bir şekilde yürüten Sayıştaylar, raporlarıyla siyasal denetimi ve yasama işlevini güçlendirici rol oynamaktadır. Anayasal ve yasal teminatlarla korunan bu bağımsızlık statüsü, denetim faaliyetlerinin yürütülmesi, sonuçlarının raporlanması, duyurulması ve yürürlüğe konmasının izlenmesi aşamalarında hiçbir baskı altında kalmaması ve Parlamento ve dolayısıyla halk adına üstlendiği görevleri en etkin biçimde yerine getirmesine olanak sağlar (Köse, 2007: 14).

Günümüzde Sayıştaylar, çağdaş demokrasilerde çok önemli işlevler üstlenmektedirler. Sayıştay'ın varlığı, kamuoyu için bir güvence kaynağı olmaktadır. Vatandaşın ödediği her kuruş verginin nereye ve nasıl harcandığını bilmek istediğinde, yönetimden hesap sorma işlevini Sayıştay'lar üstlenmektedir. Bağımsız ve etkin bir Sayıştay, demokratik bir ortamın ürünü olduğu gibi, güçlü bir demokrasinin korunmasında da denetim önemli bir öge olmaktadır (Dye, 1996: 10).

3.1.5.2. Danıştay Denetimi

Türk İdari Yargı Sistemi içinde ve yerel yönetimlerin yargısal denetimi içinde Danıştay'ın önemli bir yeri vardır. Danıştay, ilk olarak 1868 yılında “Şûra-i Devlet” adıyla Fransız örneğine göre kurulmuştur (Özdeş, 1971: 24). Danıştay, idari mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii ve kanunlarda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakan, yüksek idare mahkemesidir. Bunun yanı sıra, bağımsız bir anayasa kurumu ve merkezi yönetimin en yüksek danışma ve inceleme merciidir. Danıştay, genel görevli temyiz yeri olarak, Danıştay Dava Dairelerince ilk derece mahkemesi olarak verilen kararlar ile idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı yapılan temyiz istemlerini incelemektedir. Özel görevli ilk derece mahkemesi olarak da, belli konularda açılan yönetsel davaları karara bağlamaktadır (Ünal, 2008: 49).

Yönetimin denetlenmesi konusunda, Danıştay'ın yasallık unsurunu büyük ölçüde sağladığı görülmektedir. Ancak bu ve diğer denetim yolları, çoğu zaman varlıklı ve bilgili vatandaşlar tarafından kullanılmaktadır. Kitleler, genellikle korku ya da bilgisizlik nedeniyle yönetime karşı gelmeyi istememektedirler. Ayrıca, yönetimin yargı organları tarafından denetimi her zaman var olduğu halde, ihmal ve kötü yönetim varlığını devam ettirmektedir (Temizel, 1997: 70).

Danıştay denetimi ile Kamu Denetçiliğini karşılaştırdığımızda, Kamu Denetçiliğinin öncelikli işlevi, yönetimin eşitlik ilkelerine uyup uymadığını araştırmak olduğundan, bu durum, yönetimin hiçbir eylem ve işlemi yargı denetimi dışında bırakılmayacağı yönündeki Anayasa hükmü nedeniyle, Danıştay'ın görev alanıyla çakışıyor görünebilir. Ancak yargının verdiği kararlara yönetim uymak durumundayken, Kamu Denetçiliği yönetimin verdiği kararları tekrar gözden geçirmeye

davet etmekte, yasa ve kararların gözden geçirilmesi önerisinde bulunmaktadır (Temizel, 1997: 73).

3.1.5.3. Devlet Denetleme Kurulu

Devlet Denetleme Kurulu (DDK), 1 Nisan 1981 tarihli 2443 sayılı yasaya dayanarak kurulmuş bir denetleme kurulusudur. DDK, bu yasaya göre yönetimin hukuka uygun, düzenli ve verimli bir biçimde yürütülmesinin ve geliştirilmesi sağlanması amacıyla kurulmuştur (Özden, 2010: 133). DDK, bu yasayla birlikte, Anayasa'nın 108. Maddesinde de yer almaktadır. Maddeye göre; idarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine;

- Tüm kamu, kurum ve kuruluşlarında,
- Sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta,
- Kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında,
- Her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında,
- Kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar ifadesi ile yer almaktadır.

Mevcut sistem içinde zaten kurulu mekanizmalarla denetlendiği dikkate alındığında, bir kez de Cumhurbaşkanına bu yetkinin tanınmış olması, herhalde, bu mekanizmalara ve bunları kullanan siyasi iradeye güvensizlikle açıklanabilir (Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 1982: 53'ten aktaran, Sezen, 2001: 83).

DDK'nın, Kamu Denetçiliği ile arasındaki farkları irdelediğimizde şunlara ulaşılabilir (Mutta, 2005: 96);

- DDK yönetimin hukuka uygun, düzenli ve verimli şekilde çalışmasını temin amacıyla faaliyet göstermektedir. Fakat Kamu Denetçiliği, vatandaşların, yönetimin eylem ve işlemlerinden kaynaklanan sorunlarını en kısa zamanda inceler ve zarar gören kişinin hakkını koruma amacındadır.
- DDK, Cumhurbaşkanlığına bağlı, üyeleri Cumhurbaşkanlığıınca atanmaktadır ve yönetsel bakımdan Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ile ilişkilidir. Ancak, Kamu Denetçiliği, bir kurum olarak kabul

edilebilmesi için Parlamento'ya bağıllığı koşulu aranmakta ve mali ve yönetsel konularda özerkliği sağlanmaktadır.

- DDK'nın askeri kuruluşları ve yargı organlarını denetleme yetkisi yoktur. Oysa Kamu Denetçiliğinin yetki alanı çok geniştir, sivil idare kuruluşları ile askeri kuruluşlar ve yargı organları yetki alanının içindedir.
- DDK Cumhurbaşkanının talebiyle denetim ve inceleme hareketine geçer. Ancak, Kamu Denetçisi, kendiliğinden ve bireylerin başvuruları ile harekete geçmektedir.
- DDK hazırladığı raporları Cumhurbaşkanı'na sunmakta ve tüm takdir yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir. Fakat Kamu Denetçisi hazırladığı raporları, Parlamento'ya sunabilir, kendi isteğiyle basına, kamuoyuna bilgi verebilir ve yönetimi uyarabilir. Hatta bazı ülkelerde bazı ülkelerde disiplin kovuşturması yapılmasını isteyebilir.

Aralarında benzeyen tek yön, DDK'nın yetki alanına giren kuruluşlarda yapılan çalışmalarda ilişkili kuruluş ve kişilerin istenecek her türlü bilgi ve belgeyi DDK'ya vermek zorunda olmalarıdır (Kılavuz vd, 2003: 62).

DDK'nın yaptığı inceleme ve denetimler asıl olarak kurum ve kuruluşların fotoğrafını bütün olarak çekmektir. DDK tespit ettiği hukuka aykırılık, düzensizlik ve verimsizlikleri bir raporla Cumhurbaşkanı'na bildirmekle yetinir. Mesela, "Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Genel Müdürlüğünün 2003, 2004, 2005 Yılları Eylem ve İşlemlerinin Araştırılıp Denetlenmesi Raporu" isimli ve 5 bölümden oluşan raporda DDK, kurumun işleyişinde tespit ettiği eksikliklerin giderilmesi ve etkinliğin sağlanmasına yönelik 23 madde halinde önerilerde bulunmaktadır. Fakat sorunların çözümü DDK'nın görev alanı içinde değildir. Sadece öneride bulunur (Şengül, 2007: 130).

3.1.5.4. TBMM Dilekçe Komisyonu ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonu

1982 Anayasasının 74. Maddesinde düzenlenen dilekçe hakkı ile vatandaşlar, kamu yönetimi ile ilgili dilek ve şikâyetlerini TBMM'ye başvuru yapmaları sağlanmıştır. Bu yolla TBMM, vatandaşların başvurusu üzerine harekete geçmekte ve ilgili konuya müdahil olmaktadır (Kuluçlu, 2006: 6).

TBMM'ye yapılan başvurular sonucu dilekçe komisyonunun incelemesi ve karara bağlanması altmış gün içinde sonuçlandırılır. İlgili kurum ve kuruluşları TBMM Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırılır. İnceleme ve karara bağlamanın esas ve usulleri TBMM iç tüzüğünde gösterilir. Eğer bireyler dilek ve şikâyetlerini ifade etmekte zorlanırlar veya istemlerini açık bir şekilde ortaya koyamamaları durumunda, dilekçelerinin işleme konulmaması ihtimalide mevcuttur (Şengül, 2007: 131).

TBMM'nin alacağı kararlar kesin nitelikli olup, dilekçeye konu olan idari etkinliğin nitelendirilmesiyle ilgilidir. Doğrudan yaptırım gücüne dayanan bir bağlayıcılık yoktur, TBMM'nin aldığı karar karşısında ilgili bakanın bu kararı ciddiye almaması gibi bir durumda gensoru ve meclis soruşturması yollarının TBMM tarafından işletilmesine neden olabilecektir (Esgün, 1996: 252-254).

Türk parlamento sisteminde kişilerin talep ve şikâyetlerinin incelenmesi ve yapılan başvuru üzerine idarenin Meclis adına denetlenmesinde birer denetim komisyonu olan Dilekçe ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonları (İHİK) genel ve özel yetkili ihtisas komisyonlarıdır. Meclis adına denetim yapan ve siyasi denetimin bir yansıması olarak faaliyet gösterecek olan Kamu Denetçiliği Kurumu da, bu alanda ihtisas sahibi Dilekçe ve İHİK ile ilişkilendirilmesi Türk Parlamento Mevzuatı, teamülüne uygun düşeceği gibi hizmet gerekleri bakımından yerinde olacaktır. Ve bununla birlikte, hem Kamu Denetçiliği Kurumunun gündemine giren hem de TBMM Dilekçe ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonlarının gündeminde bulunan konularda, Kamu Denetçiliğinden öncelikle inceleme istenilebilecektir (Aktaş, 2011: 368).

Bu kurumların, Kamu Denetçiliğine benzeyen ve ayırt edici özelliklerini, İnceleme yapma şekilleri, başvuru ve parlamentoya rapor verme ve bir kamuoyu oluşturarak dolaylı bir denetim mekanizması olması bakımından şu şekilde ifade edebiliriz;

Kamu Denetçisi, her şeyden önce kural olarak parlamento dışından belirlenmekteyken, bu iki komisyon, bizzat TBMM bünyesinde oluşturulmaktadır. Bu komisyonların üyeleri parlamentoda bulunan siyasi partilerin sandalye oranına göre belirlenmektedir (Altuğ, 2002: 91).

Kamu Denetçilerinde parlamentoya ilişkileri sıklıdır. Hatta parlamentoya yıllık rapor verirler. Bazı ülkelerde olduğu gibi, parlamenter aracılığı ile harekete geçirilirler. Bu yüzden İngiltere’de olduğu gibi parlamento komiseri adını dahi alırlar. Ancak, bu Kamu Denetçileri, parlamenter sıfatı taşımazlar. Oysa Dilekçe Komisyonu ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonu adlı bizdeki komisyonların üyeleri aynı zamanda parlamenterdir (Altuğ, 2002: 92).

Bu yeni denetim sisteminin en önemli özelliği, mevcutlara alternatif değil ek bir denetim yolu olmasıdır. Ayrıca Kamu Denetçiliği; bürokrasinin olumsuz özelliklerini taşımayan, herkesin kolaylıkla ve bedelsiz ulaşabileceği bir kurumdur (Aktaş, 2011: 373).

3.1.5.5. Başbakanlık Teftiş Kurulu

Dış denetim uygulamalarında ülkemizde en yetkin kurum, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'dur. Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun da dış denetim niteliğinde işlevleri vardır (Köse, 2007: 31).

Başbakanlık Teftiş Kurulu, Başbakanlık Merkez Teşkilatının denetim birimi olarak Başbakan'ın veya yetkili kılması üzerine Müsteşarın emri veya onayı ile Başbakan adına görev yapmaktadır (Kuluçlu, 2006: 13).

Bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla bunların iştirak ve ortaklıklarında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında, vakıflarda, derneklerde, kooperatiflerde, her türlü işçi ve işveren teşekküllerinde, gerektiğinde imtiyazlı şirketlerde, özel kuruluşlarda, teftiş, denetim ve inceleme yetkisine sahiptir. Kurulun görev alanı, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Kurul, diğer kurum ve kuruluşlarda dış denetim yapmakla görevlidir. Genel prensipleri tespit etmek ve standartlar koymak şeklindeki yasal görevi, onu benzerlerinin üstünde bir yere oturtmakta ve denetim ve teftiş sistemini geliştirmek, en önemli işlevi olmaktadır. Bu çerçevede yürütmenin diğer denetim birimleri açısından, bir düzenleyici ve önderlik etme rolü üstlenmektedir (Köse, 2007: 216).

3.2. Tarihsel Süreçte Osmanlı Ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği

3.2.1. Osmanlı Devletinde Ahilik Sistemi

Kamu Denetçiliğinden önce, Osmanlı Devletinde Ahilik uygulaması mevcuttur. Kamu Denetçiliği ile Ahilik uygulaması hayata geçirilmiş, geliştirilmiş ve tüm dünya da yaygınlaşmıştır. Sebep ve sonuç ilişkisi olmadan, ham, olgunlaşmamış olan hiçbir meyve kendiliğinden dalından düşmez anlayışı ile Kamu Denetçiliğinden önce ahilik, sonra loncalar olarak geçmişte benzer uygulamalarla ülkemizde uygulandığına görmekteyiz (Köksal, 2007: 15).

Ahilik kavramı Türkçede cömert, yiğit eli açık anlamlarına gelir. Arapçada ise kardeşim anlamına gelmektedir (Avşar, 2007: 51).

Ahilik sisteminde, gücünü sivil halktan alan ahi liderlerinin kurduğu manevi otorite ve disiplin onları esnafın üreticinin ve tüketicinin gözünde saygıdeğer bir noktaya taşımıştır. Çünkü Ahiler, 12. Yüzyıldan 17.yüzyıla kadar ticarete ahlak ve disiplini getiren ahlak savaşçıları olmuşlardır. Bununla da kalmayıp, ülkenin içinde bulunduğu fetret dönemlerinde ülke savunması için cepheye koştukları kurdukları manevi otorite ile halkı talan ve soygundan korudukları, asayişi sağladıkları veya yönetime bu noktada yardımcı oldukları tarihi kayıtlarda mevcuttur. Yine aynı tarihi kayıtlarda, Ahilerin devletin kurumları ve idarecileri tarafından haksızlığa uğratılan fertleri nasıl koruduğunu anlatan belgelerde vardır (Köksal, 2001: 29).

Ahi Birlikleri Osmanlı tahtının arkasında demokratik bir güç oluşturarak hem iç çatışmaları önleyip hem de sultanların yanında vatandaş-devlet arasındaki oto kontrolü sağlayarak sultanlara halkın gözünde hatırlı, popüler bir kimlik kazandırmıştır (Demir, 2003: 43).

Ahiler bir sivil toplum örgütü olarak devlet ile halk arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde arabulucu rolünü üstlenmek, kurum ve kuruluşlar arasında güvene dayalı ilişkileri kuvvetlendirmek, halkın dert ve şikâyetlerini dinleyip çözüm bulmakla da görevli olmuşlardır (Köksal, 2001: 9).

Ahiliğin;

- Karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü,
- Adalet, doğruluk, ahlaklılık ve idealisililik,

- Kalite, standart, üretici ve tüketici haklarının korunması şeklinde özetleyebiliriz (Köksal, 2007: 20)

Ahiler bu temel felsefelerinin yanında devletin birliği, ülke topraklarının bütünlüğü ve halkın huzuru için ne yapılması gerekiyorsa 17. Yüzyılın sonlarına kadar yapmışlardır. 1700'lü yıllarda artık yerlerini sistem olarak loncalara bırakmışlardır. 1800'lü yılların sonlarına geldiğimizde de fonksiyonlarını kaybetmiştir. 1900'lü yılların başında da yerini Kamu Denetçiliği'ne bırakmışlardır (Köksal, 2007: 20,23).

3.2.2. Türkiye Cumhuriyetinde Kamu Denetçiliği

Kamu Denetçiliği konusunda Türkiye'de ilk inceleme yapan yazar Prof. Dr. Yılmaz Altuğ olmuştur. 1968 yılında yayımlanan bir makalesinde İsveç, Norveç, Yeni Zelanda, İngiltere Kamu Denetçiliği müessesesi hakkında çok genel bir bilgi vermiş, müessesenin demokrasinin tamamıyla yerleşmiş olduğu, kültür seviyesi yüksek İskandinav ülkelerinde başarıyla işlediği vurgulanmıştır (Aydın vd, 2012: 78)

Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması, farklı zamanlarda önerilmiş veya farklı alanlarda dile getirilmiştir. Geçmişten günümüze, Kamu Denetçiliğinin, Türkiye için gerekliliği vurgulanmış, yürürlüğe girmesi hedeflenmiş, fakat bu kurumun işleve geçmesi hep sonralara bırakılmak durumunda kalmıştır.

Türkiye'de adli yargı sistemi dışında idari uyuşmazlıkları çözen idari yargı sisteminin var olması, idare sistemimizde Kamu Denetçiliğine benzer görev üstlenmiş kurumların olması (Devlet Denetleme Kurumu, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu vb.) Türkiye'de bu kurumun hayat bulmasını geciktirmiştir. Ayrıca devleti ve memurlarını şikâyet etmenin, onlar karşısında hak aramanın toplumsal kültürümüzde yerleşik bir davranış olmaması Kamu Denetçiliği Kurumunun Türkiye'de kurulmasını engelleyen başka bir noktadır (Akıncı, 1999: 357).

Bunun yanında, Türk bürokrasisinin aşırı kuralcı olması, henüz mevzuatla düzenlenmemiş alanları da kendi kapsamı içerisine alma ve vatandaş aleyhine karar verme konusunda istekli olması, bürokrasinin yetkilerini kullanırken sınırsız, sorumluluk alma konusunda ise sınırlı bir şekilde hareket etmesi Türkiye'de Kamu Denetçiliğini geciktirmiştir. Ayrıca, kuvvetler ayrılığı ilkesinin sağlıklı bir şekilde işlememesi ve yürütmenin yasama ve yargı üzerinde aşırı etkisinin olması sonucu Kamu Denetçiliği fikri Türkiye gündemine 70'li yılların sonuna kadar gelmemiştir (Arklan,

2006: 95). O yıllardan günümüze kadar da hep sürünceme de kalmıştır. Oysa Türkiye dışında, devlet olarak tanınmayan KKTC’de bile 1997 yılı itibari ile Yüksek Yönetim Denetçisi adı ile kurulan ve faaliyetlerini aktif olarak yerine getiren bir kurum mevcuttur. Fakat Türkiye’de ise Kamu Denetçiliği Kurumunun araştırma ve tartışma safhalarından sonra 2012 Haziran itibariyle yeni kanunlaşarak yürürlüğe girmesi Türkiye adına üzücü bir durumdur.

Kamu Denetçiliği Kurumu, 1982 Anayasası’nın hazırlandığı dönemde, Ankara Üniversitesi öğretim üyelerince hazırlanan Anayasa Önerisi’nde “Kamu Denetçileri Kurulu” adıyla bir kurumun kurulması önerilmiştir (Sezen, 2001: 84). Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE)’de 1991 yılında, Kamu Yönetimi Araştırması adlı bir rapor hazırlanmış ve bu raporun bir bölümü denetime ayırmıştır. Burada denetimdeki başlıca sorunlara değinilmiş ve ardından önerilerde bulunulmuştur. Bu önerilerin bir tanesi de şöyledir; “Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığının görev alanı daraltılarak yeniden düzenlenmelidir. Bu çerçevede anılan kurul başkanlığının ilgi alanı, Başbakanlık Merkez Teşkilatı ve bağlı kuruluşları ile sınırlandırılmalıdır. Devlet Denetleme Kurulunun da bir Kamu Denetçisi olarak işlev görmesini sağlayacak yasal düzenlemelere gidilmelidir (Todaie, 1991: 23).

Ayrıca Kalkınma Planlarının arasında da Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulması yer almaktadır. İlk olarak “Uyuşmazlıkları yargı önüne gelmeden çözümlenecek yetkilerle donatılmış bir Devlet Avukatlığı Kurumu oluşturulması öngörülmüştür” (DPT, 1979: 484).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda “Her türlü vatandaşın temel hak ve hürriyetlerinde eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanma ve milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içerisinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığının bu yönde geliştirme hak ve yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir (DPT, 1985: 188). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, “Yargı sisteminin hızlı nitelikli ve adil sonuç almaya elverişli bir düzene kavuşturulması sağlanacaktır” (DPT, 1990: 325) ifadesi ile hakkaniyetin ve adaletin sağlanması amaçlanarak, Kamu Denetçiliği Kurumuna yol göstermektedir.

Yedinci ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında direkt olarak Kamu Denetçiliği Kurumuna işaret edilmiştir. Şöyle ki, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, yönetim yargı dışında denetleyen ama yönetime de bağlı olmayan bir

denetim sistemi ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmış olan ve AB'nin kendi bünyesinde ve üye ülkelerin çoğunda bulunan, halkın şikâyetleriyle ilgilenen bir Kamu Denetçisi sisteminin Türkiye'de kurulması hedeflenmiştir (DPT, 1996: 119). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise, Kamu Yönetimi, vatandaş ilişkilerinde karşılaşılan uyuşmazlıkların etkin ve hızlı bir şekilde çözümü amacıyla halkın şikâyetleri ile ilgili konularda yönetimi denetleyen ama yönetime bağlı olmayan bir Kamu Denetçisi sistemi kurulacaktır (DPT, 2001: 194) denilerek net olarak Kamu Denetçiliği Kurumundan bahsedilmiştir.

Birçok gazete makalelerinden dile getirilen Kamu Denetçiliği Kurumu, yine, Hak-İş, TÜSİAD, TOBB gibi çeşitli meslek örgütleri, yayımladıkları raporlarda Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulmasını ya da kurulması yönünde girişimlerin başlatılmasını savunmuşlardır (Sezen, 2001: 84).

Ülkemizde Kamu Denetçiliği, kanun tasarısı olarak 59. Hükümet döneminde 5521 sayılı kanun ile kamuoyunun gündemine girmiştir. 5521 sayılı kanun tasarısı TBMM'de kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanına gönderilmiş, Cumhurbaşkanı bazı maddeleri görüşülmek üzere geri göndermiştir. Fakat 5548 sayılı kanun ile mecliste tekrar kabul edilmiştir. Bu seferde Cumhurbaşkanı ve ana muhalefet partisi tarafından kanunun tümünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. Anayasa Mahkemesi de kanunun tümünü iptal etmiştir.

Sonraki zaman diliminde, Eylül 2010'daki Anayasa değişikliği referandumunda yer alan Kamu Denetçiliği milletimiz tarafından kabul edilmiştir ve Kamu Denetçiliği Kurumu Anayasamızın 74. Maddesine eklenmiştir.

Bu değişiklikle beraber şunlar gerçekleşmiştir (Sağlam, 2012: 33);

- Kamu Denetçiliği Kurumu, anayasal bir temele dayandırılmıştır.
- Kamu Denetçiliği doğrudan TBMM Başkanlığına bağlanarak, Kamu Denetçiliği ile TBMM arasında Anayasadan kaynaklanan doğal sayılabilecek bir ilişki kurulmuştur.
- Kamu baş denetçisinin görev süresi, 5548 sayılı kanundaki düzenlemenin aksine 4 yıl olarak belirlenmiştir. Seçimde birinci oylamadan sonra üye tamsayısının salt çoğunluğunu alan aday değil, ilk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunu alamayan adayın üçüncü oylamada üye

tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilebileceği öngörülerek Kamu baş denetçisi seçiminin demokratik meşruiyet kazanması pekiştirilmeye çalışılmıştır.

- Nihayet, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Baş Denetçisi ve Kamu Denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceği belirtilerek, madde 5548 sayılı kanunun iptali istemiyle dava açan davacıların öne sürdüğü gerçekler dikkate alınarak düzenlenmiştir.
- Sonuç olarak, 6328 sayılı kanun olarak 14.06.2012'de TBMM'de kabul edilmiş ve 29.06.2012 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak hizmete girmiştir.

3.3. Türkiye’de Kamu Denetçiliği İhtiyacının Kaynağı

İkinci dünya savaşı sonrasında, Dünyada, kamu yönetişimi ve insan hakları alanında zihniyet değişimi olmuş, tarafsız, bağımsız, uzman kurumlara ihtiyaç olmuştur. Sivil toplum örgütlerinin de kimi zaman yanlı ve güdümlü eğilimleri olabileceği gibi nedenler, kamusal sorumluluğu bulunan ve bir anlamda kamu vicdanının ve halkın savunucusu, tarafsız ve bağımsız olan uzman kurumların önemini giderek arttırmıştır. Halkla devlet arasında bir iletişim ve güven köprüsü oluşturabilmek için Türkiye’de de Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulması ve geliştirilmesi, demokrasinin meşruiyeti ve hukuk devleti açısından bir zaruret olarak görülmektedir (Fendoğlu, 2010: 4).

Yönetişim bir ülkedeki vatandaşların ve toplumdaki grupların, kendilerini açık bir şekilde ifade etmelerini, yasal haklarını kullanmalarını, yükümlülüklerini yerine getirmelerini ve farklılıklarını ortaya koymalarını sağlayan mekanizma, süreç ve kurumları kapsamaktadır (Maliye Bakanlığı Avrupa Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, 2003: 1). Yönetişim İlkelerinin uygulanmasında Kamu Denetçiliği Kurumunu irdelemek önemli bir noktadır. Genel yaklaşımlara göre yönetim ilkeleri dört ana ilkedен oluşmaktadır. Bunlar; şeffaflık, hesap verebilirlik, adillik ve sorumluluğu geliştirmeleridir.

3.3.1. Şeffaflık İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği

Şeffaflık, halkın yönetim tarafından yürütölen iş ve işlemlerden haberdar olması, gerekli bilgi ve belgelere ulaşabilmesi, yönetime katılması, yapılanları denetleyebilmesi veya yanlışlardan hesap sorabilmesi gibi demokratik, temiz ve dürüst yönetim anlayışını ifade etmektedir (Ceritli, 2012: 29).

Türkiye’de şeffaflığın arttırılması ihtiyacı konusundaki bilinçlenme devamlı artıyorsa da uzun zamanlar devam etmiş olan bazı uygulamalar ve alışkanlıklar, açıklığı ve düzenleyici gelişmeye kamuoyunun katılımını engellemektedir. Şeffaflık kamu ekonomisinin ve yönetiminin yönetilenler tarafından denetlenmesine imkân sağlar. Çünkü şeffaflık serbest bilgi akışının sağlanması ile ilgilidir. Açık toplum ve şeffaf devlet oluşturma yönünde atılacak adımlarda Kamu Denetçiliği önemli bir gelişim sürecini oluşturmaktadır. Kamu Denetçileri devlet ve vatandaş ilişkilerinde özellikle kamu görevlilerinin görev ve yetkilerini kötüye kullanması durumunda bu tür eylem ve davranışları araştırmak, kovuşturma gerektirmeyen durumlarda ise yapılan yanlışlığın veya haksızlığın düzeltilmesini ilgili kamu kuruluşundan talep edebilme yetkisine sahiptir. Bununla birlikte Kamu Denetçileri hatalı ve yanlış uygulamaları kamuoyunun ve basının bilgisine sunarak, şeffaflığın sağlanmasına katkıda bulunurlar (Aktan, 1998: 77).

3.3.2. Hesap Verebilirlik İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği

Hesap verebilirlik yönetimde yer alan kişilerin tüm vatandaşlara hizmet etme ve cevap verebilme gerekliliğidir (Maliye Bakanlığı Avrupa Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, 2003: 18).

Türkiye’de vatandaşların idarenin karar ve tasarruflarına karşı idari yargıya yaptıkları başvurularda son on yılda belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu konuda Avrupa Birliğinin sunduğu hukuk sistemi kolaylıklarını da kullanma yönünde bir eğilim gözlemlenmektedir. Buna karşılık hesap sorma süreci Türkiye’de çok yavaş çalışmakta ve davaların sayısı zaman içerisinde artarak yargıda büyük bir yığılmaya neden olmaktadır. Bu aşamada Kamu Denetçiliği, bir ön değerlendirme aşaması olarak olayların yargıya intikalden önce müdahalede bulunmakta ve çoğu zamanda yapıcı çözümler getirebilmektedir. Bununla birlikte yargıya intikal aşamasından önce çözüme

ulaşılamaması halinde dahi vatandaşın hesap sorabilmesi için öncelikle gerekli bilgilere erişebilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca bu nedenden ötürü vatandaşın hakkını savunabilmesi açısından bilgiye erişimini güvence altına alabilecek bağımsız ve tarafsız Kamu Denetçilerine ihtiyacı vardır (Abdioğlu, 2007: 96).

3.3.3. Adillik İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği

Adillik, kurumların yasal çerçevesel içerisinde hareket etmeleri ve kişilerin kendi davranışlarına kanunun tatbik edilebileceğini kabul etmeleri anlamına gelmektedir. Vatandaşlar, kamu görevlilerinin toplumun çıkarlarını adil bir şekilde gözetmeleri ve kamusal kaynakları günlük bazda en iyi şekilde idare etmeleri beklentisindedir. Adil ve güvenilir bir kamu hizmeti, kamuoyunun güvenini sağlamlaştırır. Ve tüm taraflar açısından arzulanan bir ortam oluşturur. Adillik ilkesinin etkili ve verimli bir şekilde uygulanması Kamu Denetçiliğini gerekli kılmaktadır (Abdioğlu, 2007: 96, 97).

Türkiye’de idari işleyişe ilişkin kuralların dağınık ve düzensiz oluşu, vatandaşların idare ile ilgili işlemlerinde gereksiz formalitelere girmeleri konunun özünden saparak yükümlölüklerini yerine getirmemelerine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak da mağdur olabilmektedirler. Bu gibi durumların önlenmesinde, hak ve adaletin sağlanmasında idari işleyişe ilişkin kuralların bir çerçeve içerisinde sunulmasının yanı sıra Kamu Denetçiliği de vatandaşın hak ve yararını kollayacaktır (Abdioğlu, 2007: 97).

3.3.4. Sorumluluk İlkesinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği

Sorumluluk ilkesi kanunlara ve toplumsal değerlere uygunluğu güvence altına almak amacıyla doğru hedefler koymayı ve bunları uygulamayı amaçlamaktadır (Tüsiad/Oecd, 2003: 11).

Dürüst ve etik değerlere duyarlı yani sorumlu bir yönetim anlayışı arzulanan birey devlet ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu amaçla vatandaşlara karşı duyarlılığu arttıracak bir yöntem olarak Kamu Denetçiliği önem arz etmektedir. Kamu Denetçiliği kamuda hâkimiyetin sağlanması ve sorumluluk mekanizmaların iyi düzenlenmesini amaçlamaktadır. İyi yönetişime doğru giden yolda yasalar oluşturulurken bürokratik uygulamalardan ziyade daha çok sorumluluk duygusuyla hareket etmek ve

beklentilerden daha ziyade tepkiler üzerine yoğunlaşmak elzem hale gelmiştir (Maliye Bakanlığı Avrupa Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, 2003: 111).

3.4. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Değerlendirilmesi

6328 sayılı kanunun temelini, büyük oranda 5548 sayılı kanun oluştursa da, Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçelerinin önemsendiği göze çarpmaktadır. Sonuç olarak da, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Haziran 2012 itibari ile yürürlüğe girmiştir (Sağlam, 2012: 34).

Burada Kamu Denetçiliği Kanunu maddeler halinde irdelenecektir;

Madde 1- Kanunun amacı ifade edilmektedir. Şöyle ki; Kamu hizmetlerinde kalitenin artırılmasına yönelik bağımsız ve etkin şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunduğu belirtilmektedir.

Madde 2- Kanunun kapsamı belirlenmektedir. Kanunda; Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluş, görev ve çalışma usullerine ilişkin ilkeler ile Baş denetçi ve Denetçilerin niteliklerine, seçimlerine, özlük haklarına ve Kurum personeline ilişkin hükümlere yer verildiği belirtilmektedir.

Madde 3- Kanunda geçen bazı terimlerin tanımlarına yer verilmektedir. Ayrıca, Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibinin kimler olacağı belirtilmiştir.

Madde 4- Kurumun kuruluşuna ilişkin bilgiler belirlenmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı, kamu tüzel kişiliğine sahip ve özel bütçeli olması ve merkezinin de Ankara'da olduğu, gerekli gördüğü yerlerde de büro açabileceği belirtilmektedir. Kurumun, Baş denetçilik ve Genel Sekreterlikten oluşacağı; Kurumda bir Baş denetçi ve beş Denetçi ile Genel Sekreter ve diğer personelin görev yapacağı öngörülmüştür.

Madde 5- Kurumun görevi belirtilmiştir. İdarenin işleyişiyle ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir.

Ayrıca görevi dışındaki işlevleri de belirtilmiştir; Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile re'sen imzaladığı kararlar ve emirler, yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askeri nitelikteki faaliyetlerinin Kurumun görev alanı dışında olduğu belirtilmektedir.

Burada silahlı kuvvetler için ayrı bir Kamu Denetçiliği bulunmakla beraber, böyle bir ayrıma gidilmeksizin tüm devlet organları üzerinde denetim yetkisine sahip Kamu Denetçileri de görülmektedir ifadesi mevcuttur. 6328 sayılı kanun ile sırf askeri nitelikte faaliyetler kurumun görev alanı dışında tutulduğu gibi askeri faaliyetler konusunda ayrı bir Kamu Denetçiliğine de yer verilmediği görülmektedir. Bu konu 2011 yılı Avrupa Birliği İlerleme Raporunda eleştiri konusu yapılmıştır (Abgs, 2011: 14).

Madde 6- Baş denetçiliğin, Baş denetçi ve Denetçilerden oluşacağı belirtilmektedir. Diğer yandan, Baş denetçi tarafından yönetileceği ve temsil edileceği ifade edilmektedir.

Madde 7- Baş denetçi ve Denetçilerin görevleri belirtilmektedir.

Madde 8- Kurumun çalışma ilkeleri belirtilmektedir.

Çalışma ilkeleri 4 nokta ile belirtilmektedir. Bunlar sırasıyla şu şekildedir; Baş denetçinin Denetçiler arasında işbirliğini sağlamak ve Denetçilerin uyumlu çalışmasını gözetmekle görevli olduğu; Denetçilerin, Baş denetçi tarafından görevlendirildikleri konu veya alanlarda tek başlarına çalışmaya ve önerilerini Baş denetçiye sunmaya yetkili olduğu belirtilmektedir. Kurumun, faaliyetlerini gerçekleştirirken elektronik ortam ve iletişim araçlarının kullanılmasını gözeticeği belirtilmekte ve son olarak da, Denetçilerin Baş denetçi tarafından görevlendirilecekleri konu veya alanlara ve aralarındaki işbölümüne ilişkin ilkelerin yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmektedir.

Madde 9- Genel Sekreterliğin oluşumu ve görevleri belirlenmektedir.

Madde 10- Baş denetçi veya Denetçi seçileceklerde aranacak nitelikler belirlenmektedir.

Türk vatandaşı olmaları gerektiği, yaş olarak baş denetçinin elli, denetçi için kırk yaşını doldurmuş olmak, 4 yıllık lisans mezunu olmak, kamu kurum veya

kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına kayıtlı olarak ya da özel sektörde en az on yıl çalışmış olma şartı olması gerekmektedir. Ayrıca kamu haklarından yasaklı, mahkûm ve herhangi bir partiye üye olmaması aranan şartlardır.

Madde 11- Baş denetçi ve Denetçilerin yapacağı görevlerin önemi dikkate alınarak, seçimlerinin belirli sürede sonuçlandırılması amacıyla adaylık ve seçimde uygulanacak hükümler belirlenmektedir.

Baş denetçinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca gizli oyla ve nitelikli çoğunlukla seçilmesi; Denetçilerin ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tarafından nitelikli çoğunlukla seçilmesi öngörülmektedir.

Madde 12- Kurumun bağımsızlığının, tarafsızlığının ve saygınlığının sağlanması amaçlanmıştır. Baş denetçi ve Denetçilerin görevlerini yerine getirirken tarafsızlık ilkesine uygun davranmak zorunda olduğu belirtilmektedir.

Madde 13- Baş denetçi ve Denetçilerin, görevlerine başlarken, Baş denetçi kurulda, denetçiler komisyonda and içerek göreve başlayacakları belirtilmektedir.

Madde 14- Baş denetçi ve Denetçilerin dört yıllık süre için seçilmesi öngörülmektedir. İstifa, ölüm veya görevden alınma gibi nedenlerle süresi bitmeden görevinden ayrılan Baş denetçi ve Denetçilerin yerine seçilen Baş denetçi ve Denetçilerin görev süresinin de dört yıl olduğu, belirtilmektedir. Baş denetçi ve Denetçilerin bir dönem daha seçilebilmesi imkân dâhilindedir.

Madde 15- Baş denetçinin veya Denetçilerin 10 uncu maddede sayılan nitelikleri taşımadıklarının sonradan anlaşılması veya bu nitelikleri seçildikten sonra kaybetmeleri halinde, bu durumun Komisyon tarafından tespit edilmesini takiben Baş denetçinin görevinin sona ermesine Genel Kurul tarafından görüşmesiz olarak; Denetçilerin görevinin sona ermesine ise Komisyon tarafından karar verileceği belirtilmektedir.

Seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan Baş denetçi veya Denetçiler hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun ve Komisyonun bilgisine sunulmasıyla Baş denetçi veya Denetçi sıfatının sona ereceği hükme bağlanmaktadır.

Madde 16- Baş denetçi ve denetçilerin mali ve sosyal hakları belirtilmiştir. Baş denetçiye, en yüksek Devlet memuru olan Başbakanlık Müsteşarı, Denetçilere ise Başbakanlık müsteşar yardımcıları için belirlenen her türlü ödemeler dâhil malî haklar tutarında aylık ücret ödeneceği düzenlenmektedir. Baş denetçi ve Denetçilerin, Başbakanlık Müsteşarı ve müsteşar yardımcılarının kadroya bağlı olan malî haklarından da faydalanabilmeleri öngörülmektedir.

Madde 17- Kuruma yapılacak başvuruların usulü ayrıntılı olarak belirlenmektedir.

Gerçek ve tüzel kişiler kuruma başvurabilir. Başvuru, kimlik bilgileri ile dilekçe yoluyla yapılmaktadır. Elektronik araçlar ile veya diğer iletişim araçları ile de başvuru yapılabilmektedir. Ayrıca valilikler, kaymakamlıklar aracılığı başvuru yapılabilecektir. Başvurulardan herhangi bir ücret alınmayacaktır.

Madde 18- Baş denetçinin ve Denetçilerin görevlerini gerektiği gibi yapabilmeleri için ilgili merciden istedikleri bilgi veya belgelerin tam ve doğru olarak zamanında gönderilmesi zorunluluğu vurgulanmaktadır. İstenen bilgi ve belgelerin, devlet sırrı veya ticarî sır niteliğindeki bilgi ve belgelerden olması halinde, yetkili mercilerin en üst makam veya kurulunca gerekçesi belirtilmek suretiyle verilmeyebileceği belirtilmektedir. Ancak, Devlet sırrı niteliğindeki bu bilgi ve belgelerin Baş denetçi veya görevlendireceği Denetçi tarafından yerinde incelenebileceği belirtilmektedir.

Madde 19- Baş denetçinin ve Denetçiler inceleme ve araştırma konusu ile ilgili bilirkişi görevlendirebilir, tanık ve ilgili kişileri dinleyebileceği belirtilmektedir. Ayrıca bu madde de bilir kişi ücretleri de ifade edilmektedir.

Madde 20- İnceleme ve araştırma süresinin başvuru tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılacağı belirtilmektedir. Önerilen çözüm, uygulanabilir nitelikte görülmediği takdirde ise bunun gerekçesini en geç otuz gün içinde Kuruma bildirmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Madde 21- Dava açma süresinin yeniden işlemeye başlaması, kurumun reddi veya kabulü neticesinde de dava açma süresinin tekrar başlayacağına ilişkin durumlar belirtilmektedir.

Madde 22- Bu madde ile her takvim yılı sonunda yürütülen faaliyetler ve önerileri kapsayan bir rapor hazırlanır ve komisyona sunulur. Bu rapor, iki ay içinde görüşülür, özet halinde Genel Kurula gönderilir. Ayrıca raporu resmi gazetede yayımlayarak kamuoyu ile paylaşılır, açıklanmasında fayda gördüğü konuları yıllık raporu beklemeksizin her zaman kamuoyuna duyurabilir.

Madde 23- Kurumun açıklama yapma yetkisi Baş denetçi veya görevlendireceği kişiye aittir.

Madde 24- Kurumda görev yapacak personelin atanma usulü belirtilmektedir. Genel Sekreter ve diğer personelin, Baş denetçi tarafından atanması öngörülmektedir.

Madde 25- Kamu Denetçiliği uzman yardımcılığına atanabilmek için aranan şartlar belirtilmektedir.

Madde 26- Kamu Denetçiliği uzmanlığına atanabilmek için aranan şartlar belirtilmektedir. Kamu Denetçiliği uzmanlığı ve yardımcı uzmanlığının görev, yetki ve çalışmaları ilişkin usuller yönetmelikle düzenleneceği belirtilmektedir.

Madde 27- Bu madde ile personele uygulanacak hükümler ile personelin mali ve sosyal hakları belirtilmektedir.

Madde 28- Yeni kurulan bir kurum olmasından dolayı, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yetişmiş uzman personelinden yararlanmak üzere, başvurulardaki şikâyet konularına göre kamu kurum ve kuruluşlarındaki uzman personelin geçici bir süreyle Kurumda çalıştırılmasına imkân sağlanmaktadır.

Madde 29- Kurumun bütçesi hakkında bilgi verilmektedir.

Madde 30- Kurumda çalışanların görevlerini bağımsız olarak yerine getirmeleri için uyacakları yasaklar ile yapamayacakları işler belirtilmektedir.

Madde 31- Baş denetçi ve Denetçilerin yaptıkları görevin niteliği ve önemi dikkate alınarak görevleri sebebiyle işledikleri öne sürülen suçlardan dolayı uygulanacak soruşturma ve kovuşturma usulüne ilişkin özel hükümler belirtilmektedir.

Madde 32- Genel Sekreter, Kamu Denetçiliği Uzman, Uzman Yardımcısı ve diğer personelin görevleri sebebiyle işledikleri öne sürülen suçlardan dolayı uygulanacak soruşturma ve kovuşturma usulü açıklanmaktadır.

Madde 33- Kurumda görev yapanlara emeklilik yönünden uygulanacak hükümler gösterilmektedir.

Madde 34- Kurumda görev yapacaklara ait kadrolar ihdas edilmektedir.

Madde 35- Maddenin birinci fıkrasıyla, Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcılığı ile Kamu Denetçiliği Uzmanlığının ihdasıyla ilgili olarak Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesinde gerekli değişiklikler yapılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulabilmesi için 5018 sayılı Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde değişiklik yapılmaktadır.

Madde 36- Kanunun 17. Maddesinin yayımı tarihinden dokuz ay sonra, diğer maddelerin ise kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girmesi belirtilmektedir.

Madde 37- Kanunun hükümlerinin TBMM Başkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceği belirtilmektedir.

3.5. Kamu Denetçiliği'nin Gerekliliği

Kamu Denetçiliği, ülkemizde hakkaniyet açısından, iç huzurun ve milli birliğin tesisi için gerekli bir kurumdur. Bunun yanı sıra insanlar, bir haksızlığa uğradıklarını düşündükleri esnada müracaat etmeleri halinde haklarını savunacak, onları koruyacak bir kurum olduğunu bilmeleri yönüyle büyük bir önem arz etmektedir (Köksal, 2007: 63).

Z. Avşar, Kamu Denetçiliğinin, gerekliliğini gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri kıyaslayarak şu sonuca varmıştır; Gelişmiş ülkelerdeki Kamu Denetçiliği kurumlarının kamu yönetimi ile ilgili şikâyetleri karşısında, yaptığı araştırma, soruşturma ve incelemelerde son derece başarılı olmuştur. Halkın kamu yönetimine olan güveninin devamında büyük pay kazanması ve yargının yükünü hafifletmesi, gelişmekte olan ülkelerin dikkatinden kaçmamıştır. Ve bu ülkelerde var olan, idarenin işi ağırdan alması, yönetsel eylem ve işlemlerdeki gizliliği öne sürmesi, görevi kötüye kullanması, hakkaniyetin tesis edilememesi gibi birçok soruna karşı yönetimin yeniden yapılanması gereği üzerinde durulurken, bu yapılanmanın en temel kurumları arasında Kamu Denetçiliği Kurumu düşünülmektedir (Avşar, 2007: 161). Ayrıca ülkemizde, idare tarafından yapılan hukuk dışı eylem ve işlemlerin artış göstermesi ve yargı organları tarafından geç karar verilmesi, hakların koruma bakımından kişileri mağdur

ettiği gibi, hukuk devleti ilkesine de büyük ölçüde zarar vermektedir (Arslan, 1986: 172).

İdarenin yukarıda saydığımız alanlardaki sıkıntılarını aşmak için ürettiği resmi çözümler ise yetersiz kalmakta ve gerçek anlamda işlerlik kazanmamaktadır (Arslan, 2006: 94). Demokratik bir toplum olan Türkiye’de de denetim mekanizmaları bireyler için bir çare kapısı olamamakta ve sonuç alıcı bir işlev gösterememektedir (Altuğ, 2002: 150).

Kamu kurumlarının yetersizliğinin getirdiği sonuç ise, toplumu hak arama alanında diğer denetim mekanizmalarına nazaran daha ucuz, basit ve pratik bir yöntem olan Kamu Denetçiliğine yönelmektedir (Arslan, 2006: 94). Bu noktada, bir ülkede bağımsız bir Kamu Denetçiliğinin varlığı, halka karşı adaletli, çabuk ve saygılı davranılması yükümlülüklerin hukuka uygun olarak belirlenmesi, kamu hizmetlerinin dürüstlük ve etkinlikle yürütülmesi gerektiğini, idarece de kabul edildiğinin açık bir göstergesidir (Eryılmaz, 2006: 314). Çünkü Kamu Denetçiliği, devlet ile halk arasında köprü görevi görmektedir. Bireylerin rahatsız oldukları konularda Kamu Denetçiliğini harekete geçirerek, idarenin denetimine katkıda bulunmaktadır (Kuluçlu, 2006: 8).

Kamu Denetçiliği, halkı yönetimin haksız eylem ve işlemlerine karşı koruyan bir yargıç gibi görev yapmakta; kamu yönetiminin ilgili birimlerine rahat bir şekilde girebilmekte, istediği belgeyi temin edebilmekte ve görevlileri sorguya çekebilmektedir (Eryılmaz, 2006: 314).

Bunların yanında, Kamu Denetçiliğinin Türkiye için gerekliliğini şu şekilde ifade edebiliriz (Köksal, 2007: 94-96);

- Kamu Denetçiliği, Türkiye’de demokrasinin tam olarak kurumsallaşması, yerleşmesi temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması açısından gerekli bir kurum olacaktır.
- Kamu Denetçiliğini, ülkemizde kurumsallaştırırken yasama, yargı, yürütme, sivil toplum örgütleri, meslek odaları, meslek kuruluşları ve sendikalar arasında dengeyi sağlayabilecek bir sistem olarak kurumsallaştırmalıyız. Bunu sağlayamaz isek ülke yönetimini elinde tutan siyasi irade hem parlamento, hem Kamu Denetçiliği ile yenilmez bir armada olarak karşımıza çıkacaktır. Bu seferde yönetimde, icrada çift başlılık söz konusu olacaktır.

- Anlaşmazlıklarla ilgili mahkemeden önce Kamu Denetçisi devreye gireceği ve birçok probleme mahkemesiz çözüm bulacağı için yargının yükünü de hafifletecektir. Kısa bir sürede karar verecek ancak kararlarından sorumlu olmayacaktır.
- Bürokrasi kendisine çeki düzen verecek, Kamu Denetçiliğinin denetiminin var oluşu bürokratik engelleri ve karmaşıklığını en alt düzeye indirecektir. Meselelere kestirme bir yoldan, pratik, hakkaniyete uygun çözüm bulmaya çalışacaktır.
- Tüketicinin korunması ve hızlı ve çabuk bir süreçte gündeme gelecektir. Satıcı tüketiciyi aldatma psikolojisine girmeyecek, sattığı üründen kendini daha fazla sorumlu görecektir. Ekonomik dengelerin de sağlıklı işleyişini sağlayacaktır.
- Keyifliğin hâkim olduğu kamu kurumlarının hizmetlerde meydana gelen kötü yönetimden dolayı haksızlığa uğrayan vatandaşların dertleri ile ilgilenecektir. Devlet ile bireyler arasında problemleri çözmeye çalışacaktır.
- Arabuluculukta başarılı olamasa bile, bir anlamda vatandaşı karşısına alıp dinleyerek onu psikolojik olarak rahatlatacaktır.
- Ayrı bir bütçesi olacak olan Kamu Denetçiliği, bütün hizmetlerini ücretsiz yapacak, kurumun özerk olarak kalmasına özen gösterecektir.
- Direkt ve endirekt yolsuzlukların yapıldığı alanlara müdahale edebilecektir.
- Bağımsız, tarafsız, etkin, hakkaniyeti temin için çalışacak ve kamuya hesap verecek uyulamalar yapacaktır.
- Çözüm makamı belli olmayan uyuşmazlıklara, yargıda uzun süren davalara çare arayacaktır.
- Kamu Denetçisi de tıpkı kamu kuruluşları gibi açık, net ve şeffaf olacaktır. Adil ve insani yöntemlerle problemlere çare arayacaktır.
- Taraflar arasında yaşanan ihtilafın aşılabilmesi sebebiyle, arabuluculuk için bağımsız ve tarafsız bir kurum isteyen kurum ya da kişilere çözüm üretecektir.
- Yönetim ve halk ile devleti kucaklaştıracaktır. Sosyal alanlardaki problemlerin çözümünde lokomotif olacaktır.

- İnsan hak ve hürriyetini engelleyecek her konuyu araştırıp, akıllarda tereddüt bırakmayacak şekilde çözümleyecektir.
- Kamu hizmetleri vatandaşın ödediği vergilerle finanse edilmektedir. Vatandaş devlete vergi olarak verdiği paranın nereye ve niçin harcandığını bilme, bunu denetleme hakkı vardır. Bu denetleme hakkını vatandaş adına Kamu Denetçisi denetleyebilecektir.

Ayrıca, Kamu Denetçiliği, halkın idare ile ilgili şikâyet ve başvurularını dinleyerek, çözüme kavuşturacaktır. Özellikle rüşvet ve yolsuzluk olaylarının çok sık yaşandığı kurumlarda ve işlemlerde şeffaflığa, adalete azami özen gösterilmelidir (Aktan, 2011: 24). Çünkü araştırmalar gösteriyor ki, Kamu Denetçiliği Sisteminin başarılı bir şekilde uygulandığı 5 ülke (İsveç, Finlandiya, Danimarka, Norveç, Yeni Zelanda) dünya rüşvet sıralamasında en az rüşvet alan ülkelerin başında gelmektedir (Tuncer,1997: 81'den aktaran, Köksal, 2007: 91).

Halkın doğrudan, masrafsız ve bürokratik prosedürler olmadan kamu kuruluşları ile ilgili sorun ve şikâyetlerini Kamu Denetçisine ileterek çözümlenmeleri vatandaşların yönetime katılımlarını arttıracaktır. “Kim gelse bu işi çözemez” anlayışı yerine “Ben kendi başıma bu sorunu çözebilirim” düşüncesi hâkim olacak daha demokratik bir katılım ortamı doğacaktır. Bunu yanında kamu kurumları ve çalışanları hakkını çekinmeden savunan ve alan insanlar karşısında daha ilkeli davranacak, bireylerle olan ilişkilerinde kişilerin mağdur edilmemesi için gereken özeni göstereceklerdir (Özden, 2010: 165-166).

Ülkemizdeki mevcut duruma baktığımızda Kamu Denetçiliği uygulamasının kamu yönetiminin işleyişindeki aksaklıklar ve yönetim ile vatandaş arasındaki sağlıklı ilişkiler nedeniyle hemen hemen bütün kamu kurumları için gerekli olduğu görülmektedir. Zihniyet sorunu, kamu yönetimin yapısı ve mevcut denetim mekanizmaları başta olmak üzere ülkemizde Kamu Denetçiliğinin birçok zorlukla karşılaşacağı muhtemeldir. Ancak söz konusu zorluklar aşılabı uygulanması halinde ise gerek yönetim, gerekse vatandaş açısından büyük yararlar sağlayacaktır. Kamu Denetçisinin kendisinden beklenen yararları sağlayabilmesi ve karşılaşacağı zorlukların üstesinden gelebilmesi için kurumun halk tarafından tanınması ve

benimsenmesi, kamu denetçisinin söz ve kararlarının tutarlılık göstermesi Kamu Denetçiliği için önem arz etmektedir (Akın, 1998: 548).

3.6. Kamu Denetçiliği Kurumuna Yönelik Eleştiriler

Yönetimin etkili bir şekilde denetlenmesi, insan hakları ihlallerinin önlenmesi amacıyla bir Kamu Denetçiliğinin Türkiye’de de hayata geçmesi nihayet sağlanmıştır. Ancak, kurumun Türkiye’de gerekliliği ve uygulanabilirliğinin tartışılmasının yanında, kurum bazı eleştirilere de maruz kalmaktadır. Kamu Denetçiliğinin kurulmasına yönelik eleştirilerden ilki, ülkemizde yeteri kadar denetim birimi ve kurumu olduğudur. Türkiye’de şu anda idare üzerindeki kontrol, idari mahkemelerin yanı sıra Meclis, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığa bağlı denetim mekanizmalarının mevcut olmasıdır. Bu denetim mekanizmalarının görevleri ile Kamu Denetçiliğinin görevlerinin benzer oldukları belirtilmektedir ve gereksizliği dile getirilmektedir. Fakat burada bu denetim mekanizmalarının ne kadar verimli işleyip işlemediğini ve ne kadar etkili olduğudur (Acar, 2009: 99-100).

Meclis üyeleri tarafından yürütülen soruşturmanın politik etkilerden tamamen bağımsız olduğu söylenebilir mi? Ya da Meclise gelen her dilekçe ile tek tek ilgilenildiğinin iddia edilmesi mümkün müdür? Kamu kuruluşlarındaki verimsiz işleyiş, karşılaşılan bürokratik engeller artık olağan olarak karşılanmakta, birçok insan şikâyet etme gereğini bile duymamaktadır. Çünkü şikâyet etse bile herhangi bir düzelme olmayacağını düşünmektedir (Babüroğlu, 1999: 1). İdari denetim tam anlamıyla yapılabilmekte midir? İdari denetim organları etkin midir? Fonksiyonel midir? Yargı kararlarının gerekleri yerine getirilmekte midir? Yargı kararlarını uygulamayan idare ve kamu görevlerinin sorumlulukları işlemekte midir? (Eren, 2000: 95).

Kamu Denetçiliğinin kurulmasındaki amaç bu mekanizmalara alternatif bir denetim kurumu oluşturmak değildir. İdarenin denetlenmesini bir ilke olarak algılayıp bu ilkeyi gerçekleştirmek için ne kadar mekanizma varsa hepsini, ülkenin özgül şartlarına uyarlayıp değerlendirmekle ilgilidir. Kamu Denetçiliği, tüm idari sorunları çözecek mucizevî bir kurum tabii ki değildir. Zaten hiçbir ülke de Kamu Denetçiliğini bu amaçla kurmamıştır. Sadece tarafsız ve bağımsız olmasından kaynaklanan bir saygınlık taşıması oranında, idare üzerinde olumlu psikolojik etkiler yapabilen bir kurum olarak tercih edilmektedir (Esgün, 1996: 269).

Kamu Denetçiliğın eleştirilere konu olan diğerk bir husus ise, yönetsel yargının bulunduğu ülkelerde Kamu Denetçiliğinin ihtiyaç olmadığıdır. Ama kurumun 1973 yılında idari yargının beşiki sayılan Fransa’da kabulü ve geçen yıllar boyunca da oldukça önemli işlevler görmesi, Kamu Denetçiliğinin, idari yargının bulunduğu ülkelerde uygulanamayacağı endişelerini büyük ölçüde çürütecek niteliktedir (Temizel, 1997: 777).

Ayrıca Kamu Denetçiliğinin önemi ve gereğı, yargının yapamadığı yerindelik denetimini de yapabilmesinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü hukuk devletinde, idarenin sadece yasalara uygun olması yetmez; hukuka da uygun olması gerekir. Hukukun temelinde de insan hak ve özgürlükleri, adalet ve eşitlik ilkeleri yattığına göre, idareyi bu açıdan da denetleyecek ve özellikle kitabına uydurulmuş bir haksızlığı ya da adaletsizliği saptayıp kamuoyuna duyuracak bir mekanizmanın gerekliliğı ortaya çıkmaktadır (Esgün, 1996: 269).

Kuruma yönelik eleştirilerden biri de kurumun yönetime emir verme, yönetimin yerine geçerek işlem yapma, yönetsel işlemleri iptal etme veya yönetsel eylem ve işlemler karşısında tazminata hükmetme gibi yönetim üzerinde etkili olacak yetkilere sahip olmadığıdır (Akın, 1998: 541). Bağlayıcılığı olmayan ve başka bir yaptırımı, zorlama gücü de bulunmayan Kamu Denetçiliğı kararlarının, tavsiyelerinin yerine getirilmesi, ancak çok bilinçli, aydın bir kamuoyunun varlığıyla gerçekleşebilir. Kamu Denetçiliğinin başarısı kamuoyuna bağlıdır. Kamu Denetçisinin sadece tavsiyede bulunma ve ikna etme yetkileri vardır. Bu yetkilerle haksızlığı gideremediğı zaman elindeki yaptırım, açıklama yetkisidir. Tavsiyesine uyulmadığı takdirde Kamu Denetçisi, bunu kamuoyuna açıklayabilir. Zaten yaptığı bütün işlemleri bir yıllık faaliyet raporu içerisinde kendisini seçen parlamentoya sunacaktır. Parlamento, Kamu Denetçisinin sunacağı raporla da konuyu öğrenebilir ve üzerine gidebilir. Ayrıca gerektiğinde özel açıklamalarla da belirli konuları kamuoyuna intikal ettirebilir. Böylece Kamu Denetçiliğinin ya da onun tavsiyelerinin gerçek yaptırımı, bu açıklamalarla harekete geçecek olan kamuoyudur. Bu bakımdan kamuoyunun aydınlatılmış ve gelişmiş olması büyük önem taşımaktadır (Işııkay, 2007: 40).

Ayrıca ilk Kamu Denetçisi seçimiyle beraber ilk baş denetçi M. Nihat Ömeroğlu ile ilgili birçok eleştiriler yapıldı. Hrant Dink kararıyla ilgili eleştirilen bir kişinin

Türkiye'nin ilk baş denetçisi seçilmesi bazı çevrelerce Kamu Denetçiliği Kurumunun güvensizlikle itham edilmesine neden olmuştur. Burada eleştirilen bir başka noktada, çelişkili açıklamalarıdır. Baş denetçinin eleştiriler karşısında ayrı ayrı üç gazeteye farklı demeçlerde bulunması ve hiçbirine sonradan yalanlamadığını açıklaması güvensizliğin başka bir noktasıdır (Koru, 2012: 1).

SONUÇ

Kamu yönetiminin geliştirilerek daha iyi hale gelmesinin sağlamak için günümüze kadar farklı denetim mekanizmaları uygulanmış, fakat istenilen hedeflere ulaşılamamıştır. İdarenin, hukuk kurallarına, hakkaniyete bağlı kalarak hem daha iyi bir idari yapı oluşturma çabası, hem de bireylerin sorunlarına çare olma noktasında eksikleri hep olmuştur.

Mesela, birey ile idare arasında, yargı denetimine önemli bir işlev yüklenmektedir. Bireylerin, idareye karşı yargı denetimi, kimi zaman aşırı pahalı olması veya bu sürecin uzun bir süreyi kapsaması, insanları olumsuz olarak etkilemektedir. Yasama organı tarafından gerçekleştirilen siyasal denetim ise, bireyleri idareye karşı korumaktan ziyade hükümeti oluşturan partiyi ya da partilerin yapmış oldukları faaliyetleri denetlemektedir. Kamuoyu denetinde de, iletişim araçları ile sivil toplumun ve baskı grupların etkisiyle bu denetim yolları da bireylerin çarelerine derman olamamaktadır. İdarenin haksız işleyişi karşısında bireyleri koruyan bir kurumu olması yönüyle Kamu Denetçiliği Kurumu dikkat çekmektedir. Faaliyet gösterdiği ülkelerde önemli bir yeri olan bu kurum, Türkiye için de zorunluluk arz etmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu, diğer denetim yollarına göre daha pratik, daha esnek ve daha masrafsız bir kurum olması da bu kurumu, diğer kurumlardan ayırmaktadır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, Kamu Denetçiliği Kurumu, diğer denetim mekanizmalarına alternatif değil, onların eksikliklerini tamamlayan bir yardımcı olarak görülmektedir.

Ayrıca Kamu Denetçiliği Kurumunun idare karşısında bağımsız bir statüsü olması yönüyle de, bireylerin gözünde saygın bir konumdadır. Kamu Denetçisinin uyarı ve eleştirisi, yöneten açısından en çekinilecek yönüdür. Kötü yönetim veya kusurlu davranış gösteren kamu görevlisi üstlerinden göreceği baskının yanı sıra kamuoyu nezdinde zor duruma düşeceğini bilmesi, eğer varsa bağlı olduğu meslek odasına da aynı uyarının gönderileceğini bilmesi can alıcı uyarı noktası olmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu tarafsızlığı, bağımsızlığı, psikolojik yaptırım üstünlüğü ve saygınlığı ile doğru orantılı olarak şikâyetçilerin sorunlarını çözmedeki başarısı, yöneteni oluşturan unsurların daha dikkatli ve olumlu yönde gelişmelerini sağlayacaktır. Bu kurumun Türkiye’de tam anlamıyla işleve girmesiyle birlikte idare ile birey arasında diyalog sağlanmış olacaktır. Böylelikle idarenin hizmetlerindeki kalite artacak ve idari yargının yükü azalmış olacaktır

Bu yüzden kurumun başında bulunan kişinin üstün nitelikli bir kişi olması önemlidir. Bununla birlikte, üstün bir hukuk bilgisine de hâkim olması gerekir. Kamu Denetçiliği Kurumuna bireyler ile kamu yönetimi arasındaki ilişkilerinin güçlendirilmesinde, insan haklarının korunmasında ve demokrasiye katkıda bulunması yönleriyle, büyük bir görev düşmektedir ve bu yönleriyle de Türkiye açısından büyük yararlar sağlayacaktır.

Genel bir Kamu Denetçiliği Kurumu'nun yanında uzmanlık alanlarına göre ayrılan Kamu Denetçiliği Kurumları'nın da kurulması, kuruma katkı sağlayacaktır. Örneğin, Sağlık Kamu Denetçisi, Çocuk Kamu Denetçisi, Basın Kamu Denetçisi, Aile Kamu Denetçisi gibi. Buradaki amaç kamu hizmeti verilen alanların çok değişik özelliklere sahip konumda olması ve yasa, yönetmelik ve uygulama işlemlerinde farklı kanunlar tarafından ilişkilendirilmiş olmalarıdır. Bu nedenle şikâyet konularında uzmanlaşmış olan Kamu Denetçiliği Kurumlarının daha yararlı olduğu diğer ülkelerde görülmüştür.

Türkiye için öncelikle Aile Kamu Denetçiliği için pilot uygulamalar başlamıştır. Bu konuda bakan Fatma Şahin, Aile Kamu Denetçiliği ile çiftlerin kararlarını verirken tekrar düşünmeyi yönlendirmeye, bilgiyle, eğitimle, süreci yönetmeyi, süreci yönetirken iki kişinin vereceği karara göre bunu yapma şeklinde bir çalışmayı hayata geçirmeye çalıştıklarını ifade etti (kamudenetcisi, 2012, 1).

Sonuç olarak, ülkemizde güncel konulardan biri olan Kamu Denetçiliği kavramı, halkın şikâyetlerini inceleme ve sonuçlandırma sürecinin hızlılığı ve müracaatların son derece basit bir hale getirilmesi ile çözümler bulması ve vatandaşların kuruma ulaşımını kolaylaştırması yönüyle önemli bir kurumdur. Bu yönleriyle Kamu Denetçiliği, Türkiye için büyük faydalar teşkil etmektedir. Bu açılardan, demokrasisini örnek aldığımız Batı ülkeleri ile, standartları ve uygulamaları aynı seviyelere getirmeliyiz. Çünkü Kamu Denetçiliği, yürürlükte olduğu demokratik Batı ülkelerinde, temel hak ve hürriyetlerin, adaletin en büyük güvencesi kanunlar ve yargı olmuştur. Bizde bunu istiyorsak gereğini yapmalıyız. Çünkü çerçevesini çizdiğimiz Kamu Denetçiliğinin tesis edilmesi ile hakkaniyet kuralları içerisinde daha çabuk, problemsiz ve herkesi memnun etme gayretinde olacak bir kurum olması yönleriyle kurum, Türkiye için büyük bir önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ABDİOĞLU, H. (2007). “Yönetişim İlkelerinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Açısından Önemi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:6 Sayı:11, ss. 79-102.
- ABGS. (2011). Türkiye 2011Yılı İlerleme Raporu, <http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf> Erişim Tarihi: 25.02.2013
- ACAR, T. (2009). *Kamu Yönetiminde Yeni Bir Denetim Yolu: Kamu Denetçiliği*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- AĞYEL, Ş. (2007). *Türkiye’de Ombudsmanlık Kurumunun Oluşturulma Gerekçeleri ve Kamu Kurumlarında Halkla İlişkiler Faaliyetleri ile İlişkisi* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- AKIN, C. (1998). “Cumhuriyetimizin 75. Kuruluş Yıldönümünde Yönetimin Denetlenmesinde Yeni Bir Denetim Yolu: Ombudsman (Yüksek Yönetim Denetçisi)” *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 421 (Aralık), ss. 517-550
- AKIN, C. (2000). “Kamu Yönetiminde Yeniden Düzenleme Çalışmaları ve Denetim Sistemimiz”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, Sayı:427 (Haziran), ss. 100-101.
- AKINCI, M. (1999). *Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman*, Beta Yayınları, İstanbul.
- AKTAN, C. C. (1998). “Türkiye’de Devlet Ahlakının Yeniden Tesis Edilmesine Yönelik Öneriler” *Türkiye Günlüğü*, Sayı:51 ss. 74-78.
- AKTAN, C. C. (2011). “Toplum ve Devlet Arayışı” *İlim Dünyası*, Sayı:3, ss. 18-27.
- AKTAŞ, K. (2011). “Kamu Denetçiliği Kurumunun Anayasal Sistemdeki Yeri ve Etkinliği Sorunu” , *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:94, 359-374.

- ALTUĞ, Y. (2002). *Kamu Denetçisi (Ombudsman)*, İstanbul Üniversitesi Rektörlük Yayını, İstanbul.
- ARKLAN, Ü. (2006). “Bir Kamu Denetimi Sistemi Olarak Ombudsman Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Selçuk İletişim Fakültesi Dergisi*, 4 (3), ss.82-100.
- ARSLAN, S. (1986). “İngiltere’de Ombudsman Müessesesi” *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:19 Sayı:1. 157-172.
- ATAMAN, T. (1993). “İngiltere’de Ombudsman Kurumu (İdarenin Parlamento Tarafından Denetimi)” *Türk İdare Dergisi*, Cilt:65, Sayı: 400, İçişleri Bakanlığı, ss. 219-249.
- ATAMAN, T. (1997). “Ombudsman ve Temiz Toplum”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:14, ss. 779-789.
- ATAY, C. (1999). *Devlet Yönetimi ve Denetimi*, Alfa Yayınları, Ankara
- AVŞAR, Z. (2007). *Ombudsman İyi Yönetilen Kamu Hakemi*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- AYDIN, A.H. TAŞ, İ.E. ve ERSÖZ, M. (2012). “Önemi ve Uygulanabilirliği Açısından Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu” , *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II: Küresel Değişim ve Demokratikleşme*, İnönü Üniversitesi, Malatya.
<<http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/AhmetHamdiAydin.pdf>>
- BABÜROĞLU, N.O. (1999). *Ombudsman Kurumu*,
<<http://arsiv.zaman.com.tr/1999/02/06/yazarlar/9.html>>, Erişim Tarihi: 24.02.2013.
- BABÜROĞLU, O. HATİPOĞLU, N. (1997). *Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi: Devlette Bir Toplam Kalite Mekanizması Örneği*, Tüsiad Yayınları, Yayın No: T/97-206), İstanbul.

- BAYLAN, Ö. (1978). *Vatandaşın Devlet Yönetimi Hakkındaki Şikâyetleri ve Türkiye için İsveç Ombudsman Formülü*, İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı Yayınları N.12, Gaye Matbaası, Ankara.
- BOZOĞLU, M. (2008). *Kamu Yönetiminde İdari Denetimi ve Ombudsmanlık Kurumu*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- BÜLBÜL, M. (2007). “Bir Parlamenter Denetim Yolu Olarak TBMM’de Yazılı Soru”, *Yasama Dergisi*, Sayı:4, ss.27-56.
- CANGİR, M. (2010). *Yeni Zelanda Yönetim Sistemi*, <http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/21yy/YZelenda.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2012.
- CERİTLİ, İ. (2012). “Türk Kamu Yönetiminde Şeffaflaşma ve Hesap Verebilirliğe Yönelik Pozitif Dönüşüm, Dirençler ve Zayıflıklar: Geleceğin Gelenekle Dansı”, *Şeffaf ve Hesap Verebilir Kamu Yönetimi Sempozyumu*, <http://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/kamu_yonetimi_sempozyumu.pdf>
- ÇAKMAK, C. (2008). *Kamu Yönetiminde Kamu Denetçiliği (Ombudsman) Kurumunun Türkiye’de Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- DEMİR, G. (2003). *Ahilik ve Demokrasi*, Ahilik Kültürünü Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul.
- DİNAN, D. (2005). *Avrupa Birliği Ansiklopedisi A-Z*, Cilt:1 1.Basım, Mas Matbaacılık, İstanbul.
- DİNÇER, Ö. YILMAZ, C. (2003). “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma:1 Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim”, *T.C. Başbakanlık*, Ankara.
- DPT. (1990). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*, <<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf>>, Erişim Tarihi: 02.07.2012.
- DPT. (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*, <<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf>>, Erişim Tarihi: 02.07.2012.

- DPT. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*,
<<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan4.pdf>>, Erişim Tarihi: 02.07.2012
- DPT. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Beş Kalkınma Planı (2001-2005)*,
<<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8.pdf>>, Erişim Tarihi: 02.07.2012.
- DPT. (1996). *Yedinci Beş Yıllık Beş Kalkınma Planı (1996-2000)*,
<<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/>>, Erişim Tarihi: 02.07.2012.
- DYE, K. M. (1996). *Accountability, Auditing and Democracy*,(Notes for an Adress to the Commonwealth Conference of Auditors General), Lahore.
- ERDENGİ, T. B. (2009). *Ombudsman: Dünya Uygulamaları Ve Türkiye*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ERDOĞMUŞ, O. (2006). *Kamu Yönetiminde İdari ve Denetsel Açından Ombudsman Kurumu; Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- EREN, H. (2000). “Ombudsman Kurumu” *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1-2 s:79-96.
- ERHÜRMAN, T. (1995). *Dünya 'da ve KKTC 'de Ombudsman*, Işık Kitabevi Yayınları, Lefkoşa.
- ERHÜRMAN, T. (1998). “Ombudsman”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:31, Sayı:3, ss:87-102.
- ERHÜRMAN, T. (2000). “Türkiye için Nasıl Bir Ombudsman Formülü?” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt:49 Sayı: 1-4 ss.155-180.
- ERYILMAZ, B. (2006). *Kamu Yönetimi*, Erkam Matbaası, İstanbul.
- ESGÜN, İ. U. (1996). “Ombudsman Kurumunun Türkiye için Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:45 Sayı:1, ss. 251-278.

- FENDOĞLU, H. T. (2010). *Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)*, SDE Analiz, Strateji Düşünce Enstitüsü,
<[http://www.hasantahsinfendoglu.com/sde/KAMU%20DENETCILIGI%20\(OMBUSMANLIK\).pdf](http://www.hasantahsinfendoglu.com/sde/KAMU%20DENETCILIGI%20(OMBUSMANLIK).pdf)> Erişim Tarihi: 19.09.2012.
- GAMMELTOFT, H. H. (1986). “Ombudsman Kavramı”, çev. Turgay Ergün, *Amme İdaresi Dergisi*, Sayı 4, Cilt 19, ss. 195-202.
- GERÇEK, A. (2004). “Çağdaş Eğilimler Çerçevesinde Türkiye’de Vergi İdaresinin Modernizasyonuna Yönelik Çalışmaların Değerlendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Yıl:27 Sayı:190 Özel Ek, ss.13-94.
- GREGORY, R. GIDDINGS, P. (2000). “*Righting, Wrongs, The Ombudsman in Six Continents*”, IOS Press, Amsterdam.
- İŞİKAY, M. (2007). *Ombudsmanlık Kurumunun Avrupa Birliği ve Türkiye’deki Konumu*, <<http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/MIsikay.html>>, Erişim Tarihi: 26.12.2011.
- İNAC H. ÜNAL F. (2007). “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Yönetimde Açıklığın Önemi ve Uygulama Düzeyi” *Dumlupınar Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:18, Ağustos 2007, ss.41-62.
- İSBİR, E. G. (1977). *Türkiye’de Devlet Memurların Denetimi*, Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi Yayını, Yayın no: 105, Ankara.
- KAMU DENETÇİSİ. (2012). *Aile Ombudsmanlığı*, <<http://www.kamudenetcisi.com/category/ombudsman-4/aile-ombudsmanligi/>>, Erişim Tarihi: 30.12.2012.
- KAYA, A. (1995). “Türkiye’deki İdarenin Denetimi Yetersizliğine Ombudsman Modeli Bir Çözüm Olabilir mi?”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:6, 389-408.

- KENEŞ, B. (1997). “Bir Denetim Mekanizması olarak Ombudsman, Türkiye’deki İhtiyaçlara Ne Kadar Cevap Verebilir?” , *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:14, ss. 790-799.
- KESTANE, D.(2006). “Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)” , *Maliye Dergisi*, Sayı;151, Temmuz-Ağustos, 128-142.
- KILAVUZ, R. YILMAZ, A. İZCİ, F. (2003). “Etkin Bir Denetim Aracı Olarak Ombudsmanlık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:4 Sayı:1, ss. 49-68.
- KONTOĞLU, Ö. CİRİT, K. ve KÜÇÜK, M.Y. (2010). *Danimarka*, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Ankara.
- KORU, F. (2012). *Baş denetçi Sorun olur mu? Oldu bile*,
<<http://haber.stargazete.com/yazar/basdenetci-sorun-olur.../yazi-711208>>,
Erişim Tarihi: 23.02.2013.
- KÖKSAL, M. (2001). *Ahilik Kültürünün Dünü ve Bugünü*, TSE Yayını, Ankara
- KÖKSAL, M. (2007). *Ombudsman Kamu Hakemi*, Işık Eğitim Kültür Hizmetleri, Ankara.
- KÖSE, H. Ö. (2007). *Dünyada ve Türkiye’de Yüksek Denetim*, 145.yıl Yayınları, Sayıştay Başkanlığı, Ankara.
- KULAKSIZ, H. (2008). *Türk Kamu Yönetiminde Değişen Denetim Sistemi ve Uygulanabilirliği*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- KULUÇLU, E. (2006). “Yönetimin Denetiminden Denetimin Yönetimine” *Sayıştay Dergisi*, Sayı:63, ss. 3-37.
- KURUÜZÜM, İ. (2008). *Ombudsman Kurumu, Türkiye’de Uygulanabilirliği ve Kültür ve Turizm Sektörü için Bir Uygulama Model Önerisi*, Doktora Tezi, İstanbul.
- KÜÇÜKÖZYİĞİT, H.G. (2006). “Ombudsmanlık Kurumu, Hukuksal Ve Siyasal Bir İnceleme” *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt 2, No:5, ss.90-111.

MALİYE BAKANLIĞI AVRUPA DIŞ İLİŞKİLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI. (2003).

İyi Yönetişimin Temel Unsurları, <<http://www.abmaliye.gov.tr/node/142>>,

Erişim Tarihi: 24.02.2013.

MEENS, T. (2007). *Ombudsman Okur/İzleyici ile medya arasındaki kilit isim*,

<[http://ilef.ankara.edu.tr/etik/ombudsman-okurizleyici-ile-medya-arasindaki-](http://ilef.ankara.edu.tr/etik/ombudsman-okurizleyici-ile-medya-arasindaki-kilit-isim)

kilit-isim>, Erişim Tarihi: 30.01.2012.

MUTTA, S. (2005). *İdarenin Denetlenmesi ve Ombudsman Sistemi*, Kazancı Kitap

Ticaret A.ş. İstanbul.

NOHUTÇU, A. (2007). *Kamu Yönetimi*, Savaş Yayınevi, Ankara.

OİKEUSASİAMİES. (2012). *The Parliamentary Ombudsman of Finland*,

<<http://www.oikeusasiatamies.fi/Resource.phx/ea/english/ombudsman/>

index.htm>, Erişim Tarihi: 25.04.2012.

OYTAN, M. (1975). “Ombudsman Eli ile İdarenin Denetimi Konusunda Kıyaslamalı

Bir İnceleme” *Danıştay Dergisi*, Sayı: 18-19, ss. 193-214.

ÖZDEN, K. (2010). *Ombudsman Türkiye’deki Tartışmalar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

ÖZDEŞ, O. (1971). “Danıştay ve Tarihi Gelişimi” *Danıştay Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 1 s. 2-

32.

ÖZER, M. A. (2007). “Hukuku ve Kurumlarıyla Uluslar Üstü Bir Örgüt: Avrupa

Birliği”, *Mercek Dergisi*, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayınları,

İstanbul.

ÖZER, M. A. (1997). “İngiltere’de Yönetimin Denetiminde Özgün Bir Kurum:

Parlamento Komiserliği”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 69, Sayı:416, ss. 53-64.

PÜSKÜLLÜOĞLU, A. (1995). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 10. bs.

İstanbul.

SAĞLAM, A. (2012). “Kamu Denetçiliği ve İdari Yargı ile İlişkisi”, *Adalet Dergisi*,

Sayı: 44, ss.27-49.

- SANAL, R. (2002). *Türkiye’de Yönetimsel Denetim ve Devlet Denetleme Kurulu*, TODAİE, Ankara.
- SANAL, R. (2008). “Yeni Yasal Düzenlemeler Işığında Yerel Yönetimlerin Denetimi”, *Türk İdare Dergisi*, Haziran, Sayı:459, ss.101-128.
- SERVAT UNİBE. (2000). *Finlandiya Anayasası*, <http://www.servat.unibe.ch/icl/fi00000_.html>, Erişim Tarihi: 24.04.2012.
- SEZEN, S. (2001). “Ombudsman: Türkiye için Nasıl Bir Çözüm?” *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:34 Sayı:4 ss. 71-96.
- SÜT, H. İ. (2010). *Avrupa Birliği ve Türkiye Bağlamında Ombudsmanlık: Kamunun Denetimsizliği ve Yolsuzluk*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- ŞAFAKLI, O. V. (2009). “Kamu Denetiminde Etkinlik Aracı Olarak Ombudsman ve AB Sürecinde KKTC’deki Uygulamaya Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, ss-161-197.
- ŞAHİN, R. (2004). “Ombudsman ya da Kamu Denetçiliği ve AB” *Türk İdare Dergisi*, Sayı:444, ss.75-99.
- ŞANLISOY, S. ÖZCAN, A. (2006). “Türkiye’de Bağımsız Düzenleyici Kurumların Bağımsızlığı” , *Siyasa Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 3-4, ss. 99-132.
- ŞENGÜL, R. (2007). “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Etkin Denetlenmesinde Yeni Bir Kurum: Kamu Denetçiliği Kurumu” *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:14, 127-141.
- TAYŞİ, İ. (1997). “Ombudsman Kurumu ve Ülkemizde Uygulanabilirliği” *Sayıştay Dergisi*, Nisan-Haziran Sayı:25 Özel Sayı, ss. 106-123.
- TEMİZEL, Z. (1997). “Yurttaşın Yönetime Karşı Korunmasında Bir Başka Denetim Organı: Ombudsman” , *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl:3 Sayı:14, s. 764-778.

- TODAİE. (1991). *Kamu Yönetimi Araştırması*, TODAİE Yayınları,
<www.todaie.gov.tr/dosya/kaya.pdf>, Erişim Tarihi: 08.07.2012
- TOKER, C. (2003). *Finlandiya Yönetim Sistemi*,
<http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/21yy/finlandiya.pdf>,
Erişim Tarihi: 26.03.2012.
- TOPÇU, V. (2006). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi ve Yeni Arayışlar*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- TORTOP, N. İSBİR, E.G. AYKAÇ, B. (1993). *Yönetim Bilimi*, Yargı Yayınları, Ankara.
- TORTOP, N. (1974). “Yönetimin Denetlenmesi ve Denetleme Biçimleri”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.7, S.1, ss. 27-50.
- TORTOP, N. (1998). “Ombudsman Sistemi ve Çeşitli Ülkelerde Uygulanması”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 31, Sayı 1, ss. 3-11.
- TOSBIYIK, Ş. (2008). *Avrupa Vatandaşlığının Bir Parçası Olarak Avrupa Ombudsmanlık Kurumu*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- TÜRKÖNE, M. (2003). *Siyaset*, Lotus Yayınları, Ankara.
- TÜSİAD/OECD. (2003). *Kamu Hizmetinde Etik: Güncel Konular ve Uygulama*, Yayın No: T/2003-9-363, < <http://www.tusiad.org/komisyonlar/parlamento-isleri-ve-siyasi-reformlar-komisyonu/rapor/kamu-hizmetinde-etik--guncel-konular-ve-uygulama/>>, Erişim Tarihi: 24.02.2013.
- UYAR, S. B. (2002). *Yerel Yönetimler Üzerindeki Yargısal Denetim*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- ÜNAL, F. (2008). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi ve Yerel Yönetim Ombudsmanı*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

VERSAN, V. (1990). *Kamu Yönetimi Siyasi ve İdari Teşkilat*, Der Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.

YAĞMURLU, A. (2009). “Halkla İlişkiler Mekanizması Olarak Kamu Denetçiliği”
Amme idaresi Dergisi, Cilt:42 Sayı:1, ss. 87-104.

YILDIZ, N. (1998). *Türkiye’de Belediyelerin Dış Yönetimsel Denetimi*, Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi Yayını, Yayın No: 4, Ankara.

YUSTEMUR, S. (2005). *Yönetimsel Denetim ve Yerel Yönetimlerde Halk Denetçisi*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

EKLER

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu

Kanun No. 6328

Kabul Tarihi: 14/6/2012

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaktır.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Kanun; Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluş, görev ve çalışma usullerine ilişkin ilkeler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin niteliklerine, seçimlerine, özlük haklarına ve Kurum personelinin atanmaları ile özlük haklarına ilişkin hükümleri kapsar.

Tanımlar

MADDE 3 – (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Başdenetçi: Kamu Başdenetçisini,
  - b) Başdenetçilik: Kamu Denetçiliği Kurumu Başdenetçiliğini,
  - c) Başkanlık: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığını,
  - ç) Denetçi: Kamu denetçisini,
  - d) Genel Kurul: Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunu,
  - e) İdare: Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarını, mahallî idareleri, mahallî idarelerin bağlı idarelerini, mahallî idare birliklerini, döner sermayeli kuruluşları, kanunlarla kurulan fonları, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüslerini, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlar ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseseleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, kamu hizmeti yürüten özel hukuk tüzel kişilerini,
  - f) Komisyon: Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyonu,
  - g) Kurum: Kamu Denetçiliği Kurumunu,
- ifade eder.

(2) Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibi; Dilekçe Komisyonunun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibidir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuruluş, Görev ve Çalışma İlkeleri

Kuruluş

MADDE 4 – (1) Bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı, kamu tüzel kişiliğini haiz, özel bütçeli ve merkezi Ankara’da bulunan Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur.

(2) Kurum, Başdenetçilik ve Genel Sekreterlikten oluşur.

(3) Kurumda, bir Başdenetçi ve beş denetçi ile Genel Sekreter ve diğer personel görev yapar.

(4) Kurum, gerekli gördüğü yerlerde büro açabilir.

Kurumun görevi

MADDE 5 – (1) Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir.

(2) Ancak;

a) Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile resen imzaladığı kararlar ve emirler,

b) Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

c) Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar,

ç) Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri,

Kurumun görev alanı dışındadır.

Başdenetçilik

MADDE 6 – (1) Başdenetçilik; Başdenetçi ve denetçilerden oluşur.

(2) Kurum, Başdenetçi tarafından yönetilir ve temsil edilir.

Başdenetçinin ve denetçilerin görevleri

MADDE 7 – (1) Başdenetçinin görevleri şunlardır:

a) Kuruma gelen şikâyetleri incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmak.

b) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikleri hazırlamak.

c) Yıllık raporu hazırlamak.

ç) Yıllık raporu beklemeksizin gerek gördüğü konularda özel rapor hazırlamak.

d) Raporları kamuoyuna duyurmak.

e) Yokluğunda kendisine vekâlet edecek denetçiyi belirlemek.

f) Birisi kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmek üzere, denetçiler arasındaki iş bölümünü düzenlemek.

- g) Genel Sekreteri ve diğer personeli atamak.
- ğ) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Denetçilerin görevleri şunlardır:

- a) Bu Kanunda verilen görevlerin yapılmasında Başdenetçiye yardımcı olmak.
- b) Başdenetçi tarafından verilen görevleri yapmak.

Çalışma ilkeleri

MADDE 8 – (1) Başdenetçi, denetçiler arasında iş birliğini sağlar ve bunların uyumlu çalışmasını gözetir.

(2) Denetçiler, Başdenetçi tarafından görevlendirildikleri konu veya alanlarda tek başlarına çalışır ve önerilerini Başdenetçiye sunarlar.

(3) Kurum, faaliyetlerinde elektronik ortam ve iletişim araçlarının kullanılmasını gözetir.

(4) Denetçilerin Başdenetçi tarafından görevlendirilecekleri konu veya alanlara ve aralarındaki iş bölümüne ilişkin ilkeler yönetmelikle belirlenir.

Genel Sekreterliğin oluşumu ve görevleri

MADDE 9 – (1) Genel Sekreterlik; Kurumun idari ve mali işleriyle sekreteryaya hizmetlerini yerine getirir. Genel Sekreterlikte Genel Sekreter ve diğer idari personel görev yapar.

(2) Genel Sekreterliğin görevleri şunlardır:

- a) Kurumun büro işlemini yürütmek.
- b) Personelin şahsi dosyalarını tutmak.
- c) Kurumun arşiv hizmetlerini yürütmek.

ç) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla mali hizmetler birimi ve strateji geliştirme birimlerine verilen görevleri yapmak.

d) Personelin izin ve emeklilik işlemlerini yürütmek.

e) Kurumda çalışan personelin özlük işleri ile sağlık ve sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek.

f) Kurumun görev alanıyla ilgili hususlarda bilişim sisteminin kullanılmasını sağlamak.

g) Kanunlarla verilen veya Başdenetçilik tarafından verilen diğer işleri yapmak.

Başdenetçi ve denetçilerin nitelikleri

MADDE 10 – (1) Başdenetçi veya denetçi seçilebilmek için aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Türk vatandaşı olmak.

b) Seçimin yapıldığı tarihte Başkanetçi için elli, denetçi için kırk yaşını doldurmuş olmak.

c) Tercihen hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idarî bilimler, iktisat ve işletme fakültelerinden olmak üzere dört yıllık eğitim veren fakültelerden veya bunlara denkliği kabul edilmiş yurt içi veya yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak.

ç) Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olmak.

d) Kamu haklarından yasaklı olmamak.

e) Başvuru sırasında herhangi bir siyasi partiye üye olmamak.

f) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına ya da affa uğramış olsa veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa bile Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci kısmının bir ve ikinci bölümündeki suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlardan veya zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

Adaylık ve seçim

MADDE 11 – (1) Başkanetçi veya denetçilerden birinin görev süresinin bitmesinden doksan gün önce, bu görevlerin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde ise sona erme tarihinden itibaren onbeş gün içinde durum, Kurum tarafından Başkanlığa bildirilir.

(2) Başkanlık tarafından ilân edilen başvuru süresi içinde, 10 uncu maddede yazılı nitelikleri taşıyanlardan, Başkanetçi veya denetçi aday adayı olmak isteyenler Başkanlığa başvuruda bulunurlar.

(3) Komisyon, Başkanetçi seçiminde başvuruda bulunan aday adayları arasından üç aday, başvuru süresinin bittiği tarihten itibaren onbeş gün içinde belirleyerek Genel Kurula sunulmak üzere Başkanlığa bildirir.

(4) Genel Kurul, bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde, Başkanetçi seçimlerine başlar. Başkanetçi gizli oyla seçilir.

(5) Başkanetçi, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilir. Birinci oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada da üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu aranır. Bu oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamaya geçilir ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş sayılır. Üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır. Dördüncü oylamada karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

(6) Komisyon tarafından oluşturulacak alt komisyon, başvuruda bulunan aday adayları arasından, seçilecek denetçi sayısının üç katı kadar aday, başvuru süresinin

bittiği tarihten itibaren onbeş gün içinde belirler ve Komisyona sunar. Komisyon sonraki onbeş gün içinde denetçi seçimlerini yapar. Denetçiler, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilir. Birinci oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada da üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu aranır. Bu oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamaya geçilir ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş olur. Üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde en çok oy alan adaylardan, seçilecek aday sayısının iki katı kadar aday ile seçime gidilir. Dördüncü oylamada karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan aday seçilmiş olur. Birden fazla denetçi seçimi yapılacağı durumlarda adaylar için birleşik oy pusulası düzenlenir. Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. Seçilecek denetçilerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

(7) Seçimler, Kurumun Başkanlığa başvuruda bulunduğu tarihten itibaren en geç doksan gün içinde sonuçlandırılır.

(8) Bu maddede yer alan süreler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatilde olması veya araverme sırasında işlemez.

Bağımsızlık ve tarafsızlık

MADDE 12 – (1) Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Başdenetçiye ve denetçilere görevleriyle ilgili olarak emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

(2) Başdenetçi ve denetçiler, görevlerini yerine getirirken tarafsızlık ilkesine uygun davranmak zorundadır.

Andiçme

MADDE 13 – (1) Görevlerine başlarken Başdenetçi Genel Kurulda, denetçiler ise Komisyonda aşağıdaki şekilde andiçerler:

“Görevimi tam bir tarafsızlık, dürüstlük, hakkaniyet ve adalet anlayışı içinde yerine getireceğime, namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”

Görev süresi

MADDE 14 – (1) Başdenetçi ve denetçilerin görev süreleri dört yıldır.

(2) İstifa, ölüm veya görevden alınma gibi herhangi bir nedenle süresi bitmeden görevinden ayrılan Başdenetçi veya denetçinin yerine yeni seçilen Başdenetçi veya denetçinin görev süresi de dört yıldır.

(3) Bir dönem Başdenetçi veya denetçi olarak görev yapan bir kimse sadece bir dönem daha Başdenetçi veya denetçi seçilebilir.

(4) Başdenetçi veya denetçiliğe seçilenlerin görev yaptıkları sürede eski görevleriyle olan ilişkileri kesilir. Ancak kamu görevlisiyken Başdenetçiliğe veya denetçiliğe seçilenler, memuriyete giriş şartlarını kaybetme dışındaki herhangi bir nedenle görevlerinin sona ermesi, görevden ayrılma isteğinde bulunması veya görev sürelerinin dolması durumunda, otuz gün içinde eski kurumlarına başvurmaları hâlinde, atamaya yetkili makamlar tarafından otuz gün içinde mükteseplerine uygun bir kadroya atanırlar. Yüksek mahkeme üyeliğinden seçilenlerden görevi sona erenler, herhangi bir işleme gerek olmaksızın ve boş kadro şartı aranmaksızın, geldikleri yüksek mahkeme

üyeliği görevine geri dönerler ve boşalan ilk üye kadrosu kendilerine tahsis olunur. Belirtilen atama yapılırken Başdenetçi veya denetçilerin Kurumda geçirdikleri süreler makam veya hâkim sınıfından olup da yüksek hâkimlik tazminatını almaya başladıktan sonra seçilenler için yüksek hâkimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş olarak değerlendirilir. Bu hükümler, akademik unvanların kazanılmasına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla üniversitelerden gelen personel hakkında da uygulanır. Mükteseplerine uygun bir kadroya atamaları gerçekleşinceye kadar süresi dolması sebebiyle görevi sona eren Başdenetçi ve denetçilere almakta oldukları aylık ücret ile sosyal hak ve yardımların Kurum tarafından ödenmesine devam olunur. Mükteseplerine uygun kadrolara atanarlara, atama yapıldığı tarih itibarıyla Kurum tarafından ödemede bulunulmasına son verilir.

Görevden alınma ve görevin sona ermesi

MADDE 15 – (1) Başdenetçinin veya denetçilerin 10 uncu maddede sayılan nitelikleri taşımadıklarının sonradan anlaşılması veya bu nitelikleri seçildikten sonra kaybetmeleri hâlinde, durumun Komisyon tarafından tespit edilmesini takiben Başdenetçinin görevinin sona ermesine Genel Kurul tarafından görüşmesiz olarak; denetçilerin görevinin sona ermesine ise Komisyon tarafından karar verilir.

(2) Seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan Başdenetçi hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun; denetçi hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Komisyonun bilgisine sunulmasıyla Başdenetçi veya denetçi sıfatı sona erer.

Başdenetçi ve denetçilerin mali ve sosyal hakları

MADDE 16 – (1) Başdenetçiye Başbakanlık Müsteşarı; denetçilere Başbakanlık müsteşar yardımcıları için belirlenen her türlü ödemeler dâhil mali haklar tutarında aylık ücret ödenir. Başbakanlık Müsteşarı ve müsteşar yardımcılarında ödenenlerden, vergi ve diğer kesintilere tabi olmayanlar bu Kanuna göre de vergi ve diğer kesintilere tabi olmaz. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer mevzuat uyarınca Başbakanlık Müsteşarının yararlanmış olduğu sosyal hak ve yardımlardan Başdenetçi, Başbakanlık müsteşar yardımcılarının yararlanmış olduğu sosyal hak ve yardımlardan da denetçiler aynı esas ve usuller çerçevesinde yararlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kuruma Başvuru ve Yapılacak İşlemler

Başvuru ve usulü

MADDE 17 – (1) Kuruma, gerçek ve tüzel kişiler başvurabilirler. Başvuru sahibinin talebi üzerine başvuru gizli tutulur.

(2) Başvuru; başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, yerleşim yeri veya iş adresini ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için vatandaşlık kimlik numarasını, yabancılar için pasaport numarasını, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve yerleşim yeri ile yetkili kişinin imzasını, varsa, merkezi tüzel kişilik numarasını ve yetki belgesini içeren Türkçe dilekçe ile yapılır. Bu başvuru, yönetmelikte belirlenen şartlara uyulmak kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

(3) Yapılan başvurulardan;

a) Belli bir konuyu içermeyenler,

b) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olanlar,

c) İkinci fıkrada belirtilen şartları taşımayanlar,

ç) Sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılanlar, incelenmez.

(4) Kuruma başvuruda bulunulabilmesi için, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gereklidir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular ilgili kuruma gönderilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, idari başvuru yolları tüketilmese dahi başvuruları kabul edebilir.

(5) Kuruma, illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da başvurulabilir.

(6) Başvurulardan herhangi bir ücret alınmaz.

(7) Kuruma, dördüncü fıkra uyarınca yapılacak başvuruya idare tarafından verilecek cevabın tebliği tarihinden, idare başvuruya altmış gün içinde cevap vermediği takdirde bu sürenin bitmesinden itibaren altı ay içinde başvurulabilir. Başvuru tarihi, dilekçenin Kuruma, valilik veya kaymakamlıklara verildiği, diğer hâllerde başvurunun Kuruma ulaştığı tarihtir.

(8) Dava açma süresi içinde yapılan başvuru, işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurur.

Bilgi ve belge istenmesi

MADDE 18 – (1) Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin, bu isteğin tebliğ edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde verilmesi zorunludur. Bu süre içinde istenen bilgi ve belgeleri haklı bir neden olmaksızın vermeyenler hakkında Başdenetçi veya denetçinin başvurusu üzerine ilgili merci soruşturma açar.

(2) Devlet sırrı veya ticari sır niteliğindeki bilgi ve belgeler, yetkili mercilerin en üst makam veya kurulunca gerekçesi belirtilmek suretiyle verilmeyebilir. Ancak, Devlet sırrı niteliğindeki bilgi ve belgeler Başdenetçi veya görevlendireceği denetçi tarafından yerinde incelenebilir.

Bilirkişi görevlendirilmesi ve tanık dinlenmesi

MADDE 19 – (1) İnceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak Başdenetçi veya denetçiler bilirkişi görevlendirebilir.

(2) 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak üzere, bilirkişi olarak görevlendirilen kamu görevlilerine her inceleme ve araştırma konusu için (1.000), diğer kişilere her inceleme ve araştırma konusu için (2.000) gösterge rakamının memur aylık katsayısıyla çarpımı sonucu bulunacak miktarı geçmemek üzere görevlendirmeyi yapanın kararı ile bilirkişi ücreti ödenir. Bu ödemeler, damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz.

(3) İnceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak Başdenetçi, denetçiler veya uzmanlar tanık ya da ilgili kişileri dinleyebilir.

İnceleme ve araştırma

MADDE 20 – (1) Kurum, inceleme ve araştırmasını başvuru tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırır.

(2) Kurum, inceleme ve araştırma sonucunu ve varsa önerilerini ilgili mercie ve başvurana bildirir. Kurum, başvurana, işleme karşı başvuru yollarını, başvuru süresini ve başvurulacak makamı da gösterir.

(3) İlgili mercii, Kurumun önerileri doğrultusunda tesis ettiği işlemi veya Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde bunun gerekçesini otuz gün içinde Kuruma bildirir.

Dava açma süresinin yeniden işlemeye başlaması

MADDE 21 – (1) Başvurunun Kurum tarafından reddedilmesi hâlinde, durmuş olan dava açma süresi gerekçeli ret kararının ilgiliye tebliğinden itibaren kaldığı yerden işlemeye başlar.

(2) Başvurunun Kurum tarafından yerinde görülerek kabul edilmesi hâlinde; ilgili mercii Kurumun önerisi üzerine otuz gün içinde herhangi bir işlem tesis etmez veya eylemde bulunmaz ise durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye başlar.

(3) Kurumun, inceleme ve araştırmasını, başvuru tarihinden itibaren altı ay içinde sonuçlandıramaması hâlinde de durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye başlar.

Raporlar

MADDE 22 – (1) Kurum, her takvim yılı sonunda yürütülen faaliyetleri ve önerileri kapsayan bir rapor hazırlayarak Komisyona sunar. Komisyon, bu raporu araverme ve tatil dönemleri hariç olmak üzere iki ay içinde görüşüp kendi kanaat ve görüşlerini de içerecek şekilde özetleyerek Genel Kurula sunulmak üzere hazırladığı raporu Başkanlığa gönderir. Komisyonun raporu Genel Kurulda ivedilikle görüşülür.

(2) Kurumun yıllık raporu, ayrıca Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulur.

(3) Kurum; açıklanmasında fayda gördüğü hususları yıllık raporu beklemeksizin her zaman kamuoyuna duyurabilir.

Açıklama yapma yetkisi

MADDE 23 – (1) Kurumun faaliyetleri hakkında açıklama yapmaya Başdenetçi veya görevlendireceği denetçi yetkilidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Personele İlişkin Hükümler

Personelin atanması

MADDE 24 – (1) Genel Sekreter, en az dört yıllık yükseköğretim kurumu mezunu, Devlet Memurları Kanununa tabi görevlerde on yıl hizmeti bulunan ve aynı Kanunun 48 inci maddesinde yazılı şartlara sahip olanlar arasından Başdenetçi tarafından atanır.

(2) Diğer personel Başdenetçi tarafından atanır.

Kamu denetçiliği uzman yardımcılığı

MADDE 25 – (1) Kamu denetçiliği uzman yardımcılığına atanabilmek için, Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan genel şartlar yanında aşağıdaki nitelikler de aranır:

- a) Dört yıllık eğitim veren fakültelerden veya bunlara denkliği kabul edilmiş yurt içi veya yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak.
- b) Yapılacak giriş sınavında başarılı olmak.
- c) Sınavın yapıldığı yılın ocak ayının ilk günü itibarıyla otuzbeş yaşını doldurmamış olmak.

Kamu denetçiliği uzmanlığı

MADDE 26 – (1) 25 inci maddeye göre kamu denetçiliği uzman yardımcılığına atananlar, en az üç yıl çalışmak kaydıyla açılacak yeterlik sınavına girmeye hak kazanırlar. Sınavda başarılı olanlar, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında en az (C) düzeyinde puan veya uluslararası kabul görmüş yabancı dil seviye tespit sınavlarından bu puana denk puan almış olmak şartıyla kamu denetçiliği uzmanı unvanını alırlar. Sınavda başarılı olmayanlar, istekleri hâlinde Kurumunda veya Devlet Personel Başkanlığınca diğer kamu kurum ve kuruluşlarında uygun kadrolara atanırlar.

(2) Kamu denetçiliği uzman yardımcılarının mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri ve yeterlik sınavının şekli ile kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcılarının görev, yetki ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir.

Personele uygulanacak hükümler ile personelin mali ve sosyal hakları

MADDE 27 – (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda Kurum personeli hakkında Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır.

(2) Genel Sekretere Başbakanlıktaki genel müdürlere uygulanan mali ve sosyal hak ve yardımlara ilişkin hükümler uygulanır.

(3) Kamu denetçiliği uzmanlarına aynı derecede bulunan Başbakanlık uzmanları, kamu denetçiliği uzman yardımcılarında Başbakanlık uzman yardımcılığı ve Kurumun diğer personeline ise Başbakanlıkta aynı unvanlı ve aynı dereceli kadrolarda çalışanlara uygulanan mali ve sosyal hak ve yardımlara ilişkin hükümler uygulanır. Başbakanlıkta emsali personele ödenenlerden vergi ve diğer kesintilere tabi olmayanlar bu maddeye göre de vergi ve diğer kesintilere tabi olmaz.

Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personelin görevlendirilmesi

MADDE 28 – (1) Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde, sosyal güvenlik kurumlarında, mahallî idarelerde, mahallî idarelerin bağlı idarelerinde, mahallî idare birliklerinde, döner sermayeli kuruluşlarda, kanunlarla kurulan fonlarda, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlarda, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlarda, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseselerde çalışanlar, kurumlarının izni ile uzmanlık gerektiren işlerde görevlendirilebilirler. Bu şekilde yapılan görevlendirmenin süresi altı ayı geçemez. Ancak ihtiyaç hâlinde bu süre üç ay daha uzatılabilir. Kurumun bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır. Bu şekilde görevlendirilen personel, kurumlarından aylıklı izinli sayılır. Bu personelin izinli oldukları sürece memuriyetleri ile ilgileri ve özlük

hakları devam ettiği gibi, bu süreler yükselme ve emekliliklerinde de hesaba katılır ve yükselmeleri başkaca bir işleme gerek duyulmadan süresinde yapılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Bütçe

MADDE 29 – (1) Kurumun gelirleri şunlardır:

- a) Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinden alınacak Hazine yardımı.
- b) Diğer gelirler.

(2) Kurum bütçesinden bu Kanun kapsamındaki görevlerin gerçekleştirilmesine ilişkin giderler yapılır.

Yasaklar

MADDE 30 – (1) Başdenetçi, denetçiler, Genel Sekreter, kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcıları ile diğer personel, siyasi partilere üye olamazlar; herhangi bir siyasî parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef alan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı yapamazlar; görevleri sebebiyle herhangi bir şekilde öğrendikleri mesleki veya ticari sırları görevlerinden ayrılmış olsalar bile açıklayamazlar, kendilerinin veya başkalarının yararına kullanamazlar.

(2) Başdenetçi, denetçiler, Genel Sekreter, kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcıları; kendilerinin, eşlerinin ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve kayın hısımlarının şikâyetlerini inceleyemezler.

(3) Başdenetçi, denetçiler, Genel Sekreter, kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcıları ile diğer personel, bu görevleri süresince resmî veya özel hiçbir görev alamazlar, ticaretle uğraşamazlar. Bilimsel yayınlarda bulunma, görevleri veya meslekleri ile ilgili olarak davet edildikleri ulusal veya uluslararası kongre, konferans ve benzeri toplantılara katılma, derneklerde üyelik ve kâr amacı gütmeyen kooperatiflerde ortaklık hâlinde bu madde hükümleri uygulanmaz.

Başdenetçi veya denetçiler hakkında ceza soruşturması ve kovuşturması usulü

MADDE 31 – (1) Başdenetçi ve denetçilerin görevleri sebebiyle bir suç işledikleri öne sürüldüğü takdirde haklarında ceza soruşturması ve kovuşturması yapılabilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının iznine bağlıdır. İzin verilmesi veya verilmemesine ilişkin karara karşı itiraz mercii, Danıştayın ilgili dairesidir.

(2) Başdenetçi ve denetçiler hakkındaki soruşturma Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından yapılır. Açılacak kamu davası, Yargıtayın ilgili ceza dairesinde görülür. Temyiz mercii, Yargıtay Ceza Genel Kuruludur.

(3) Bu maddede hüküm bulunmayan hususlarda 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

(4) Ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlara ilişkin suçüstü hâli genel hükümlere tabidir.

Genel Sekreter ve personel hakkında ceza soruşturması ve kovuşturması usulü

MADDE 32 – (1) Genel Sekreter, kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcılarının görevleri sebebiyle bir suç işledikleri öne sürüldüğü takdirde ceza soruşturması ve kovuşturması yapılabilmesi Başdenetçinin iznine bağlıdır. İzin verilmesi veya verilmemesine ilişkin karara karşı itiraz mercii Ankara Bölge İdare Mahkemesidir.

(2) Genel Sekreter, kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcılarını ile diğer personel hakkındaki soruşturma, suçun işlendiği yer Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Açılacak kamu davası aynı yer mahkemesinde görülür.

(3) Bu maddede hüküm bulunmayan hususlarda, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

(4) Ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlara ilişkin suçüstü hâli genel hükümlere tabidir.

Emeklilik

MADDE 33 – (1) Başdenetçi, denetçiler, Genel Sekreter, kamu denetçiliği uzman ve uzman yardımcılarını ile diğer personel, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılır. Başdenetçi ve denetçilerin sigorta primine esas kazanç tutarları, Başdenetçi için Başbakanlık Müsteşarı, denetçiler için Başbakanlık müsteşar yardımcılarını esas alınarak belirlenir. Bu görevleri sırasında 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına girenlerin bu görevde geçen süreleri makam tazminatı ile temsil tazminatı ödenmesi gereken süre olarak değerlendirilir ve emeklilik yönünden Başdenetçi Başbakanlık Müsteşarı, denetçiler Başbakanlık müsteşar yardımcılarını için belirlenmiş olan ek gösterge, makam tazminatı ile temsil tazminatından aynı usul ve esaslara göre yararlandırılır.

(2) Sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birinden emekli aylığı almakta olanlardan Başdenetçi ve denetçi seçilenlerin, istekleri hâlinde emekli aylıkları kesilir ve 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında yeniden sigortalı sayılır. Bu şekilde emekli aylıklarını kestirmek suretiyle yeniden sigorta primi ödeyenlerin görev sürelerinin bitiminde emekli aylıkları genel hükümlere göre yeniden belirlenir.

(3) Başdenetçi ve denetçiler hakkında 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 40 ncı maddesinin birinci fıkrası ile 5510 sayılı Kanunda yer alan yaş haddine ilişkin hükümler uygulanmaz.

Kadrolar

MADDE 34 – (1) Ekli listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvele Kamu Denetçiliği Kurumu bölümü olarak eklenmiştir.

Değişiklik yapılan hükümler

MADDE 35 – (1) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesinin “Ortak Hükümler” bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendine

“Yüksek Kurum Uzman Yardımcıları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcıları,” ibaresi ve “Yüksek Kurum Uzmanlığına,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Kamu Denetçiliği Uzmanlığına,” ibaresi eklenmiştir.

(2) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelin “B) Özel Bütçeli Diğer İdareler” bölümünün Anayasa Mahkemesince iptal edilen 34 üncü sırası “34) Kamu Denetçiliği Kurumu” olarak yeniden düzenlenmiştir.

(3) 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanununun eki (2) sayılı cetvele “Başbakanlık Müsteşarlıkları” satırından sonra gelmek üzere aşağıdaki satır eklenmiştir.

“Kamu Başdenetçisi 1 er " 5 " ”

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Başdenetçi ve denetçilerin seçimi ile Kamu Denetçiliği Kurumu kurulur.

(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten onbeş gün sonra Başkanlık tarafından Başdenetçi ve denetçi seçimi için aday adaylığı başvuru süreci başlatılır ve 11 inci maddede öngörülen usule uyularak seçim sonuçlandırılır.

(3) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dokuz ay içinde yürürlüğe konulur.

(4) Başdenetçi ve denetçilerin seçimi tamamlandıktan sonra Başdenetçi tarafından doksan gün içinde; bir defaya mahsus olmak ve ekli listede yer alan Kamu Denetçiliği Uzmanı unvanlı serbest kadro adedinin yüzde ellisini geçmemek üzere, 25 inci ve 26 ncı maddelerdeki şartlar aranmaksızın, doktora yapmış üniversite öğretim elemanları veya kamu kurum ve kuruluşlarında görevli olup, mesleğe özel yarışma sınavı ile girilen ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlik sınavı sonunda atanmış olanlardan kamu denetçiliği uzmanı olarak atama yapılabilir. Kamu denetçiliği uzmanı olarak atanacakların mesleklerinde en az beş yıllık deneyime sahip olmaları gerekir.

(5) Bu Kanun hükümleri, mahallî idarelerin eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışları hakkında, bu Kanunun bütün hükümlerinin yürürlüğe girdiği tarihten bir yıl sonra uygulanmaya başlanır.

Yürürlük

MADDE 36 – (1) Bu Kanunun 17 nci maddesi yayımı tarihinden dokuz ay sonra, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 37 – (1) Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Bakanlar Kurulu yürütür.

LİSTE

KURUMU : KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
TEŞKİLATI : MERKEZ
İHDAS EDİLEN KADROLARIN

<u>Sınıfı</u>	<u>Unvanı</u>	<u>Derecesi</u>	<u>Serbest Kadro Adedi</u>	<u>Tutulan Kadro Adedi</u>	<u>Toplam</u>
GİH	Kamu Başdenetçisi	1	1		1
GİH	Kamu Denetçisi	1	5		5
GİH	Genel Sekreter	1	1		1
GİH	Hukuk Müşaviri	1	1		1
GİH	Kamu Denetçiliği Uzmanı	1	20		20
GİH	Kamu Denetçiliği Uzmanı	2	20		20
GİH	Kamu Denetçiliği Uzmanı	3	20		20
GİH	Kamu Denetçiliği Uzmanı	4	20		20
GİH	Kamu Denetçiliği Uzmanı	5	20		20
GİH	Kamu Denetçiliği Uzmanı	7	50		50
GİH	Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcısı	9	50		50
GİH	Mali Hizmetler Uzmanı	4	1		1
GİH	Şube Müdürü	1	2		2
GİH	Şef	3	3		3
GİH	Memur	7	1		1
GİH	Memur	8	2		2
GİH	Memur	9	2		2
GİH	Memur	10	2		2
GİH	Programcı	7	1		1
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	7	4		4
GİH	Bilgisayar İşletmeni	7	4		4
GİH	Çözümleyici	2	1		1
GİH	Sekreter	7	2		2
GİH	Sekreter	8	1		1
GİH	Sekreter	9	1		1
GİH	Santral Memuru	9	1		1
GİH	Şoför	10	4		4
TH	Kütüphaneci	7	1		1
TH	Teknisyen	8	1		1
YH	Hizmetli	10	1		1
YH	Hizmetli	11	2		2
YH	Dağıtıcı	11	1		1
Toplam			246		246

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mahmut ÇALIŞKAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Aydın / 19.09.1984

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Girne Amerikan Üniversitesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : Devlet Planlama Teşkilatı (2008)

Çalıştığı Kurumlar : Cihanoğlu Bilgi ve Kültür Evi Bilgisayar
Öğretmeni (2011-)

İletişim

e-posta Adresi : mahmutcaliskan@hotmail.com